

Суштина поетике

Главни и одговорни уредник
Анђелко Заблаћански

Чланови уређивачког колегијума
Проф. др Љубица Несторов
Ана Митић Стошић
Марко Јуришић
Невена Милосављевић
Владимир Александрович Бабошин

Лектор и коректор
Дајана Лазаревић

Издавач
Удружење поетских стваралаца, Глушци

Контакт
+381649803118
sustinapoetike@hotmail.com

ISSN 2620—0988

Часопис је покренуо
Анђелко Заблаћански

Штампа
Pharmalab, Београд

Интернет адреса
www.knjizevnicasopis.com

Часопис излази тромесечно

Тираж
50

Суштина поетике

Часопис за књижевност

Број 68

Јануар/март 2021

УПС

Глушци
2021

Слика на насловној страни
Стојан Аралица — "Жена са сламним шеширом"

Уместо речи уредника

ФАЈРОНТ У КАФАНИ *СРПСКО ПЕРО*

(Посвећено времену у којем живимо)

— Умро је Бакара — рече Теофилије покушавајући да веже у коњски реп своју масну и седу косу.

— Који Бакара? — зачуђено упита Бравко по навици зализујући своју већ сасвим проређену косу.

— Пјанислав.

— Не могу да се сетим ко је тај човек.

— Онај што си му пре седам-осам година дао глас за Нинову награду.

— Немам појма. Сећам се да сам гласао за књигу с неким медицинским насловом, а ко је био аутор, веруј ми, нисам ни тад знао. Искрено, мислио сам да је то писао Јован Марић, па нисам ни читао. Верујем човеку. Он је сексолог и зна све о том оралном и аналном сексу.

Бакара све слуша. Седи за истим столом с њима, покушава да покрене вилицу да им каже да је жив, да ће им све по списку у свом следећем роману, али не успева. Укочен је као смрзнута свињска полутка. Некако се трзне, обори чашу и пролије напола испијени шприцер испред Теофилија. Добро је — помисли — сад ће видети да сам жив.

— Пази шта радиш — обраћа се Теофилије Бравку. — Чиме сад да наздравим за покој душе нашег Бакаре.

— Ево ти пола мога. Живели. Нино нек му душу прости — кроз смешак ће Бравко.

Они се смеју мојој смрти. И који им је сад тај Нино? У Бога не верују, а крсте се. Исмевају ме! Хеј, мене највећег српског писца XXI века. Како ми се омаче ово српски? Глупост. Бакара се унео у своје мисли и не примети да за столом више нема Теофилија и Бравка. Сам је, али сад у свом стану. Хода. Добро је. Није укочен. Није више смрзнута свињска полутка. Мора да је од пића. Престаће да пије.

Одједном, неко га лупи по рамену. Трже се и угледа Косача. Ипак сам мртав — помисли.

— Јеси — ошину га прозукли глас. — Имаш лепу библиотеку. Чек, чек — немаш „Време смрти“?

— Имао сам. Верујте ми. Све четири књиге. И ону што је прва добила ову моју награду.

— Коју? — строго ће Смрт.

— Не могу да се сетим.

— „Корени“. И где су ти?

— Палио сам њима ватру. Зашто ме тако гледате? Тако су рекли да морам ако хоћу међу велике писце.

— Све знам — замахну Смрт косом као кад коси коров на буњишту. — Али на реку не можеш без тих књига. Мораш имати све четири. Пет, у ствари.

— Где да их сад набавим овако мртав?

— Е, где! Ено их у твојој спаваћој соби на ноћном стоцићу. Узми и „Немам више времена“, „Тражим помиловање“... Све ти је то ту. И пожури, Чамција те чека.

— Који сад Чамција? — уплашено пита Бакара. — Не волим реке и чамце. Не знам да пливам.

— Харон, Пјаниславе. Харон те чека. Ха—ха—ха! — грохотом се смејао Косач.

Бакара се осврну око себе, док му се крв ледила у

жилама од еха који му је пробијао бубне опне. Нигде Косача. Нигде његовог велелепног стана. Нигде његове велике библиотеке. Ни његових награђених књига нема. Стоји у блату на обали реке док магла притиска и реку и њега. Хладно му је.

— Која ли је ово река? — прошапта стишћући свежањ књига.

— Није Морава, не бој се — кроз језив смех му се обрати Чамџија.

Бакара се зачуди како му тако прецизно читају мисли и Косач и Чамџија. Где је он? Где су сад Теофилије и Бравко? Где је Професор који га је увек штитио од свију који су га нападали? Где су сви с којима је банчио и пијанчио? Зашто му сад нико не помогне? Сад, кад му је најтеже, док као студент држи књиге Добрице Ћосића и Десанке Максимовић испред Чамџије који му се смеје у лице.

— Хајде, улази да те превезем на другу обалу — наређује му Харон. — Али прво ми рецитиј „Срећу“ да не би пливао реком којом су сви пре тебе превезени чамцем.

— Немој. Ево: „Не мерим више време на сате, ни по сунчевом врелом ходу, дан ми је кад његове се очи врате и ноћ кад поново од мене оду“.

— Браво. Видиш да знаш. А сад „Тражим помиловање... За јерес“, та би баш легла у овом тренутку.

— Немој, молим те. Немој. Не знам та помиловања. Ево „Стрепњу“ знам... „Не, немој ми прићи...“

— Доста! — дрекну Харон. То те нисам питао. Мораш пливати до друге обале.

— Немој! — завапи снисходљиво Бакара. — Удавићу се. Не умет да пливам.

— Не можеш се удавити кад си већ мртав. А људски измет и не може да потоне. Загази! — смејао се Харон док се Бакара давио гутљајима прљаве воде из Ахерона.

*
**

— Ама, човече, пробуди се. Сви су већ отишли. Дреждим целу ноћ овде само због тебе. Ево, већ свиће. Имај душе макар мало. Жена ће ме оставити због твог пијанчења.

— Ко си ти? — трза се Бакара. — Нећу да рецитијем.

— Ко те тера! Само иди.

— Знаш ли ти ко сам ја?

— Добио си неку награду. Пувао си се целе ноћи.

— Нинову.

— Опа! *Што ми ноћи немају сванућа, што кафана постаде ми кућа...* — пева конобар.

— Шта ти је сад то? — већ је сасвим будан и трезан Бакара.

— Нинова песама.

— Ко ти је тај Нино?

— Како ко? — чуди се конобар. — Нино Решић. Певач. Тај чију си награду добио.

Анђелко Заблаћански

Док сањам – Зорица Тијанић

ЈЕСЕЊИНОВОМ

Још ухватим себе
као лопова у крађи
како ми недостајеш.

Понекад у октобру,
кад упали се улична лампа
под капима кише тугујем;

Онда кад замиришу кестени
у Јесењиновој улици
пронађи ме рањиву.

Могао би у том тренутку да поколебаш
моје збогом, јер оно што говорим ја,
а срце се још увек разуму отима
— није исто.

Још ухватим себе како ми по сећању ћарлијаш
и како замишљам да си било који други
лик из приче у коју сам те затворила,
па сад не можеш никуда
док се све моје збиље не расане.

А неће тако скоро,
јер кад падне снег Јесењиновом,
отворићу прозор пахуљама
и закаснеле птице ће у журби
порушити гнезда.

Али ће ипак кренути
ка непознатим адресама
да те траже...

Још ухватим себе,
али само понекад
кад ми побегну мисли
као лопов у страху
па их у мрежу од снохватица уплетем,
у заблуде се заплетем,
док збиље своје не расаним...

ОНОГ ТЕБЕ — ОД НЕКАД...

Кад спусти се ноћ на реку
и опусти мост,
тек поспани рибар
што продаје улов
за пољубац Анђин
сведочи да сам сваке ноћи
тражила једну звезду
да обасја ти пут...

А онда кренем да те сањам;
онаквог каквог те срце упамтило,
оног који би због мене
и против себе,
и свих - у одбрану стао
и зауставио чамац;
и сукњу од цица дао искројити
код тетке Анке,
па нека и није за моје бокове.

А онда кренем да те сањам;
онаквог каквог те срце упамтило,
како ми долазиш улицом Јесењиновом
и пушташ сав занесен
да те звезде воде до мог качкета,
па се наклониш
и десну руку под срце ставиш,
као да се заклињеш у нешто,
а само си клоун што смеје се тужан.

А онда кренем да те заборављам,
па не могу да те оставим
просјацима у пролазу
и хладним зорама у загрљају туге,
већ те пригрлим са најближе звезде
којој си наденуо име
и уденуо конач у иглу
да ушијеш риме -
оног тебе од некад
који ми је дао име.

А онда кренем да те заборавим;
да те оставим уличном свирачу
акорде што маши,
али не могу јер превелик је студ
и на стаклу иње,
а прсти промрзли од зиме шапћу ветру —

Не заборави ме
кад већ нисам
кад већ није
нек ме није...

ТЕЖАК СИ МИ НА СНУ

Тежак си ми на сну,
али бих да те сањам
у предзнаку јутра,
плавог јутра
што порађа се царским резом.

У сну у којем ми окрећеш леђа
путем којим су неповратни
они које бих за вечност.

А ја... док те сањам
своје жуте сандале волим
и не скидам их у јулу
због сунца у очима
чији ме поглед запамтио.

У једној искри која се провукла
кроз маглу јутра
плавог јутра које ме загрлило,
док био си ми у сну несан.

Тешка сам ти на сну.
На почетку ноћи
и на крају тмине
у којој пресвучен месец
с црним облацима плеше;
У сну у којем ти окрећем лице,
а ти црташ сунцокрете -

Јер би да ме сањаш.
У сну несан да ти
одсањан досањам.

НЕ ШАЉИ МИ МИСЛИ

Ја, када сам први пут чула твоје мисли,
побегла сам на дно горких површи,
слушајући из прикрајка како се расуте сакупљају
и слежу по стенкама.

Онда су ми дошапнуле, да живот је све то што нам се
догодило
и да се свака несавршеност тешко подноси;
И то, да је живот оно што нам се није догодило
и да се свако кајање рачуна у неком будућем сабирању.

Зато сам пожелела да бакину лаковану торбицу
узнем у леву руку,
а на десну ставим њен мали сат
опточен сребрним казаљкама,
и огрнем се белим плетеним шалом,
који је дала исплести за мене;

И на тренутак сам била она,
жена загледана у даљине.
На тренутак сам била она,
дама којој сам се дивила
а нисам умела да је пробудим у себи,
осим да се огрнем њеним шалом..

И нисам знала да љубав је то што ми је
уморна плела косу четвртком увече
да бих ја имала необичну фризуру сутрадан,
исто као што нисам веровала у Терезину
љубав само зато што није умела
да ми исплете кике или сашије хаљину,
али сам зато имала своју приватну кројачицу
и свог тајног мајстора за несавршеност лутака
које сам поломљене скривала испод кревета.

Онда си дошао ти, да би одлазио
и враћао се и одлазио и враћао се...
Када си ми поново послао мисли
надајући се да ћу ти,
по ко зна који пут опростити
и сусрести се с тобом негде на пола пута
за Мађарску, ја сам ти рекла — збогом.

Себи сам рекла збогом,
оној себи која се збуњено окретала
покушавајући да научи тајну воде.
На руци мали сребрни сат показује време,
које смо изгубили опраштајући и себи
и мислима које смо измислили,
тек да би заварали самоћу и преварили усамљеност.

Не, немој сад поново да их адресираш,
јер ја сам чула твоје мисли на дну горких површи,
али их нисам разумела, јер су се расуле у перле.
Остала сам на том дну да их сакупим пре него што се
слегну
на стенке испод коже,
јер тако збуњена,
моја крв стаће и до срца стићи неће,
ако слегнуте проговоре...

ИВАЊСКИ ЦВЕТОВИ

У мирису даљина загрљена тишином
порубила сам снове.
Ти си обукао жуте панталоне
у којима је облак
уместо тебе навратио на чај,
чај убран од најлепших камилица.

У вртлогу бурлеске окајох сусрет без додира
и рекох му - до виђења,

њему који је могао да ме воли
бар подједнако као ти.

У жељи да не тугује више
отпустих га с радошћу
разрешивши себе жудње
за клајдама зелених и црвених боја
и сепетом јабука
у дворишту мириса липе обећаних јутара.

У предвечерја украденим од неминовности
седели смо на степенику где је мали дечак
оставио отисак стопала које води до трема
на коме се зањихао лимени лустер
под игром свитаца.

А ивањдански цвет
убран руком девојчице сањивих очију,
на рођендан твој
остао је као лотос у води да плута.

Ако ме питаш желела бих,
али неће нас више твоја добра душа
окупити за трпезом.
Временом све даљи смо једни од других
и ћутимо сав тај блуз душе
накупљен у једној искри сузе.

Затајио или засјајио је изненада
без страха од самоће

похрливши да ужива у миру
загрљен мојим тишинама,
ушушкан мирисом даљина
не(заборављен)
и одлучан да остане баш ту на туђој
а нашој земљи.

Остаје на перонима и пристаништима детињства
заточен у рамовима слика изнад трпезе,
што чиниле су један живот на прозору
у мирису липа вредан као злато
изабран само за нас;

За нас храбре што рекли смо тузи збогом
и приболи срце да мучки ћути
па сад не проговара правећи се да не памти љубав
што била је једном у дворишту успомена,
где лугар и сад на ракију наврати
па кад празно двориште затекне погнутих леђа
небеским друмом свој пут настави...

... а сав тај блуз поново
у још јачем таласу се врати
да девети јули са поворком анђела
испрати...

О ПЕСНИКИЊИ

Зорица Тијанић је рођена 1971. године, књижевница и новинарка, завршила мастер студије из области педагошких наука, ауторка пет збирки поезије, коаутор у две збирке поезије и аутор пет романа. Њена поезија је превођена на словеначки, енглески, француски, арапски и руски језик. Уредница је и оснивач онлајн часописа за уметност и културу „Звездани колодвор“ и представник Међународне школе поезије за град Београд. Главни је и одговорни уредник часописа за популаризацију традиције, духовности и опште културе „Хоризонт“.

Заступљена је као аутор у преко 100 антологија и зборника поезије, часописа, књижевних портала. Пише колумне, путописе, рецензије и есеје из области уметности и књижевности, уредница је и приређивач многих књига, зборника и антологија.

Члан Друштва књижевника Војводине и Удружења књижевника Србије.

Живи и ради у Београду.

У потрази за песмама – Синиша Мозетић

ПРАПОРЦИ

Како је
чаробно лепо
када те
прапорци буде

ил' замирише
стара липа,
иста

толико волети
обичне људе

делити
драге тренутке
малих радости

насмејано,
срца чиста.

ПОТОК

Сви
желимо
само љубав

поток
што
пева док тече

љубичасти немир

један бокор
љубичица

радознали пољубац
и звездано

загрљено
вече.

СУТОН

У благом сутону,
када,
тако изненада

све моје мисли
утоњу
у маглу над реком,
или тишину

у далеком
граду
испијаш капућино

загледана
у уличног свирача

и узлетели букет
веселих
балона,
шарених.

БОНАЦА

Стоички
прихватити апсурд

у бескрајној
плавичастој измаглици

неба и мора
назире се брод.

СТРАНАЦ

Хоћу да баш сада,
негде далеко,
на другом крају
света

тај чудни странац
са гитаром,
истим, нашим корацима
и нашим стазама шета

а ми се, баш овде,
у његовом врту,
нечег, истог, изненада сетимо

и у исто би небо да полетимо,
да волимо исте
мирне, зелене брегове

и исте, најлепше,
обојене живимо снове

некад толико
наше

а некад, само његове.

Прва шанса – Нина Јоветић

НЕРОЂЕНЕ МАЈКЕ

племе спава дивље
снују лаки сан
а мене прогони сцена
њихових ружних лица и нешто што личи на мач

жени шире ноге
и посматрају муке очима дивљачи
не чекају оно што мисле
да ће из ње изаћи

дуга дршка нема крај
а тупа оштрица у њеној је утроби
и стружу је као трулеж воћке
из ње узимају и сјеме и плодове

видим како се хладна тресе јер страдао је дио њен
док држе ситне удове
мртви а да никада нису живјели
дјечији али су припадали дјевојчици

и мада знам судбину жене
и све што може бити са њом
опет ме боли чин неправде
без питања за њено проклето мишљење

и гледам њихове синове
и чујем плачни глас
родила си мајко само мене
а гдје су љубави рођене за нас

и јалове се њихове лозе
и труле зрели плодови
вођени судбином руке оне
која је чупала цвјетове
па плачу ти ружни очеви

ко ће да нам рађа дјецу
мајке смо им убили

ГОЛА ИСПОД НЕГЛИЖЕА

Она вара силоватеља са мужем
Рођена је у име презира
Гледа затворених очију своје отворене ране
Вечерас је по наредби
Гола испод неглижеа

Не постоји закон који је против њега
Касете су пуне игранки голих удова
Ноћима од страха ниједна не спава
Ниједна није старија од шеснаест лета
Он гледа само њу и она већ зна
Остале су спашене, она је играчка
Ујутру ће бити гола испод неглижеа
Она не зна за постојање тако кратке хаљине
У њеном дому то је тајна тема

Питање које се не поставља и за које одговора нема
Јер она ће бити вјерна и часна жена
А сада је гола испод неглижеа

Они ћуте, нико јој не говори ништа
Мајка иде сузних очију на крају колоне
Поворке која је живу сахрањује
Да изравнају очеве дугове
Удају је за старијег човјека
И знају, тражиће јој да већ ноћас
Буде гола испод неглижеа

Руке јој се смрзавају
Није јела данима
Проси за новац а он јој пружа празну шаку
И као даму одводи је у мотел
Свеједно му је да ли је она права жена
Неће јој више бити зима, кончаће њену глад
Ако за њега буде
Гола испод неглижеа

Нико је никада није дотакао
Барем не тријезну
Сви су младићи у њу заљубљени несрећно
Тумара градом сама
Тражи жртву да јој буде жртва
Када буде пијана моћи ће да води љубав
Небитно са киме
Унапријед је спремна, када скине капут
Тијело ће бити голо чим се ријеша неглижеа

Мјесецима није видјела мужа
Вријеме је ратно а он није војник
Побјегао је са неком
Тјеши се а зна да је мртав
У име тога осветиће му се
Зато што јој није јавио за сопствену смрт
Пред неким официром војске која га је убила
Биће гола испод неглижеа

Колико је патњи када бола нема
Жени је лако да се дочепа свог голог тијела
И њиме плати или наплати
Неизмирени дуг
Знатижељу
Хир
Мржњу
Јад
Плати то што је у тренутку несреће била сведок
Мушког бијеса
Женама је лако, јер је свака барем једном
Гола испод неглижеа

АУТОПОРТРЕТ

насликаћу аутопортрет
без боја,
ријечима
умјесто мастилом
крвљу
умјесто на папиру
по голој кожи

и нећу на крају свезати корице око њега
нека буде окован у соби
лице ће бити осликано ријечима
које сам изговарала разумом
ријетке су
али биле су сложене
биле су
можда никада виђене
можда ријетко свијету показане
можда чак и нису биле
ја не знам више да ли су постојале
врат ће бити спона која држи
труп и главу
у њему ће бити који интерпункцијски знак
нешто да ме подсјећа на ћутања
која сам имала
у име преживљавања
остајања у животу
цијело моје тијело, од врата доље
биће низ апстрактних ријечи које су паралеле
уши странаца
које су вриштали странци
којима су ме хвалили
и којима су ме живу сахрањивали
којима сам против свих ратовала
и којима сам убијала
а којима су мене убијали
и којима сам каткад себе убила
нека цио труп буде у знаку борбе
руке нека остану празне и нека по себи пишу
опроштаје
и дизање из мртвих

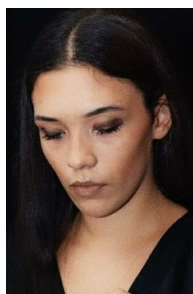
свуда по длановима кржаве су шупљине
и прсти су умочени у крв
и укочени
док чекају да сложе нешто
кобно
и страшно

трагично
и магично
посебно
и исто као све остало
моје
и цијелог народа
ноге нека буду бунтовнички трк
и бијег из времена у којем сам заробљена
игром судбине која ми није нешто наклоњена
ноге нека буду исписане ријечима које су ме увијек
оживљавале
и у играма смрти
крвопролића
глади
држале ме корак испред целата
само нека по грудима
свуда
близу срца
ту
буду исписане ријечи које сам написала
ономе кога се не тиче мој бунт
а због кога сам против свих на свијету
остала сама
нека груди буду исписане
ту
око срца

најљепшим ријечима свијета
за које нисам знала да у мени станују
нека буду симболичан спомен да сам у стању да
волим
некога
ко можда и не постоји
насликаћу аутопортрет
без боја,
ријечима
умјесто мастилом
крвљу
умјесто на папиру
по голој кожи

гледаћете ходајући Лувр
који се састоји од свега чега се критичари плаше
жене
и ријечи
њених ријечи

О ПЕСНИКИЊИ

Нина Јоветић рођена је 17. новембра 2004. године на Цетињу. Од рођења живи у Сутомору где је и завршила основну школу. Тренутно похађа други разред опште гимназије у Бару.

Писањем се бави детињства, мада активно, тек три године. Ово је њено прво објављивање поезије.

Четири сонета – Амар Личина

СОНЕТ I

За свој удес не криви никога:
Ни анђела, ни ђав'ла, ни цвеће,
Које можда нема никог свога,
Можда га се нико сетит неће.

Када точак промене донесе
И волшебни мирис брзо прође,
Те време све врлине однесе,
Хоће л' ико цвету тад да дође?

Цвет вене и лепота гасне,
Љубави иска у дане касне;
Не, није с памети скренуо.

Сва јада од млада лече лако,
А кад је у јаду старац плако?
Тужно мирише цвет увенуо!

СОНЕТ II

Сред тмине тог тамног трулог ума
Где дизгини дамара пуцају
Феникс огањ сипа по крилима
Те пламен перјем пали аждају.

Никад нисам назрô нешто слично
Мој мркли мрачни ум феникс рађа
Умру врлине, роди се вично
Нова светлост, од чемера слађа.

Кад из пепела феникс пробуди
Уснуло врело врлине бурне
Ласно гуши све пропасти тмурне.

Феникс, што спава у тами људи
Буди оне што ту пропаст љубе
Милину вечне врлине губе.

СОНЕТ III

Ни за шта не знаде уснули гај
Он дуго мирно, безбрижно ћути
Чека неверно тај јутарњи сјај
На голему промену он слути.

Док у гају студен вода тече
Над њим планине стоје стамене
И док сваки дан замени вече
Тећи ће тешки точак промене.

Свиће до сад невиђена зора
Што носи промену која мора
Неки нови облик да донесе

Реч та што се кроз време пронесе
Вели да кад се точак окрене
Неминовне нам носи промене.

СОНЕТ IV

Стоји убог човек у мрачном гају сам
Слаб, мален, земљици црној преблизу
Колена му клечају, пропада му нâм
Књига му у руци, суза на образу

Он, нагав, у судбу своју мирно гледа
Давне га муке море док сузе теку
Пун туге, пун чемера, прошлост му бледа
Ништа сем те туге не оста човеку

Сем пропасти, да је прихвати и љуби
Док тихо, лахко, сваку наду изгуби
Те му сад ништа сем чемера не оста

Па га точи ко шербет, душа му проста!
Ко свикне тугу за друго не знаде
Који пак живе чемер, њиме се сладе.

О ПЕСНИКУ

Амар Личина је рођен 15. августа 2001. године у Новом Пазару, где је завршио основну школу и гимназију. Студира српску књижевност и језик на Државном универзитету у Новом Пазару.

Пише краћу прозу и поезију. Поред књижевности бави се и позориштем, филозофијом и историјом уметности.

Вратићу се – Бранка Попић

О, ПУСТИ МЕ НОЋАС

о, пусти ме ноћас да лутам
по стазама маховине
и да се не вратим тако скоро,
да ријечи скупљам као пралине
на тој стази од маховине...

да ми нога боса пропада
кроз меку површину њену,
да се отварам и затварам као шкољка;
на стази која милује ти корак
не може да буде у срцу бољка
када се отворим као шкољка..

то нека буде док ти снијеваш
и док ти мрак по капцима мили,
ја ћу да бдијем под топлим небом
и љубављу простом да руке ширим,
под топлим небом се мирим...

и вратићу се кад роса спусти
своје појање по површи траве;
кад ти отвориш капке снене
да будем будна и насмијана,
из шкољке изашла проста,
кроз сито љубави просијана...

ДА МИ БУДЕШ СЕДЛО

ти да ми будеш и седло, и руда
кад подвију се ноге у кољену
и кад немадне се више куда
ти да ми будеш стуб у времену...
и да приклоним главу земљи
када се сручи с неба дажд
бићеш ми свјетлица у дршћућој зебњи,
ничему вриједан, ничему рад
до мени у тузи старачкијех суза
што као снијега грудва расту;
слијевајући се земљи низа
сунчеву зраку на моме врату...
ал' гле!
немам те!
немам ни руку која ме мије,
на склупчаној статуи истрошеног лика
онога другогa ту више није...
и на будуће дане јездеће
пашће паучина кò плахта на тло,
а мене ће зиме и грозница јести
док купим рукама ту мрежу кò зло
које ме притишће на груди као
камена биста у дну сокака,
а ја мислећи да је моја
сваким се даном са седам корака
помолим пред њом за мир и мир
бар док ме има, а послѣје пир...

ШЕСТЕРО ЈЕ ПРЕШЛО ВОДУ

шестеро је прешло воду
док ја још увијек стојим,
шестеро се удавило,
ја још увијек овце бројим...

шестеро ће опет пријеко,
за ме нема мјеста никад;
подавиће се ил' ће пријећи,
стићи равно у врући хад...

док ја чекам на обали
и испраћам дане нове,
чамац без мене путује
градећи и рушећи снове;

док ја чекам остајем
ни у гори, ни равници;
нит се давим, нити мрем,
живим као у тамници...

ЈА ТВОЈ САМ ФАТУМ

стојим повиш тебе као фатум твој,
на мислима твојим лежим кô на перју;
ти патиш опхрван знањем тим
да само моји дланови могу да те згреју...

вучем нити, кончиће по којим ходаш;
ти кренеш, па паднеш ничице
неспреман да се дигнеш;
пад за падом у живице...

и ја се смијем громко и опоро
за сваки твој удар о тле;
вртим претом конац, па пустим,
ти се опет дигао: гле!

ја твој сам фатум, а ти освета моја
за све боли и сузе изгубљена;
ти мој си харач, а ја твоја икона
на зиду попут божанства извјешена...

ТВОЈА САМ МОРСКА СИРЕНА

твоја сам морска сирена
и додир мора у валу,
мјесечева игра мијена
у поноћ на трен засталу...

жена сам сушта испод коре
дрхтавих дамара и крви,
шапат и урлик зоре
под твојом руком што се мрви..

подај ми један поглед
сањива ока за шкрињу,

љубавних промашаја доглед,
у шкрињи мирисаву дињу...

и све да затворим ланцем,
бацим са дока у воду;
забравим дебелим катанцем
на љубави коначном заходу...

ОДРИЧЕМ СЕ ПОЛА СЕБЕ

одричем се пола себе, нек га нема, нека спава,
оног дијела што ме мучи и ноћу ме у кошмар дава...

пола себе се одричем, оног што ме у понор баца,
оног коме жао није на мене да запалаца...

да л' сам цијела у комаду ил' је комад дио мене,
нек се дијеле у дијелове, мени доста, мало ли је

половица која сања, која гради и ромори,
на кућноме прагу сади чуваркућу што говори...

и у крило своје прима невесела и нејака,
пола јесте цијело једно, једна шума, једна травка...

Класичне строфе – Сава Тепавчевић

МОЈОЈ СРЕЋИ

Ој! ти птицо моја устрептјела,
ко ти сломи крила рана,
па ми оде друмовима снова,
да не дочекаш ни Видовдана!

Ко ти одсијече дуге косе?
Ко ти бистро срце рани?
Бијаше ли то мјесечина плава,
ил' у јесен обојени дани?

Ко те скова тако нагу?
Ко ти живот бони даде?
Пружи ли ти ико руку,
даде ли ти трачак наде?

У коју те бездан затријеше,
ох! ти сновопојко јадна моја!
У ком ће цвијету гробље
да ти опјева сестрица твоја?

ИЛУЗИЈЕ

Недостаје ми илузија тебе
и сви снови исплетени тек
од нити, оних скорјелих,
недостајеш ми ти, тако далек.

И у груди своје да те кујем,
док уздаси срца трају још,
мене пјесма само љубити зна
и удјелити ми среће златан грош.

И по облацима да те сликам,
док кише не престају ни сад,
ти нећеш познати никад мене,
јер скриће ме сиротиња и глад.

Наћи ме нећеш никад моћи,
јер у пјесмама само живим ја,
гдје дубину видиш сваку
исплетену од снова и илузија.

СУЖАЊ

Ту на зеници ока твога милог
ја крадем бисере уснулих суза,
испод капака ти снове кујем
пољима зеленим анђеоских муза.

На образима птице устрептјеле
у свакој пори гнијездо су свиле,
на изданку боном пјесмама их
буде горске у камену виле.

На длановима сужањ се буди
и милује ми увелу већ косу,
а на трепавицама пупољци рани
испијају планинску јутарњу росу.

О ПЕСНИКИЊИ

Сава Тепавчевић је рођена 3. новембра 1995. године у Требињу. По образовању је дипломирани професор језика и књижевности. Завршила је студије на Филолошком факултету у Београду.

Детињство је провела у селу Казанци, надамак Гацка у Херцеговини, где се вратила након завршених студија.

Поезију обављује на порталима и у часописима за књижевност.

Стремљење – Јасмин Р. Адемовић

ГРЛИЦА

Пурпурном облаку среће,
где немирна машта снева,
нежности пуна долеће
Грлица — плеше и пева...

Проструји осећај — мрачан, тих,
галопом снажнога коња.
Остадох го — ни један стих,
ваздухом заборав воња!

Шапат даљине бди у уху,
огртач срама сада носим...
Поново, у лепшем руху,
газићу ногама босим.

ЛАСТЕ

Северни ветрови хуче
Утихле чак и звезде
Ледени талас нас туче
Ласте на југу се гнезде.

Ситничаво — чује се хук,
набрекле све су жлезде.
Немио, отужан звук...
На југу се ласте гнезде.

Удара судбине дамар
Безвредни гласови језде
Жуља животни самар
На југу ласте се гнезде.

О ПЕСНИКУ

Јасмин Р. Адемовић је рођен 4. августа 1992. године у Суботици, где и данас живи и ради. Пише поезију, кратке приче, есеје и друго. За своју поезију је награђиван и похваљиван. Члан је више књижевних клубова и уметничких удружења.

Поезија му је превођена на мађарски, енглески, македонски, француски, руски, бугарски, турски, албански, ромски и италијански језик.

Својим песмама је заступљен у бројним штампаним и електронским зборницима, часописима за културу и уметност, магацинима и интернет порталима за књижевност и уметност.

Песме у прози – Милица Миловановић

7.

Сваку јесен виђам једну жену. Самопрекорна и безобразно лијепа. Вољела је јесен. И са доласком јесени упловљавала је у своје свјетове, маштарије недокучиве ријечима. И бивала је нестварно срећна. Сваке јесени се сјећала тог осјећаја ишчекивања њега. У исти мах осјећала је и сјету и радост. Њена сјећања су била живља од нечијих живота. Све се то читало на том лицу, непогрешиво. Рекла бих да је познајем. Та жена умјела је да отјелотвори себи своје маштарије. Знала је чак да оплаче нешто што се никад није десило. Дошетала би до ријеке и једино ту оплакивала то ништа. Тада, рекло би се, то све. Било јој је потребно да вода однесе сузе, да се не упију у тканину њене хаљине. Нека иду и нека се не враћају. Буду ли се враћале, неће знати гдје са оним новим које навиру. Једино, у ствари, сузе није чувала, све остало јесте. Бивала је љубоморна на свој јучерашњи дан. Зашто му још нешто није додала од тих неодољивих боја којима влада с вријеме на вријеме. Није била свјесна своје моћи. За све друге беспријекорно је носила то што у себи има. Једном, покушах да јој приђем, да питам ни сама не знам шта. Још док сам се бавила том мишљу она са мирисном палетом прошета даље као да ни не постојим. Сачекаћу следећу јесен. Можда се ипак сретнемо лицем у лице.

14.

Једном да волим. Ма бјежи. Толико волим да волим да би била отимачина самог себе једном вољети. Опустошила бих све своје волеће таленте. Ускратила осмјехе и лептирове летове. Јок, не желим. Само једно молим у том случају кад дође вакат да волим. Да последњи пут волим понајвише. Можда тише, али понајвише.

20.

Искорак у бескрај. Бритком мисли крчим себи пут. Не само себи, већ и теби. Не значи да је бескрај рај, не очекуј од моје мисли више него што она може. Па прије да је крај но рај. Нека те радује то што си нашао некога ко ће да те доведе до краја. Крај је нови почетак. А ти рај тражи сам.

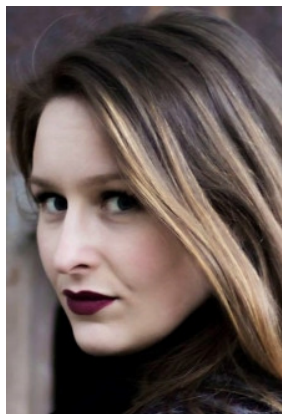
30.

Дресуру истрпили, правила научили. Не таласај - у ментални склоп удјенули. Сад полако пристани ћутке да будеш у гомили, мали, незнатан и подобан. Осјећај неизрецив, тужан и поразан. Јесмо ли бирали или су нас бирали, коме смо и зашто припадали овако сакати, испрепадани? Сами себи ријетко, свима ваздан и на употребу глупости. Калуп, калупа, калупу, калуп, ми, с калупом, о калупу нико ни ријечи рекао није, а да ли је ико схватио да се једногласно одазвасмо вашару калупа?

37.

Даривање као насушна потреба. Хвала за дар за даривање. Даровито је било дати некима такав дар. Даровито и пријеко потребно. Ти тамо неки надарени за даривање дароваше ноћас већма срећу дариванима. Не зна се од добра ко је коме шта и колико даровао. Даровани остасмо сви до једног. Даровима чудесним, даровима души потребним.

О ПЕСНИКИЊИ

Милица Миловановић је рођена у Бањој Луци 1990. године. Завршила је Академију музичке умјетности 2014. године. Године 2016. завршава глуму на Академији умјетности такође у Бањој Луци. Као виолиста је хонорарни члан великог броја оркестара, те стални члан камерног састава дуо виола „Дуола“. Тренутно је на мастер студијама за камерну музику.

Од глумачких награда издваја награду „Grand prix“ за представу „Буре барута“ на ФИСТ-у 2016. године.

Тренутно је запослена у ЕТМ продукцијској кући у Београду на позицији уредника и продуцента.

Вртлог стиха – Валентина Милачић

НИЈЕ ВЕЛИКА ПЈЕСМА

Није велика
пјесма,

нека није,

нека буде
мала,

да може стати
у твој џеп.

НЕМИР

Немир је,
владар таштине,
црв нирване,
вртлог стиха.

Немир је,
уштогљен корак
безличан осмијех.

Немир је,
непробављен залогај

тишине,
у грлу кост,
ноћ без мјесечине.

МОЈЕ ПЈЕСМЕ

Нису невјернице
моје пјесме,

сваку пјесму
продишем
и сваку пјесму
пошаљем

или у ноћ
или у дан
или у нечији сан.

ЛУЦКАСТА РАПСОДИЈА

Ускомешале се
пертле у патикама.

Ускомешали се
сунцокрети.

Ускомешала се
вода са медом.

Ускомешали се
ноћ и дан
и
нигдје краја.

Ти и ја,
луцкаста
рапсодија.

О ПЕСНИКИЊИ

Валентина Милачић је рођена 22. марта 1966. године у Равном Селу у Србији.

Објавила је збирке поезије: „Име тишине“, „Вијенац несанице“, „Близнакиња грома“ и „Ками до камена“. Објавила је и стручну књигу „Компетенције васпитача у играликом процесу сажимања теорије и праксе“. Добитница је награде „Стражилово“.

Песме су јој преведене на македонски, енглески и мађарски језик.

Живи у Бањој Луци.

Две песме – Сандра Богдан

СЈЕЋАЊА У СТАКЛЕНКАМА

И пјесници спремају своју зимницу.
На полици, у кућу собе,
у стакленкама чекају конзервирана сјећања.
Туршија од љетне мреже паука
на чијим сјајним нитима сунце почива.
Испод отвореног поклопца
из стакленке излази подне
у мирису наранче,
просипа се земља из извртнуте тегле
и пртени пут отвара се пред очима
на којем боса стопала прашина прекрива.

С десне стране чује се лавез паса.
Звезцају ланци на слободног сањара,
Залутат ће снови у жута поља сунцокрета.
Срне ће стајати на рубу заборављеног пута.
Сунце ће заспати у кошници с пчелама.

С вечери,
кад расте сива магла
и силуете у тишини све су краће
из стакленке израст ће дрво трешње
и птице у сјени лишћа.
На потрганој дрвеној пречки
заспат ће дневни немири,

коријење стабала које рачва се до подземних вода
сањат ће облаке и кишу.
Из бунара допират ће ноћни гласови
од којих задрхтат ће срце
као предосјећај који брзо ће згаснути
док се вече спушта на гола рамена
попут топлог плашта утјехе.

АСИМЕТРИЈА ЖИВОТА

Данас бих се хтјела возити
онако
без плана и намјере,
само слушати глазбу док се стапамо с крајобразима
Моја рука миловат ће твој врат
твоја рука одмарат ће на мом кољену
прије новог завоја
у којем ћемо оставити свијет
којем више ништа не дугујемо.

Лутат ћемо цестама без путоказа
залутати у маглу љубећи се
без да ти кажем:
„Заустави ауто тамо крај оне куће
питат ћу оног човјека
којим путем требамо ићи“,
да би стигли до одредишта.
Јер ми данас не требамо нигдје стићи.

И сва та рутина
дневни спискови ствари
под магнетима на хладњацима
који као гравитација држе живот на окупу
дају смјернице на која врата
и у који дан требаш покуцати
јер без отворених врата не можеш изаћи ван
на лоше закрпану цесту
и срести друге људе загладане у зидове кућа
док одсутно прелазе улицу.

О ПЕСНИКИЊИ

Сандра Богдан рођена је у Осијеку 1964. године, где је завршила основну школу и гимназију. Поезију пише још од ране младости. Песме објављује у разним књижевним часописима као што су „Квака“, „Дискурс“, „Метафора“, „Пиколо Књигомат“, „Сизиф“, „Суштина поетике“ и на порталима за књижевност и уметност.

Песме су јој уврштене и у зборнике поетских радова с међународних књижевних конкурса. Бави се фотографијом и дигиталном уметношћу.

Украјинска поезија – Тарас Федјук

Ветар ће се откотрљати као камен или котрљан,
црним лиманом
спузаће, увијајући се, талас.

У корову ће запевати, засута прашином,
пољска сирена, убијена исуканим ножем.

Не самоћу, већ одсуство душа и људи
тражи душа
под турским срушеним зидом.

Ране јесење дане листати, као лисичије коже, -
у ствари, последња је од последњих суштинских идеја.

Поред свега — не успева. На корак и на крик
другова је много. Ово је југ. Базар, као начин живота.
...Заменити задњу цигару за јесен —
то је тако једноставно, а ипак нико није успео.

Само да је умети. Ма само да је умети заувек.
...У тишини, која ни венца, ни конца, ни закона нема, -
тишину зграбити,
а тишина ће се забити у дланове,
као у бакарном звону кржави језик.

Над мојом јазбином прошлогодишњом,
Над њеним мојим тугама
Плута снег и лед
Са чамцима попола.
Ах, како ћемо преживети
И како ћемо живети даље?
А још даље — нећемо рећи
Ни тузи, ни чамцима.

Све ћемо заборавити, осим тога
Да се пролеће кроз поља прикрада,
Да ће цветања, вероватно, бити,
А можда неће бити — тог цветања.
Ускотрљаћемо белу кућицу
На планину кремену,
Одомаћити се и заборавити
На муке Сизифове.

- Добро вече, моја драга, -
Јавићу се ја увече,
- Добро вече, мој вољени, -
Ти у зору одговори...
Ноћ је над градом троглавим...
За данас је то све.
Узгред,
Твоје руке, твоја рамена су -
Неописиве лепоте.

ИЗАЋИ — ХОДАТИ...

Изаћи — ходати. Ући — и опет ходати.

Мислити нешто

или је мисао мислити — боље.

Заправо, историја је — умакање застава
у крв сељачку

на земљама, због смрти несталим.

Дакле, на тлу историјском — јесен је иста.
Лишће у тамницама грана изњихаће масовно бекство.
Кишица јесења —

не данас, и не за нас, и не дажд.

И током реке - тече глава Претече.

Да осетим, можда, а да разумем — тешко...
Нек разумеју разумни, који све разумеју жестоко:
само у селу, у мраку ући ће вражји кнез,
само у стаклу, у селу Моринци

никог неће бити да чује.

...ти —

зелене очи прсти танки у мастилу
ти — златни верлибри и каберне на уснама
ти ући ћеш прва
ти застаћеш близу
ти очи ћеш ми прекрити и поживети до сто...

...ти —

која си мотала душу децембар јануар и фебруар
март април мај
ти — која си хтела још и
јуни јули и август...
кад се скупе људи
свима њима да се носе викнућеш преко рамена...

...ти — која си патила ко зна зашто

где зашто и због чега
ти — која си телефонирала и шмрцала ноћу
ти остај тамо међу осећањима највишим
ти — која ћеш викати —
тамо и вичи...

...ти — која се бојиш разгласа и јако добро знаш

где и у којој фиоци је избледело писмо
ти ући ћеш трећа
искочићеш кô бели зец
као што смо се некад љуљали у простору две собе...

...ти — која си заборавила адресу
ти на гробље отићи ћеш
и договорити се с онима који тамо раде и леже
ми смо се сретали зими ја сам те звао винтер
и додао: леди
и заборавио за трен...

...ти која ниси ни намеравала да будеш са мном...
пар
од нас испао није —
ипак допузи на шушањ...
...можда си још
Она с којом лежим
ти телевизор гледаш
а ја песмицу пишем...

Црни вочић је био црн,
јер то је моја омиљена боја, господо.
Он је стајао под брдом,
брдо је било сиво,
тако је то у животу.
Он је жвакао рунолист, гороцвет,
каменику
и друге ретке биљке,
које су отровне, вероватно,
а вочић је жив и црњи
но што је био.

Његови рогови су
као руке и ноге добротинитеља Шиве.
Његове очи су
попут туркменских смокви
на пијаци Привоз.
Његове груди...
о Господе,
текст ми је однекуд познат.
Као и заповест Божија,
која препоручује
да се не краде.

Њега... Уз њега је пастир.
Он је уз свиралу и у бубањ
свирао, јер шта да се ради,
кад јунац пасе,
а свирала свира.
Сликар из фатерланда је раширио
свој штафелај
и осликавао у тишини.
Дакле, ускоро почиње,
у јуну,
у трећој декади, чини се.

Фонтана је шашољила
о свим кривинама и исчашењима
сопственим и заувек.
Небом је тихо кружио
симпатични орао из Коломије...
Време је да се заврши прича

дозвољена, браћо,
а Шехерезада је
одбауљала за сноповима.
Али вочић је био црн.

С украјинског превео Јарослав Комбиљ

БЕЛЕШКА О ПЕСНИКУ

Тарас Федјук је рођен 1954. године. Украјински је песник. Дипломирао је на Филолошком факултету Универзитета у Одеси.

Објавио је петнаестак збирки песама. Члан је Националног удружења украјинских књижевника и Асоцијације украјинских књижевника.

Превођен је на стране језике.

Лауреат је премије Тараса Шевченка, најпрестижније украјинске награде за књижевност.

Немачка поезија

РАЈНЕР МАРИЈА РИЛКЕ

КРЧАЖИЋ ЗА СУЗЕ

Други додирују вино и уље што сија
У угнутом своду, где јаз зидови секу.
Ја се пак, мања мера, највиткији, свијам
У другу сврху, вољи суза које теку.

Вино је богатије, уља у врчу бистрија.
А шта је са сузама? — Ја носим то бreme.
Сузе ме ослепеше, од њих бок ми сија,
на крају ме сломише и испразнише ме.

ЖИВОТ КОЈИ ЖИВИМ

Живот који живим чине кругови све већи
што сваку прекривају ствар.
Последњи вероватно нећу сасвим прећи,
али желим да покушам бар.

Кружим око Бога, торњева прастарих,
кружим тако хиљадама лета
и још увек не знам шта сам ја у ствари:
Соко, ил' Олуја, ил' највећа Песма света.

МАРИ ЛУИЗЕ КАШНИЦ

НА ПЛАЖИ

Данас сам те опет на плажи угледала
Стопала ти дотицао вал пенушав, благ
Рука ти је прстом у песку исцртала
Све знаке те, од којих не остаде ни траг.

Сасвим си утонуо, чарима занесен,
У игру са пролазношћу што вечно траје
Вал дође, са звездом круг већ је разнесен
Вал оде, а ти спреман за нове покушаје.

Са осмехом ти си се мени обратио
Мој бол ниси слутио, не беше ти жао,
Јер најлепши талас је плажу захватио
И траг твојих стопа тад нежно избрисао.

ХЕРМАН ХЕСЕ

ЉУБАВНА ПЕСМА

Јелен сам, ти срна нежна.
Ти птица си, ја дрво сам.
Ти сунце си, ја студ снежна.
Ти дан јеси, а ја сам сан.

Ноћу из уснулих уста мени
златна птица до тебе доспева,
светлога гласа, крила шарених,
што пева ти песму љубавну,
што песму о мени пева.

С немачког препевала Тања Малетић

О ПРЕВОДИОЦУ

Тања Малетић је рођена 2. јула 1999. године у Београду. Завршила је гимназију „Михаило Петровић Алас“, а сада је студент на Филолошком факултету у Београду, где и живи.

Кратка прича – Ана Смиљанић

БОГОРОДИЦА

Ана Мари, где си нестала оне кишне ноћи из овог света, када сам у постељи нашој грлио само твоју вечност, две крсне славе и мимоилажење беспомоћних минута. И сада је ноћ. Децембарска. Престоница се дави у магли. И трамваји шију улице попут искусног кројача. Не дају тишини да се у мени смири и да у себи оконча свој јад. Мејл који сам ти послао био је сасвим коректан. Звучао сам фамозно, фино, уљудно. Желео сам да те приволим на први сусрет, како то увек радим маестрално, са искуством и без грешке. Сигурна ловина има жеђ и чар да можеш већ унапред осетити то лагано струјање крви, неприкосновен дар. Зар не, Мари? Ниси то знала? Кликнуо сам на тастатури *send* и завалио се у наслон мог рекамијеа за опуштање, сигуран у то да ћу успети. Већ сам те видео нагу, олујног погледа. Рука ми је стајала на бутини, превише близу, рекао бих, али се ипак дохватих цигаре као да сам желео да те гледам како чекаш, како се увијаш тако слабашна и како ти жмарци одижу крзно. И гледао сам те, Ана Мари, како си прилазила ресторану на заказани састанак, беле пути, сигурног корака, исправљених леђа, баш као да си плаве крви или као да ти људи нису успели учинити ништа, баш ништа. А ја сам стајао постранце и пустио те да уђеш прва и сама. Чекао сам сигурних пет минута и онда ушао за тобом. Наравно, ухватио сам твој несигуран поглед још издалека,

али на мом се лицу није могло видети смешак који је титрао у грлу и јачао загрижај.

— Ти касниш. Ово је живи пиш — рекла си, иако те је одао присни загрљај.

— Молим те, говори без подсмеха.

Девет сати је, вече и месец децембар. Уместо да сам изашао као обично, лежим у кревету и изговарам прве речи. Сусрет двоје људи који се не познају је као сусрет две комете у непрегледној васиони. И док гутамо богове, људе, док дишемо њихов ваздух и прах, ја сам те вечери остао за тобом пијан и весео. Твоје тело А. М. није било тако меко и загрејано, ни толико савршено као она којих сам се нагледао. Рекло би се у почетку да ниси ни уживала, чак напротив, да си више присиљавала себе на ужитак. Остатка се не сећам. Као у магновењу, само ми блесне понекад твоја рука високо подигнута у ваздуху или врат извијен у луку као мост, издисај. Љубав и јесте натегнут лук, Ана Мари. Тај последњи вапај замуклог грла, сада је моје и добро јутро и добар дан. Спрани слој кармина. И то је све. А моје жудње међ препонама су обескрвиле, знаш. Туђа крв је најпривлачнија и најудаљенија, миљама даља од свега. Љубав и јесте — крв и тело. „Поручи себи сад за вечеру, господине, кеш, не морску траву из грла.”... Питам се, поготову ујутро, да ли сам ти као успомена с прста спао или као камичак с моста? Смешак ми се сада види док стрпљиво чекам вест као свој смртни амин. И док корачам улицама, пожелим да загрлим телефонски стуб, а поглед ми прати путању каблова. Да л' ћу се једног поподнева загрлити с њим?

Небо је вредни предајник свега. Небо и Храм. И ја у њему, у Богородици, видим твој лик, твоје бледило. И знам да си ту. Осећам те свим чулима. Исто као те ноћи. Иста ноћ, исто небо и исти Храм.

О СПИСАТЕЉИЦИ

Ана Смиљанић је српска књижевница, песникиња, специјалиста педијатрије, рођена у Чачку 1969. године. Завршила је медицински факултет у Београду. Објавила је три збирке поезије: „Перформанс“, „Фиесту“ и „Видела сам те изблиза“.

Проглашена је за Песникињу године 2017, испред „Арте асоцијације“ — међународног удружења уметника. У македонском часопису „Стожер“, Удружења македонских књижевника, објављене су њене песме преведене на македонски језик. За своје књижевно стваралаштво, награђена је у земљи и иностранству. Освојила је више међународних књижевних награда. Такође, освојила је и награде у Србији од којих се издваја: књижевна награда „Душан Матић“, за очување и неговање књижевног стваралаштва, коју додељује Књижевни клуб Душан Матић — Ћуприја.

Осим поезијом, бави се и писањем прозе, те је у 2020. години добитница Специјалне награде за причу „Заклињање“ испред Вербумланди „Арт асоцијације“, са седиштем у Италији.

Члан је Удружења књижевника Србије и Српског лекарског друштва.

Живи у Београду.

Прича из заумља – Слободан Мартиновић

ОСТРВО

„За колико можете да довршите тај роман?“

„Не знам“, одговорих. „Зависи од тога како будем расположен.“

„Па, на овом вашем острву тешко да човек може да буде нерасположен...“

„Није моје“, насмејао сам се. „Само сам га закупио на три месеца. Можда ћу га и купити од хонорара који ми будете исплатили.“

„Може кафа?“, ушетала је, пурпурне косе, готово нага... „Инстант или турска? Лакше ми је да спремим инстант, ако ће вам то помоћи да се одлучите.“

Господин у скупом оделу се збуну. Не само због њене нагости, већ и због тога што је била сасвим опуштена. Изгледало је да и не примећује да је неодевена.

„Онда...инстант...“, једва прозбори.

„Важи. Драги, понестаје нам кафе. Изгледа да нам долази превише гостију“, рече ми уз осмех.

„Заиста не знам зашто долазе“, намигнух госту. „Не обраћајте пажњу, није моја Гликерија овако изашла због вас. Мада се ја надам да ћу после овог призора закључити повољнији уговор.“

Издавач се мало прибрао.

„Извините што то помињем. Нисам веровао причама рибара; фантазирају, мислио сам, држе вас за чудака, вероватно су вам нешто прикачили јер сте им необични. Дошао тамо неки човек на острво да пише књигу! Па измислили много млађу

жену с њим, која се, уз то, по обали шета потпуно нага и још им маше! А пред госте излази...”

„Ето, сад видите да рибари нису баш све измислили. Шета се Глики гола по плажи, али то да им маше, то су слагали: *што је баби мило, то јој се и снило!* А сумњам и да су је баш добро видели. Смета јој сунце, ујутру кад је пријатно, она не излази, дуго спава, једино предвече и увече; нарочито воли да своју нагост показује пуном месецу.”

„Занимљиво... А и име јој је необично.”

„Гликерија? Па хеленско име сасвим одговара њеној природи. Него, морам да приметим да сте јој ви баш симпатични. Розе гаћице облачи само за симпатичне госте.”

„Хм! А вама све то не смета?”

„Не. Волим откривену лепоту. А она није само лепа, немојте то ни да помишљате. Чудесно је то биће...”

„Млада је... Колико?”

„Колико има година! Нема Глики године, ако разумете.”

„Не баш... Извините, ипак сам дошао због посла, а разговарамо о вашој...”

„Немојте да се збуњујете. Нико не зна шта је мени Гликерија, осим мене. И оних којима ја кажем. Оно што би вас на првом месту могло да занима: она је моја муза; без ње не би било ничег што сам написао последњих година.”

„Могу да вас разумем. Заносна је...”

„Да, заносна је, али постоји ту и једна мала тајна. Не можете је злоупотребити па ћу вам је открити. Видите, откад сам с њом, ја скоро уопште не пијем алкохол. Осим вина које она посебно за мене направи. И тог вина пијем сасвим мало, престајем чим осетим да се његова горко-слатка душа претвара у речи које се изливају на папир. Једном нисам престао да пијем ни после тог осећаја и позлило ми је. Глики ме је једва повратила методом уста на уста.”

„Вино? Како вино може бити од толиког значаја за нечије стварање? Претерујете.“

„Ни најмање. Ствар је у технологији његове припреме. Она га прави на начин који је сасвим необичан. Обавезно чека пун месец; тада се приближи мору и потпуно гола медитира на месечини; потом се окупа у таласима; не тушира се после купања; нага, влажна и слана улази у кацу с грожђем и муља га босим ногама; кад буде до грла црвена од његовог сока, излази, одвлачи ме од компјутера, без речи, увлачи ме у постељу и чини са мном шта јој је воља (ја се, разуме се, као центлмен, не браним); а кад оцени да од мене више ништа не може да добије у постељи, поново одлази и потапа се у слатки мошт; тако чини онолико пута колико је мени могуће, чак и када је вино оцеђено; кад процени да је сазрело, сипа га у флаше и служи ми га дозирано.“

„Ако је то све тако, не чуди ме ваше писање.“

„Није Гликерија само моја муза. Она је, можда и пре свега, мој пријатељ. Ево, и када је овај наш посао у питању, иако сте јој симпатични, упозорила ме је да будем опрезан и принципјелан када је уговор с вама у питању и да не пристајем на мање од двадесет процената нето од сваке продате књиге.“

„Хм! Заиста вам је корисна та девојка.“

„Корисна? То је слаба реч. Она је и мој анђео чувар. Ја осећам присуство њене душе у свакој ситуацији која је тешка у мом животу. И знам да сам заштићен. И миран сам. Ево, и у овој ситуацији, овом нашем преговарању, које је, додуше, вероватно теже за вас него за мене (ја нећу пропасти ни ако не закључимо уговор), она је ту и спречиће било какво зло које би мене могло да снађе.“

„Лепо говорите. Али ово је ипак само посао“, издавач се с нелагодношћу освртао око себе; помисао на згодног, а претећег анђела чувара изазивала му је језу.

Наставио сам причу:

„Конечно, али не и најмање важно — Гликерија је моја љубавница. У најлепшем, најчистијем и најстраснијем смислу те исконски лепе речи. Неко је чак протурио причу о жалбама рибара да им наше бурне ноћи понекад плаше рибу и да чак размишљају о тужби за накнаду штете против нас. То је, разуме се, претерано. Али, да вам право кажем, једва чекам да потпишем тај несрећни уговор с вама, да вас испратим па да се придружим Глики у нашој спаваћој соби.“

После одласка издавача небо се над острвом затамнило. Радио сам на роману, а Глики је преводила чланак о зен будизму за Religion Today. Онда подиже своју лепу и отмено тајанствену главу с текста. Као да је неко острво, заплусну је талас порука о надолazeћем невремену. Устаде и без речи изађе из просторије док сам још писао.

Невреме се заиста сручило на острво. Устао сам и замандалио прозоре, искључио компјутер и у спаваћој соби упалио неколико свећа. Свукох се и легох на постељу, чија је белина подрхтавала на светлости свећа.

„Олуја. Право време за нас!“, прошапутала. Ушла је нечујно, окупана црвеним моштом, а од треперења њеног тела повијао се пламен на свећама. Вршци њених дојки, очврсели и нарасли; били су попут антена које примају поруке невремена.

Насмешио сам јој се, гледајући је с љубављу, као да је видим први пут тако црвену, нагу, влажну и устрепталу.

„Ти си моје острво. А на теби има још читав архипелагна који волим да пристанем својим бродом“, прошапутах и придигох се да је загрлим.

Глики се задовољно насмеши и положи своје усне на моје. Осетио сам њену душу окупану преврелим моштом и тај

спој ме скоро ошамути. Брзо се прибрах и својим шакама и уснама кренух у истраживање њеног архипелага. Ускоро с целог њеног тела несташе црвене течности, а ја, опијен и узбуђен, одлучно наставих спајање с њеним бићем.

Седели смо на веранди; олуја тек што је прошла; ваздух пун прожимајуће енергије летњег неба.

„Добро је што је ноћ“, насмеши се враголасто и отпи гутљај шампањца.

„Добро је шта год да је, Гликси“, рекох и овлаш дотакнух њен младеж, острво на бедру ишараном ноћним сенкама.

„Да, добро је“, она отпи још гутљај, „али да је јутро, очекивао би да ти скувам кафу, овако сам опуштенија“, њен смех изазва радозналост Месеца. Обгрлио сам је, у страху да је не украде ћудљиви Земљин сапутник.

„Не буди крај срца. Знаш да ти домаћу не тражим, само замутиш инстант“, насмејаш се. „А сутра ујутру, око поднева, скуваћу ја теби кафу, данас си баш добро одиграла улогу.“ „Било ми је задовољство. Онај уштогљени ми је баш ишао на нерве. Уживала сам што се препао. А и ти си уживао! Како си ме њему представио... и какве си му приче о

мени причао... Неваљалче!“, ухвати га за шаку која је клизила по њеној кожи. „Човек ни кафу није смео да попије зато што сам је ја скувала. Само је сркнуо и рекао да је слатка, а он не сме слатко!“, смејала се.

„А ти си рекла да му та кафа није слатка од шећера него од речи које изговараш док је спремаш, и које си научила од покојне слушкиње бившег власника острва. И да с њом често разговараш о разним стварима, не само о кувању кафе“, рекао сам јој кроз смех.

„Да, слободно пијте, рекох му, не подиже ниво шећера у крви, напротив. И опустиће вас, видим да сте баш напети“.

„Кришом је кафом залио љубичицу у саксији. Правио сам се да нисам приметио. Али ти си му ставила до знања да си га ухватила у тој недозвољеној радњи. Глики, од твог погледа сам се и ја уплашио!“

„Ма да, ти си баш плашљив! Да јеси, не би ти ни пало на памет да будеш са мном! Безобразниче!“

„Ова вам је још боља од оне од јуче.“

„Нису то само приче, докторе“, увређено рече човек у болничкој пиџами.

„А, да, заборавио сам да је та Гликерија стварна“, доктор није могао да сакрије иронични тон.

„Најстварнија.“

„И где је она сада?“ упита лекар.

„На сигурном.“

„То је добро. Само, замолио бих вас да је више не помињете другим пацијентима. Почињу да фантазирају о њој.“

„У реду, докторе. Мада ми се не чини да је проблем у томе што други пацијенти слушају моју причу о Глики. Чини ми се...”

„У реду је, за данас смо завршили!“ лекар је постао нестрпљив и нетрпељив. „Можете ићи у своју собу.“

„А где бих другде?“ човек се насмеја и изађе из ординације.

Лекар у свеску полако записа одслушану причу. Погледао је на сат; закључао врата; узео блок... После два сата с папира се смешила пурпурнокоса девојка с које се цедила густа, црвена течност. Он слику стави под бели мантил и полако крену на своје пусто острво...

О ПИСЦУ

Слободан Р. Мартиновић рођен је 1965. године у Лазаревцу. Дипломирао је на Правном и на Дефектолошком факултету у Београду. На Правном факултету у Београду је и магистрирао и докторирао.

Пише поезију, афоризме, хумореске, кратке приче и драмске текстове. До сада је објавио четири збирке песама, а заступљен је и у више заједничких песничких збирки. Поезију, кратке приче и хумореске објављивао је и у више књижевних часописа.

Више пута је награђиван за кратку прозу и поезију. Живи и ради у Лазаревцу.

Две приче – Светолик Станковић

ЂАК

(Казивање наредника водника Проке Стаменковића, учитеља Народне основне школе у Брду)

Друга је половина, овог по Србију библијског, јануара. Не знам тачно који је датум. Изгубио сам појам о времену откад смо кренули из Пећи. Оријентишем се по звездама, кад их има, кад се понекад накратко разведри небо. Све ређе се појављују, изгледа да су нас и оне напустиле. Пењемо се и спуштамо стрминама какве нисам видео до сада, прелазимо преко кланаца и урвина застрашујућег изгледа, препуних снега и леда. Као на некој непознатој планети из времена леденога доба. Војници, официри, цивили, све се помешало и претворило у дугачку црну змијурину коју су немирни чобанчићи пребили, па се једва вуче, стење, пишти и тражи себи склониште, не знајући да ли ће га наћи. Прича се да су негде у тој колони очајних и изгубљених у врлетима Албаније, краљ Петар, стари чича Пера, и председник владе Никола Пашић. Ко зна? Можда и нису. А приче о њиховом присуству међу овом гњецавом, полураспаднутом масом, коју је више тешко дефинисати, могу бити пропаганда, да не клоне и оно мало, сасвим мало духа, што још носимо у себи. Дани су мокри и хладни, ноћи ледене, па се нешто бедних дроњака у које смо увијени скоре од леда. Измождени, изгладнели, лелујамо путевима као вејке, по овом беспућу којег људска нога пре нас није газила, оптерећени додатно леденим оклопима. Да би бар мало одушио себи муке и патње, мој сапатник из колоне, Дина артиље-

рац без артиљерије, земљоделац без земље и плуга, јужносрбијанац који мисли да је више никада неће видети, каже промрзлим гласом:

„Гос’н водниче, осећам се кô Краљевић Марко“.

„Не разумем, како то мислиш?“

„Па, тако, брате, као да имам његов оклоп на себе. Једва носим овој малко од душу што још има у мене, а морам да носим и овуј натамију од лед, кад стегне ноћна сувомразица“.

„Ћути и трпи, мисли на нешто лепо, биће ти лакше“, храбрим Дину, ни сам не верујући у то што му кажем.

„Е, мој гос’н водниче, лепо је одамна побегло од нас, него да некако прегурамо до теј савезничке лађе, које нас чекају тамо негде на море, тако се бар прича. Које ће буде, јебем ли га, ће видимо“, помирен са судбином, заврши мој сапутник и ућута, пазећи да се не стремкне низ клизаву обалу реке на коју наилазимо.

Висок, снажан човек тридесетих година, свикао сваком белају и муци, неустрашив у биткама, почиње да посустаје у овој бежанији, изнурен глађу, напорима, бригама, не за себе него за ону ситнеж од деце коју остави на руке својој кроткој и радиној дружбеници. Шта ће бити са њима ако он не претекне? Ако мањка од метка или болешчине, изнурености или аустријског сумарена на мору, ко ће подизати и на пут изводити оно петоро нејачи? Гледам га и као да му читам мисли. Непрестано ми кљуца у глави, ако овако снажни људи почну да посустају, шта ће бити са онима слабијима, несвиклим овим надљудским напорима.

Сишавши низа стрмину почињемо да се пењемо неком благом косом прекривеном танким, местимично скореним снегом. Подупирем се пушком уместо штапа, да бих лакше корачао. Празна, зарђале цеви од кише, снега и влаге који нас прате целим путем, ни за шта друго не би могла ни да послужи.

У једном тернутку приметим са моје десне стране младића од неких седамнаест - осамнаест година. Висок, танковист, плавокос и плавоок, у похабаном војничком шињелу, белим вуненим шалом око врата и главе. Сав је из једног комада, како би се рекло. Баш онако како доликује младости, чак и у овом пострадању. Најчешће иде поред мене, са моје десне стране. У рукама носи завежљај од непромочивог војничког шаторског крила, љубоморно га пазећи као да је у њему каква драгоценост. Нико од нас не зна шта је унутра, какво се лично благо скрива, кад га овај, још скоро дечак, овако чува. Бацисмо топове низ литице, теже наоружање заврши за њима. Осташе нам само пушке, не свима, неки их зафрљачише у провалије, јер смо били без иједног метка.

Наш ћутљиви сапатник вуче свој завежљај и стрепи над њим као да је Мирослављево јеванђеље или нешто још светије. Придружио нам се на самом излазу из Пећи кад кренусмо уз албанске недођије. У непрегледној маси придошлих цивила, жена, деце, стараца, нижих државних чиновника и инвалида који су могли да се како тако крећу, бејаше и овај младић. На неки необјашњив начин одмах је привукао моју пажњу. Дисциплиновано је корачао у колони, мало, или готово да уопште није причао ни са ким. Ако би неком невољнику затребала каква помоћ прискакао би без речи, помогао шта и колико је могао, и настављао пут ћутећи. Увече поред ватре, око које су се гурале жене са децом и старци, увек би сео на пристојном одстојању, правећи места онима којима је ватра била потребнија. Никада га нисам чуо да се жали на нешто или неког. Задивило ме крајње стоичко подношење страшног нам усуда. Да ли је то младост одолевала или је момак од чвршће јапије, није ми било јасно. Али, од оног завежљаја није се одвајао ни на тренутак. Кад би накратко задремао седећи, држао је драгоценост на крилу, чврсто притиснуту обема рукама.

На путу између Скадра и Драча наишли смо на реку Мјаћу. Брза и плаховита бејаше незгодна препрека за несрећнике, којима је и сопствено тело било превелики терет, на путу танке и неизвесне наде. Преко клизавог брвна прелазимо дуго и пажљиво. Пад у ледену воду на јануарској хладноћи за многе би значио крај путовања, али и свих мука, свакако.

Испред мене је ишао власник драгоценог завежљаја, обазриво ступајући брвном, корак по корак. Иза мене бејаше Дина, артиљерац без артиљерије и земљоделац без земље и плуга. Кад смо стигли готово пред сам крај брвна дечак се чудно заљуља. Бојао сам се да не падне у реку, па га инстинктивно гурнух ка обали. Он паде ницице на блатњаву стазу која је са брвна водила даље у ретку букову шуму. По несрећи, завежљај је већ пливао низводно. Јуноша удари у кукњаву како је изгубио све што има у животу. Док сам му помагао да устане љутито сам говорио:

„Јеси ли луд, море! Чувај главу, мани се тог пакета, ђаво га однео.“

Док смо се нас двојица расправљали, он непрестано кукајући за завежљајем, ја љутећи се на њега што је толико блесав и не води рачуна о себи, кракати и снажни Дина излазио је из ледене Маће, носећи у рукама све богатство нашег младог сапатника. Пружајући га збуњеном и уплашеном власнику, простосрдачно, готово рођачки, питао га је:

„Богати момче, по цел пут ‘оћу да те питам, које ти је тој толко важно у тај твој пакет. Не одвајаш се од њега кô дете од мајкину сиску, од чега се ради?“

„Ту су ми књиге које сам понео, кад сам полазио од куће.“

„Књиге! Е, ако су књиге, не жалим што се све умукри у овуј ‘ледену водуруну. Нека ти је срећно, и у здравље. Кад овуј калакурницу претуримо преко главу, ће ни требав и књиге и писмени људи. Без тој држава не бива.“

Настависмо пут даље. Дина се испрсио, па дошао не- како сам себи важан што је из воде спасио књиге, које мора да су важне кад их овај момчић овако љубоморно чува.

„Ако сам ја неписмен, нека има онија који су писмени, да има кој да ни води државу. Овај ће сигурно до- леко да догура кад се будемо ослободили и врнули у нашу Србију. Е, Дино, Дино, и ти да учиниш нешто паметно у твој век“, сажаливо је хвалио себе спасилац корачајући лакше и бодрије.

Идући кроз ону букову шуму улазили смо у њене све гушће делове. Паде ми на памет, Боже, ево данима се лома- тамо овим гудурама и урвинама, а ја не знам како се зове овај, ни дечак ни момак. Одакле је, како је доспео до нас и због чега? Нисам издржао, почео сам разговор са њим, иако он, рекох већ, није био разговорљив.

„Како се зовеш момче и одакле си?“, упитах.

„Ја сам, господине водниче, Душан Матић, родом из Ћуприје. Ђак сам седмог разреда гимназије.“

„Зашто си кренуо са нама у ову погубелъ и несрећу, која те мука нагнала?“

„Врховна команда и сам Пашић одлучили су да све младиће старије од петнаест година поведу са собом у избе- глиштво, да не паднемо у аустријско заробљеништво. Они, који су кренули раније, отишли су возом преко Скопја до Солуна. Ја закасних, Бугари блокираше пругу упадом у Ма- кедонију и ево ме овде са вама. Прича се, да ће нас ђаке

влада послати на школовање у Француској. Но, дај Боже, да најпре прегурамо ове муке и стигнемо на одредиште, после ћемо лако. То је цела прича.“

„Срећно ти било ћаче. Буди добар ђак и не заборави Србију и Србе. Кад изучиш школе врати се у своју Ћуприју, и нашу милу напаћену Србију.“

„Хоћу, сигурно ћу се вратити, господине водниче, не сумњајте у то ни за тренутак.“

**

У кафани „Козара“ седе два старца, Солунца. Притисле године, али они им се не дају. Мезете салату од парадајза, краставца и црног лука, заливајући је меком шљивком. Два ратна друга, Прока, пензионисани учитељ Народне основне школе у Брду, инвалид без леве руке до лакта, и Дина, инвалид без левог ока, преко којег носи ешарпу од црне коже. Млади и неуки нисмо знали шта овај белег значи, какве се невоље и муке крију иза њега. Школе које смо учили ћутале су о томе.

Седе ратници, мезете, пију и сећају се времена у којима су оставили своју младост, најбоље године и делове тела. Сећају се и оних који оставише највише што се може оставити — живот.

За суседним столовима су људи из генерације њихових синова. Причају о својим борбама, погинулима и несрећама кроз које су прошли. Ове старе ратнике, поспрдно називају солунашима и багателишу их на сваки начин. Не љуте се старине. Знају мудре седе главе, синови њихових синова вратиће им на исти начин.

Потегавши већи гутљај из чокањчета, обарти се Прока свом сабеседнику:

„Исписниче, сећаш ли се, можда, онога ђака чије си књиге извадио из ледене Мјаће кад газисмо кроз албанске врлети и скрке?“

„Како да се не сећам. Шта је било сас њега?“

„Скорих дана слушао сам Радио Београд и чујем човека који прича о књигама које су му пале у набујалу и ледену реку, а неки сељак скочио и спасио их. Завршио је причу речима: Ја ценим књиге због тих сељака.“

„Видиш, Дино, није те заборавио наш ђак, сада један од најпознатијих српских песника и професор на Позоришној академији у Београду, Душан Матић.“

„Ма, немој, богати, значи дотле је догурао наш ђак. Свака му част. Знао сам ја да ће тај да постане голем човек, видело се то још онда. Е, фала му што се сетио мене сељака. Нека се неко сети и нас, макар и накратко. У тој име, да попијемо још по једно чокањче, у здравље нашега ђака, песника и професора. „Ма, знаја сам ја...“, не доврши реченицу Дина, бришући сузе које су кренуле из здравог ока, низ румено старачко лице.

НОЋ ПОРЕД ВАТРЕ

Нека је благословен онај који је измислио ватру. Овако сам говорио увек, кад бих, враћајући се из школе, промрзао и мокар до коже, улазио у загрејану собу. Да ли је Прометеј украо ватру и дао је људима, па због тога био сурово кажњен, или су је наши пећински преци пронашли случајно крешући камен о камен, можда тарући дрво о дрво, ко ће то тачно знати. Митови и легенде трају таман колико и људски род и сваки народ их прича на свој начин.

Нама остаје да им верујемо или их одбацимо као нешто давнашње и анахроно. Било како било, понављам врло често, нека је благословен онај који је пронашао ватру. Нису случајно основни елементи на овој усудној нам планети, земља, ваздух, вода и ватра. Можемо само замишљати како се осећао наш прапредак кад се први пут огрејао поред ватре, на њој скувао или испекао месо дивљачи, које је до тада јео сирово и крваво, тек донесено из лова. Како су се радовала његова деца кад су огрејала помодреле руке од студени.

Можда се питате чему овај кратки и непотпуни увод у причу о ватри, и моја наклоност ка њој. Један од разлога је тај, што сам своје школовање у градовима провео у леденим собама без ватре. Ко је имао ту привилегију да устаје и леже, да учи по десет сати дневно у соби, на чијим се зидовима ухватила сига од ледених капљица, разумеће о чему говорим. Кад се прсти скочане од хладноће, а оловка или прибор за цртање постану тежи од балвана, ноге утрнуле од никада загрејане подрумске собе са земљаним подом; онда не помажу много амбиције, жеља за успехом, ни младе године. Лажу познати и прослављени писци, који у својим књигама величају сиромаштво, до аскетизма, као предуслов за велика дела и да младост може све. Можда и може, под условом да се не пита за цену. А цена је здравље. Прескупа. Колико је само младих песника и научника платило ову цену. Зар Чехов не записа, оно што племићи добијају по природи ствари, порочници плаћају здрављем.

Други и много важнији разлог за увод о ватри је сећање мог старог комшије, деде Мијајила, ратника из Балканских ратова, потом и Првог светског рата, те кланице и безумља

без граница, којег данас врли фалсификатори историје и свега што је прошло, називају еуфемизмом Велики рат.

**

Бејаше то пре више од пола века. Кад пре прођоше толике године, Боже благи?! Зимске ђачке ферије проводио сам у мојем родном Брду, удаљеном тридесет километара од града, и око петнаест, од главног пута и железничке пруге. Утонуло у дубоке снежне сметове и сањиву тишину зиме, разбацано по обронцима Брђанске Горе, живело је Брдо још старим животом минулих времена. Електрика тек што је стигла до њега, у инат старцима који су тврдили да струја не може доћи, јер је велика стрмина испред села, а инжињери су одредили трасу далековода баш преко ње, као у инат некоме. Падеше чак и опкладе са млађима који су тврдили да струји не сметају брда и планине, успони и косине, она може да прође свуда — тамо где се поставе жице. Један сеоски песник и наклапало, иначе близак рођак другарице Ранке Шљивић, помало шеретски, помало песнички додаде: „електрична струја је глупа ствар, без дилеме и трице, иде свуда где види жице“. Разуме се да старци изгубише опкладу, као и много тога што се изгуби у старости. Уприличи се у Брду велика прослава Првог маја те 1961. године, на Празник рада. Говоре одржаше и дебело се почастеше другови из вишег руководства. Од старијих сам слушао да ови представници радничке класе и нису радили ништа друго, сем што су ишли са прославе на прославу, отварали изграђене објекте, ударали камен темељац за неке нове, посећивали значајна места из ближе прошлости, обележавајући годишњице битака за које су само они знали. Увек са црвеним каранфилом на реверу. Она даља прошлост није их

занимала. Увек би наглашавали да су велике радне победе дело радног народа предвођеног његовом Партијом, на челу са највећим Сином свих народа и народности. Поводом електрификације Брда важан друг одозго, цитирао је неког друга Лењина који је рекао: „Електрификација плус индустријализација, једнако социјализам“. Додуше, у Брду није било никакве индустрије, ни у најдаљим перспективама и плановима, али ако је тај велики друг тако рекао, сигурно је тако, и никако друкчије не може бити.

Пута до Брда није било, сем колотечине која је могла сличити путу, раскопана и пуна вирова за време пролећних киша, или стврднутих џомби кад стегну мразеви. За запрежна воловска кола, коње и магарад, сасвим довољно. Нама, брђанској сиротињи, ноге бејаху најсигурније и готово једино превозно средство кад одлазисмо у Град, печалбу, школу или војску. Но, електрика унесе неке новине у живот Брђана. Бољи домаћини поставише сијалице у свакој соби и испред куће, да се види кад домаћин долази са каквога збора у селу, или кад му долазе срамни гости. Они сиромашнији задовољише се са по једном, највише две сијалице, од четрдесет свећа, јер је струја скупа, а времена оскудна. Мој отац се задовољи двема сијалицама, али учини велики искорак у породичном стандарду, и трошку. Набави однекуда половни радиоапарат Космај, и поче да слуша Глас Америке. Додуше, слушао је смањивши тон на најмању меру и приближивши се гласу некаквог Грге Златопера на пар сантиметара. Остали укућани су или морали да ћуте као заливени, или да спавају иако им се не спава. Ако би се ко преварио да повиси тон у разговору, отац би викнуо, ћутите бре, нешто много важно се прича преко ра-

дио, изгледа ће почне рат између Руси и Американци. После овакве катаклизмичне прогнозе, сви би занемели од страха, а најплашљивији би излазили у ноћ, поради себе. Још су добро памтили недавно минули рат.

У вечерњим сатима, не знајући шта ћу са собом, слушао сам музику, углавном народну, јер је забавна музика, или, не дај Боже, поп музика била велика јерес за моје родитеље, бабу поготово. Једне вечери, сасвим случајно, чуо сам неку радио драму у извођењу најпознатијих глумаца тога времена. И отада, ево до данас, радио драма остаде ми најмилија забава, разонода, али и извор сазнања о великим драмским и књижевним текстовима. Од Милована Глишића до Гогоља, Достојевског, Ибзена, Стриндберга и многих других великана писане речи.. Хвала ономе, ко се досети тако племенитог посла.

Рекох већ, да је у непосредној близини моје родитељске куће живео стари деда Мијајло, ратник свих ратова које је Србија водила од дванаесте до осамнаесте године, како је нарочито наглашавала старина. Кад би га питали колико му је година, мало би се поиспрсио и славodobитно узвикнуо: „Начео сам девету деценију, газим осамдесет и другу годину“. Упознао сам га кад ми је било пет, можда шест година, док сам чувао овце на брду Каланчука. Иако веома мали морао сам да се укључим у поделу послова и привређивање, нема цабе једење `леба — како су ми говорили старији. Хладна јесења киша, кошава, врело летње сунце, целодневно ходање за ненаситим овцама, све то није било ништа према страху од вукова. Онако сићушном и нејаком, један други старац, сушта супротност деди Мијајилу, злоћа и намор, стално ми је говорио како на овом брду на којем пасем

овце, има вукова, те треба да се припазим. Опасни су и злочести, поједу овцу зачас, а богме и чобанчета, нарочито ако је мало као ја, онако, као рекло би се, десерт. Мојим мукама и страховима не бејаше краја. Шћућурен испод покровца од козје длаке, непрекидно сам мотрио са које ће стране доћи та страшна неман са разјапљеним чељустима и зграбити ме. Збогом, животе мој, уздисао сам на смрт преплашен. Трајало је то, све до дана кад је деда Мијајило наишао са својим стадом и придружио ми се на пропланку, са којег смо као на длану гледали Мораву и њена поља. Охрабрен његовим присуством упитах га, да ли овде има вукова. Погледа ме са неверицом, одмахну руком као да се брани од летњих ситних досадних мушица и готово викну:

— Бог с тобом, дете, какви вукови, каква чуда, ко ти је то рекао?

— Деда Аџија — одговорих полугласно.

— Није тачно, лаже тај угурсуз, не слушај ти њега ништа што ти каже. Кад се родио њега су задојили лажом уместо мајчиним млеком. Нема овде вукова, никада их није ни било. Оно, деси се да за време великих снегова и оштрих зима прође неки од тих лопова, али само прођу и продуже према Кукавици или Чемернику. Не плаши се, ја сам увек негде близу тебе и твојег стада. Пази ти угурсуза и лажовчине, нема паметнија посла него да плаши дете, магарац матори, — бесно заврши деда Мијајило.

Отада, па до мог поласка у школу, кад предадох стадо стрицу, непрестано сам се дружио са мојим заштитником и мојом слободом, старином Мијајилом. Обичавао је да нађе згодан пањ или овећи камен, понамести се, припали лулу и почне да прича. Надугачко и нашироко, онако како то

раде старци који су прошли сито и решето, видели и доживели, страдавали и спасавали се, спустили се на само дно ратнога пакла и мислили да је са њима готово, а потом излазили из свега готово неокрзнуги. На старом олињалом и на многим местима поцепаном гуњу, тачно на оном месту испод којег куца срце, висила је нека значка, коју би старац занет причом, по навици повремено помиловао. Кад сам га питао каква је то значка, одговорио је љутнувши се:

— Није то значка, дете моје! Ово је одликовање, Карађорђева звезда, коју сам зарадио за показану храброст у ратовима. Није било нимало лако добити је, ето, мени се посрећило. После једне ноћне акције у којој сам заробио скоро читав вод Аустријанаца. Али, то је била Божја воља, тако је Он хтео, ја сам само вршио своју дужност према Краљу и Отаџбини.

Признајем, слушао сам, памтио, али сам мало шта разумео.

Одох из Брда у Град, почех да ломим главу књигама, смрзавам се по подрумима недовршених кућа које саградише дојучерањи земљоделци, садашњи железничари, радници у фабрикама, рабације, помоћни радници у државним надлештвима. Постадох абонент ђачке мензе чији су оброци најмање личили на храну за младе људе. Почех да сањам своје снове, блесав каквим ме је Бог дао. Сањао сам да ћу освојити и променити свет. Мој идол, чак више од идола, мој бог, бејаше Ернесто Че Гевара. Његов велики постер држао сам на зиду ђачке собе. Кад сам видео једну његову фотографију у војничкој униформи, на неком међународном скупуглађених дипломата у фраковима, у Женеви; том граду белосветских варалица, криминалаца и убица; у мојим очима

Че се ваздиже до недостижнога божанства. Кренух у живот са тим постером, да ми буде друг и пријатељ на оном неизвесном путу о којем ништа нисам знао, тек сам понешто слутио. Че заврши у недођијама Боливије међу тупим тупамаросима, који га продадоше за бедну своту нарко долара, моји се идеали помешаше са моравском прашином, поставши и сами прашина, ја кренух наopakим путем, у пратњи два најнезгоднија сапутника — поезије и пића.

Тог јануара 1965. године бејаху моје последње ђачке ферије. Некако, баш у то време, читао сам Српску трилогију, Стевана Јаковљевића. Стигавши у Брдо потражих деду Мијајила, са намером да ми он каже неке детаље из времена ратовања, о којем говори значајан српски писац у својем занимљивом књижевном делу. Хтео сам да чујем још једног, мени блиског, учесника и сведока, како то имају обичај да кажу егзалтирани новинари, који се сете славне прошлости и предака, после повеће количине малигана у кафанама близу редакција.

Затекох старца поприлично оронулог, необријаног и запуштеног, како седи поред огњишта, са лулом у зубима и штапом о који се ослонио, и којим би повремено царао ватру. Тргнувши се из својих мисли после мог поздрава, кратко рече:

— О, школац, стигао си. Ја већ помислих да си заборавио свог деда Мијајила. Ко те сада брани од вукова тамо у том граду?

— Нема вукова у граду, — залетех се.

— Ех, мислиш да их нема? Има их, има, и то на две ноге, а они су најопаснији. Чувај их се, мој школац, иначе ће те кад тад растргнути, а мене неће бити да те браним. Осећам да ми

је време путовати. Чека ме последњи пут којим свако од нас мора пропутовати. Спреман сам и молим Господа да ми га приправи по Његовој вољи и нека буде бар мало лакши од овога којим идем скоро већ један век.

— Не жури, деда Мијајило, имаш ти још посла на овоме свету, онај тамо нека причека, ионако је добрано пренасељен.

— Не вреди, дете моје, не вреди, осећам да ми се ближи последње пролеће. Па, нека, доста је вала и било. Него реци ми, како твоја школа, хоћеш ли се још дуго забавити у њој или ћеш се скинути са леђа оцу и мајци.

— Ове године завршавам, ако Бог да, потом ћу почети да радим. Постаћу свој човек, имаћу своје парче хлеба, како се то говори код нас.

— Баш лепо, баш лепо. Нека ти је са срећом.

Бацивши букову цепаницу у ватру која бејаше утањила, мој саговорник заћута. На тренутак ми се учини да је задремао. Нисам хтео да га узнемиравам питањима. Знао сам да ће се нагло тргнути из дремежа и бити спреман за разговор. Тако и би. После десетак минута протрља руком очи, накашља се и као извињавајући обрати ми се:

— Не замери старцу, мало сам задремао. Деси ми се то чешће задњих година. Кад одлутам у мислима, кад се загузим у неким давним временима, заспим и наставим да се у сновима крећем кроз сећања и пределе којима сам се некада ломатао, пратећи вољу судбине.

— Ништа зато, не смета ми. Дошао сам да разговарам са тобом. Ја сам сада одрастао човек који се сећа твојих давнашњих прича, али као кроз маглу. Био сам сувише мали да бих запамтио све што си ми причао. Хоћу да те питам, да

ли се сећаш неког детаља, неког догађаја, из твоје богате ратничке прошлости, којег би посебно издвојио? Има ли нечега што ти је остало у сећању и чега ћеш се сећати, што кажу, и на самртном часу?

Дуго ћутање. На тренутак сам помислио да чича није поново задремао. Преварио сам се. Бацивши нову цепаницу на ватру, напуни лулу, припали је малим угарком са огњишта и поче своју причу, тачније, исповест.

— Пребирам у памети, много је значајних догађаја који заслужују да буду запамћени заувек. Ипак, постоји један којег ћу памтити и на судњем часу. Било је то оне године кад аустријска војска навали преко Дрине, порази нас на Мачковом Камену и поче да нас потискује све јаче и јаче. Пуче вест да је рањен ђенерал Бојовић. У војсци расуло и наред. Да зло буде веће, са разбијеном армијом повлачи се и народ. Углавном старци и жене са нејачи. Многи војници напустише јединице и похиташе кућама да спасавају своје укућане. Са Србијом је готово, спасавај своје најмилије, тако је размишљао многи до јуче храбар и срчан ратник, сада клонуо духом, изможден напорима, хладноћом и глађу. Кроз кратко време, пронесе се глас да команду над армијом у расулу и бежанији преузима ђенерал Живојин Мишић. Слушам официре, зову га Жућа. Ваљда је био жутокос, па га зато тако зову, не знам, ја га никада нисам видео. Једни причају, како је он из ових крајева, познаје сваку стопу западне Србије и да ће смислити неку чараламу аустријским ђенералима, други опет кажу да нема ништа од та посла и да нам је дошао крај. Питање је дана, када ће Србија капитулирати. Питамо поручника Милојевића, Шумадинца, срчаног одважног официра; чије је команда искључиво била:

„За мном соколови, једном се мре, једна је мајчица Србија, за њу вреди погинути“.

„Господине поручнике, докле ћемо се овако вући по овом блату, лапавицама и гудурма, има ли овоме краја?“

„Повлачимо се соколови моји све до линије Рудник — Горњи Милановац. То је наредба ђенерала Мишића. Да се удаљимо што више од аустријске артиљерије, оданемо мало и преноћимо неколико ноћи на сувој слами и под кровом какве такве колибе, опскрбимо се муницијом и одећом, колико је то могуће. Потом ћемо кренути у напад и да покажемо Аустријанцима чија мајка црну вуну преде“ — тако рече и оде напред да види шта се догађа са артиљерцима који су закрчили пут.

Једне вечери, заустависмо се изнад села Мрамора, на ивици буквика од којег је почињао велики успон. Постависмо нешто што би требало да буде војнички бивак, од шаторских крила, ћебади и коњских покробаца. Спустила се ледена новембарска ноћ, на небу се појавише звезде које значе само једно, биће мраза, кукала нам мајка. Онако по-

кислима, само нам је још он требао. Уђосмо мало дубље у шуму и наложисмо ватру да се грејемо и колико толико доскочимо кијамету који нам се спремао. Да бисмо се заштитили од непријатељских погледа опколисмо је телима, шињелима, ћебадима и грањем. Одложисмо пушке и остало наоружање, али да нам буде при руци, злу не требало, и распоредисмо се, водећи рачуна да свако нађе себи места ни близу ни далеко од спасоносног огња. Биле су ми двадесет и четири године, али, чини ми се, тада сам први пут схватио праву вредност ватре, тоpline и њеног утицаја на расположење човека. Хладноћа је много гадна ствар, кад

се нађеш напољу, у шуми, под звездама и осветнички ведрим небом.

Презалобајисмо, ко је шта имао у ранцу, делисмо и последњи комад таина, поведосмо разговор о овоме и о-номе, како то бива међу људима у невољи. Неко рече, да му је скорих дана слава, свети архангел Михаило, други додаде да ће његова слава бити за месец дана, јер слави светог Николу, само не зна да ли ће је дочекати жив. Нишанџија Вукола прекрсти се и подвикну му: „Помери се с места будало. Дочекаћеш, сигурно ћеш дочекати, помоли се крсној слави и светом Николи да ти помогне. Нећемо ваљда да изгинемо сви, неко мора да преживи све ово, да би некада поред огњишта причао унуцима. Ако их буде интересовало“ — забрунда зловољно Миленко митраљезац.

Кад се мало огрејасмо, почесмо и да дремамо. Рачунамо да је непријатељ далеко од нас, па не обраћамо нарочиту пажњу на наредникова упозорења да будемо на опрезу. Не знам које је доба ноћи било, наредник Станојло викну: Стој! Руке увис! Шкљоцну затварач на пушци. Као опарени скочисмо сви до једног, расанисмо се у трену. Нисмо могли да верујемо својим очима. Десетак аустријских војника, стајало је са подигнутим рукама. На наредникова питања, мрнцали су нешто, али ми их нисмо разумели. Чувши галаму, поручник Милојевић дојури из мрака и поче да на немачком разговара са незваним гостима. Ми стојимо као пањеви, изненађени, осрамоћени што смо дозволили да нам се приближе неопажени, могли су да направе ршум, да нас побију. Они, несрећници, и даље са подихнутим рукама, објашњавају нешто речима, нешто рукама, уплашени више него ми. Но, тек смо имали да се изненимо и

упрепастимо. Поручник нам објасни да су ови кукавељи видели нашу ватру; значи лоше смо се маскирали, открили смо свој положај. Оно, зна се, ноћу се и жишка од цигарете види далеко камоли заложена ватра. Елем, видели и кренули да се огреју, јер им је њихова команда строго забранила ложење ватре. Кад чусмо ову невероватну причу почесмо да се договарамо шта нам је чинити. Једни су тврдили да су то шпјуни, други су били попустљивији. Ама, људи, видите ли да су несрећници као и ми. Потерали их отуда, нас одовуда, па сад кусамо исту крваву чорбу, од сопственог мяса и крви. Дајте направите им места поред ватре. Поручник је све време ћутао, да би на крају наредио: „Пустимо их да се греју са нама. Будите на опрезу! Држите сваког на оку и нишану, приметите ли њихове најмање сумњиве кретње и радње, пуцајте без милости“.

И тако, мој школац, проведосмо заједно ту ледену новембарску ноћ, ми и аустријски војници. Десила се међу њима два Чеха која су натуцали помало српски, те се сербз испричасмо са њима. Сазнали смо да су петорица Аустријанаца и тројица Мађара. Кажу да су сви сељаци и радници, да им је рата преко главе, да их старешине држе ниже од стоке. Коњ је у аустријској војсци много вреднији него човек, поготово ако није Аустријанац. Сви су, тако кажу, фамилијарни људи и једва чекају да се ова несрећа заврши, па да се врате кућама и имањима. Ех, мислим се ја, а ко то од нас не би хтео. Али, зашто сте уопште долазили овамо, за чије бабе здравља насрнусте на нас? Ви и ми разликујемо се много. Ви нападате, ми се бранимо. Но, ко ће ту бити паметан, унуче мој. Ратове и не воде народи, хоћу да кажем обични људи, њих почињу и воде цареви и краљеви,

да би једни другима отели земље и градове. Крај крајева, склапају некакве мирове и погађају се као матрапази на пијацама. А изгинули, унесрећени, уништен мал, сирочићи о којима нико не води рачуна, самохране удовице и несрећне мајке... Ником ништа, пуј пике, не важи. И тако је од како је света и века, и докле ће, и због чега? Само зато што је неким моћним људима свега мало на овоме свету, ма колико да имају. Нешто се мислим, господо моћни, ви којима је све мало, па бисте хтели још, још и још, узмите оружја, у томе не оскудевате, изађите једни другима на мејдан и убијајте се до миле воље. Оставите обичне људе на миру. Њима је потребно мало да би били срећни и задовољни. Кућно огњиште, здрава дечица и вредна домаћица, мало њивица и винограда, ливада и воћњака, нешто шуме за дрва да би се зими огрејао, ето царства човеку нишчег духа, здраве памети и чистог срца.

Пробдесмо ноћ. На крају, безмало се не изгрлисмо кад свану дан и незвани гости одоше низ поток стално се осврћући, у страху да им не пуцамо у леђа. Не схватају несрећници да српски војник не пуца противнику у леђа. Те ноћи, мој школац, схватио сам да су људи једнако несрећни, ма на којој се страни налазили у рату. Али, коме то доказивати, кога то интересује? После оне велике кланице мислио сам да рата више никада неће бити. Преварио сам се. Једва да прођоше двадесетак година, све поче изнова. Најгоре је, што ће се то понављати кроз време и генерације... Јах, тако ти је то, човек је проклето створење, које нико не мрзи толико, колико оно мрзи себе.

Ватра на огњишту се скоро угасила. Старац је процара штапом, ја убацих нову цепаницу. Ослонивши се о

штап мој сабеседник заћута. Нисам хтео да му досађујем новим питањима. Ускоро приметих да је задремао. Устадох полако и тихо, да га не пробудим.

Дошавши кући записао сам причу мојег комшије, да је не заборавим.

Постоје приче које не смеју бити заборављене.

О ПИСЦУ

Светолик Станковић је рођен 1945. године у селу Бабичко, недалеко од Лесковца. Објавио је десетак књига поезије и прозе. Добитник је многих награда и признања.

Члан је Српске духовне академије у Параћину.

Добитник је „Повеље Српске духовне академије“ у 2018. години. У знак признања за значајан допринос нашој књижевности, духовности и баштини, а посебно истичемо роман „Сидонијин поглед — о Исидори Секулић“.

Лауреат је највише награде „Раваничанин“, Српске духовне академије у 2019. години: Највише признање за трајан допринос српској књижевности, духовности, култури и националној баштини — награда за животно дело.

Члан је УКС.

Живи у Лесковцу.

Прича о њима или нама – Младен Медић

ВОЈСКА ИЗА РЕШЕТАКА

(Наставак приче *Пијачни дан у Богојеву*)

Наставак је следио након две године. Један је добио опомену, а други пет дана робије. Наравно, ја сам био тај који је требало да робија.

Атмосфера је оно што затвор чини затвором. Тешка атмосфера параноје, страха и мржње је нешто што се скоро физички осећа. То осећање почиње већ са пријавницом сомборског затвора смештеног наспрам зграде жупаније, а појачава се уласком у сам павиљон, где га допуњава неки специфичан мирис сплачина из оближње кухиње и кромпира смештеног у подрумском ходнику.

„Јеси ли ти на пријему?“, скоро да је једино што ме питају полицајци и чиновнице који пролазе. Док се чиновнице и труде да упуте неки осмех, барем сажалив, полицајци су редом намргођени. Одмеравају ме као професионалци навикли да обрађују људски материјал. Већина њих ме ипак игнорише, разговарајући некако преко моје главе. Још један начин да ти ставе до знања где си доспео.

„Ајде, прођи кроз детектор за метал и уђи овамо“, показује ми један чувар. Ликота неки, судећи по нагласку. Преузима ме један, што изгледом правда свој надимак — Мргуд.

„Дођи вамо, Медићу.“

Улазим у собицу крај степеништа, где претресају мене и садржај руксака.

„Скини се скроз и чучни.“

Док то радим питам се хоће ли ми гурати пендрек у гузицу или лупом загледати длаке на јајима. Ко зна какве професионалне деформације имају радници чудне куће.

„Ти си, Медићу, из Апатина?“, пита ме Ликота.

„Не. Из Оцака.“

„А ја мислио да су сви Медићи Апатинци?!“

„Углавном јесу али моји су се четрдесет пете у Оцацима населили.“

„Шта имаш од школе?“, Мргуд ће.

„Завршио сам филозофски у Новом Саду.“

Мргуд ме води на спрат, након што сам узео постелјину.

Низ врата обојених у плаво је оно што доминира ходником на спрату. Стара су и не стоје чврсто на шаркама. Ипак не постоји већа опасност од бекства, јер већина не би бежала ни да их чувари замоле да то ураде. Тамно, као и они ликови из Кејсијевог “Лета изнад кукавичјег гнезда”. Своје ропство носимо са собом.

Мргуд отвара собу број петнаест, где ме на улазу око стола чекају цимери.

„Ово је нови затвореник. Дај му кревет и објасни правила понашања“, обраћа се лику циганских црта лица, мада заправо мешанцу, како ћу касније сазнати.

Одмах ме одводи до првог кревета на спрат и почиње своју литанију, због које ми се од старта не допада.

„Ја сам Марко Пилић и овде сам собни старешина. Ја одлучујем шта ћеш радити и какав је твој положај. Ово је твој кревет. Јеси ли био у војсци?“

„Јесам.“

„Онда знаш како се коцка кревет. Ја сам био подофицир у војсци и волим ред и дисциплину. Не трпим прљавштину и шале на свој рачун. Ови људи овде ће ти још објаснити ко сам, шта сам и какав сам. Треба да се упознаш са њима. То су добри, породични људи, неће ти бити лоше са њима“, говори, заузимајући позу ветерана, који глумом гуштеру сипа информације у главу.

Седа затим за сто и заузима позу Слобе Милошевића са неке од његових седница. Само му још кравата фали.

„Одакле си, Медићу?“

„Из Оцака.“

„Шта си по занимању?“

„Наставник у основној школи.“

„Молим?! Јеси ти луд?“

„Неки мисле да јесам.“

„Е, само нам још поп фали, па да све буде комплетно. Па, добро, наставниче, како си доспео овде?“

„Неки кретен је малтретирао децу током мог дежурства, па сам га спуцао у главу неколико пута. Није ни он мене штедео, али на крају њему опомена, а мени пет дана робије.“

„А јеси ли више ти њега него он тебе?“

„Јесам.“

„Е, ако си га. То је једино важно“, обраћа ми се Бори воје, један од десетак преосталих чланова наше сретне породице. Прекомандован из Митровице са још једним ликом. Служи три године због проневере. Овде одрађује последње дане.

Чим је схватио да сам историчар, почиње да ме смара својим теоријама:

„Шта мислиш? Да ли је трговина црним робљем била нека врста генетског инжењеринга? Знаш кад су црнчуге товарили у оне једрењаке и лиферовали у Америку. Само су најјачи преживљавали и онда би господар спаривао такве са најбољим женскама на имању. И наравно да су стварали јаке и квалитетне потомке. Слично су Турци овде радили. Најквалитетније су одводили у јаничаре или убијали. Зато су могли да нам јебу кеву пет стотина година.“

И тако једно пола сата. У сваком робијашу чути мали дарвиниста. Шта би било, да такав заседне и почне да влада, могу само мислити. Али ако могу Ивица и Чеда, зашто не би могли Пилић Марко и Качавенда Боривоје? Они су се барем једном у животу потурили не кријући се по кабинетима, кô пургери.

А да! Онај други из Митровице. Неки Ковачевић лежи седам година, због убиства.

Прво задужење које добије робијаш јесте вирење кроз шпијунку. У питању је, у ствари, ситан процеп у дрвеним вратима настао од трулежи, довољно велик да се кроз њега може надгледати ходник за случај да се стражар појави или, не дај Боже, надзорник Карло. Надзорник Карло је главни инжињер ове машине за млевење меса. Он се стара да све иде подмазано и без буке.

„Зајеби Карла и можеш да се попнеш на кров, ухватиш себе за гузицу и плакнеш се“, јасан је Пилић.

На овој одговорној дужности замењују ме момци чудног, заправо не нашег изгледа. Курди су у питању. Азиз, Хамуди и трећи којем име нисам запамтио. Азиз је из северног Ирака, а ова двојица из Сирије. Нису лопови, како схватам из разговора са Азизом, који зна енглески:

„Покушали смо да пређемо границу са Мађарском, али су нас Мађари ухватили и изручили вашим властима. Добили смо десет дана.“

„Како сте дошли доде?“

„Мало пешке, мало стопирајући.“

Нису сви Курди избеглице.

Питам Салихија из собе број четрнаест:

„Откуд ти овде, Салихи?“

„Па крао сам мало“, сав је снужден.

„Па, колико си крао, Салихи?“

„Па триста-четиристо пута.“

Чудо од човека је Салихи. Метар и шумска јагода висок, мајсторски се увлачио у објекте, које би потом ослобађао вишка лове и беле технике. Плен је остављао код малолетне ћерке. Тако у Италији, Немачкој, Енглеској, док га наши нису скембали. Сада служи три године. Успео је да научи све језике земаља у којима је оперисао.

„Ништа не брини, учо. До сутра ћеш платити казну за преостала четири дана, па ћеш збрисати из ове лударе“, оглашава се громада са једног од кревета. Коларов. Паор из Ковиља тежак осамдесет пет јутара земље, са све механизацијом. Лалински тип што иде светом и уз чашицу ракије подјебава на ситно, неко би рекао. У ствари, врло лукава и цинична особа која тражи и налази слабости у саговорнику, користећи их потом.

Око два поподне се обично отварају врата и иде се на ручак. Притисак мало лабави, јер се простор по коме се крећеш са тридесет повећава на око двеста квадратних метара. Не да је тај простор испуњен неким квалитетнијим садржајем него га једноставно има више и можеш се бар на неко

време осамити. Трпезарија у подруму је обложена тамном дрвенаријом. Пошто су јој зидови повијени попут оних у војним баракама и ви морате да будете повијени. У њој влада полумрак. Уз сплачине које сервирају у виду неког црног пасуља и расположење је одговарајуће.

Један матори, буљави и безуби, масне зализане косе седи наспрам мене. И он је из собе петнаест. Чуо је одакле сам и где радим.

„Ја сам Миле Филиповић. Зову ме Ђаво.“

Ето. Упознадох и Ђавола. Локалну легенду Каравукова. Димњачар, пијанац, разведени татко на два детета. Живе у Хрватској и не обилазе га. А он, кад му нестане пара за рачуне, направи неку свињарију па га спакују овамо. Бар има шта да се једе.

„Ето њега опет, чим зазими“, рече ми Пилић једном приликом.

„Је л' знаш Давора Димитријевића?“

„Знам.“

„Је л' знаш наставника Кољу?“

„Знам и њега.“

„Тасића?“

„Знам и Бору Тасића. Болестан је од рака бешике, док Коља има рак плућа.“

Поједох пола чиније пасуља за који не знам да ли је био црњи он или оно што је било испод Ђаволових ноктију.

Пошто је време телефонирању између три и пет по подне, сваки пут журим до хало говорнице. Ниједан разговор са мојима није трајао дуже од минут и по. Нема ни потребе.

„Имаш мање дана него ја месеци проведених на ро-

бији“, зеза ме другар касније.

Оцу и мајци да јавим да сам сигуран и да је све у реду. Могу само да претпоставим шта се Радмили мота по глави. Батине, болест, кажњавање на редаљку...

„Овде нема силовања и педерисања“, објашњавају ми искуснији робијашаи. „Блажи је режим, посете су чешће, а и викенд изласци. Уосталом, објекат је мали и све би се брзо сазнало. Такви не би дуго опстали. Чувари би их сломили или неко од затвореника. Митровица и Забела, то је већ нешто друго. Тамо не можеш ни да телефонираш без дозволе, а женско видиш на циганску нову годину.“

Један од занимљивијих ликова које овде срећем јесте и Бурговић. Зову га Бургија и не греше ни мало. Пошто му физичке предиспозиције нису на завидном нивоу трогодишњу казну покушава да прегура ослањајући се на неке друге таленте. Изврстан је цртач и радо прави портрете питомаца ове установе, а уме и са речима, тако да је био у стању да се извуче из неколико непријатних ситуација. Једнако је добар у имитирању људског гласа и карактера, што му није донело толико среће, нарочито кад је опонашао надзорника Карла. Човек у затвору мора да се присети свега што је научио у животу и то искористи да би преживео. Хоће ли сачувати и душу, то је већ друго питање. Храброст и мудрост (не знање) чувају душу, а то је капитал који се доноси на овај свет из неких других сфера и углавном га нема много.

Причајући са Бургијом дотичем се и Горана Давидовића званог Фирер.

„Није он никакав Фирер“, објашњава Бургија. „Тако су га назвале дркације попут Динка Грухоњића. Медији су брже-боље прихватили и попљували га на три стране. Човек

је врхунски образован, а за седам месеци, колико је овде био, није ниједаред опсовао. Чанка је позивао на ТВ дуел, а пичка дебела није смела. Чудесна особа. Не знам да је ико икада и то овде имао једну ружну реч за њега да каже.“

„Где је он сада? Мислио сам да ћу га овде срести.“

„Скинуо се и отишао у Италију. А и што би остајао?! Како изађе на улицу заскочи га петсто пандура. Не може ништа да уради или организује, а само је оном Перовићу поручио да иде у Црну Гору и буде опозиција Милу лопову. Довољно да се против њега покрене необјављени рат на универзитету, медијима и на улици. Чак ни са Циганима није овде био у сукобу, а приказали су га као скинхедса.“

Мислим се, сви смо ми скинхедси. Сви који се не кунемо у светог Карла Попера и одбијамо да се бавимо некрофилијом тј. југоносталгијом. Сви који не дозвољавамо да нам животе штелују инжињери људских душа, сабијајући нас у све уже оквири исправности тј. подобности. Никада у историји човек није био толико понижен на тако префињен начин. Знам да бих ударао и хватао зубима за гркљан, али кога?!

Источнонемачка обавештајна служба, ШТАЗИ, је била организована у толико мањих пододељења да скоро ниједан њихов радник није имао комплетну слику онога што се догађа. Зато су и могли многи од њих 1989. мирне савести питати:

„Па шта сам ја урадио? Само сам ударао печате и стављао потписе.“

Можете замислити како је онда у 2010. са овом малограђанском тиранијом где нови комесари уз помоћ мини камера и сателита манипулишу, спинују, шаљу у Хаг и Абу

Граиб сигурни да им сутра припада као и данас. У питању је гордост какву себи нису допуштали ни месопотамски краљеви. Док други људи граде куће и породице, они граде доктрине који им служе као вештачка брда са којих надзиру и контролишу, несвесни да све то почива на леђима змаја који је почео да се буди.

Прозивка пред спавање је као у војсци (21.30), а и светло се гаси као у војсци (22.00). Обично командир страже и његов заменик врше обилазак. Ћосић и Пјевач су били прве вечери. Тркељишу што и није баш уобичајено. Изгледа да је надзорник Карло добио дојаву о неком контрабанду, па је решио да нас истресе из гаћа. Ћосић, тежак и тешке руке, која шамаром баца у несвест, обраћа се млађаном Бибићу још једном сапатнику из броја петнаест:

„Што ти ниси одмах показао тај радио? Знаш да могу да ти га сад одузмем?“

„Заборавио сам, господине командире.“

„Паметна будало.“

Пјевач себе и своје коментаре сматра духовитим. Воли да изиграва моћника који мази и гази. Зато и има коментар на рачун сваког од нас; мојих прејакко затегнутих пертли, Милетових ципела киселих од зноја, Плавшићевих мокрих мајица...

Наравно, после претреса и прозивке наш собни старешина се нашао да Петру Плавшићу, дечку из Сомбора, држи буквицу.

„Слушај ти, момак, ја те посматрам ових дана и уопште ми се не свиђа твоје понашање. Дрзак си и недисциплинован. Понашаш се, као да си код куће и као да ће неко да те тетоши.“

„Па, добро, али шта сам ја урадио?!“, погубио се Плавшић не схватајући зашто добија ђоном међу ноге.

„Није добро и немој да ми одговараш. Сад се и блесав правиш. Ја те данас питам хоћеш ли терапију (узимање лекова) и ти рече да хоћеш. Сад пред командиром правиш мајмуна од мене и предомишљаш се.“

„Сад се боље осећам. Нисам имао никакве задње намере.“

„Не ваља ти посао, дечко, а ово ти је задње упозорење. Ја сам имао само неколико пута проблеме са осуђеницима и ти проблеми су решавани у току једног дана. Мало сам старији од тебе и имао сам посла са мало опаснијим играчима. Јер, пази, ја сам био у црвеним береткама и војној безбедности. Са мном нема зезања. То утуви.“

Ово, наизглед, непотребно кињење најмлађег међу нама има своју сврху. На робији однос снага је све. Кривични тлаче прекршајце, стражари и једне и друге, командант страже све ове претходно побројане, а на врху пирамиде је „свето тројство“ које чине васпитач Хинић, надзорник Карло и, наравно, управник затвора Илић. Пилић је заправо потврђивао статус главног мајмуна у нашем чопору. Шта га је навело да то уради баш тад и на тај начин, не знам. Мора да се осетио несигуран, проценивши да се однос снага у соби окреће на његову штету, па је ваљало превентивно деловати.

Спавања није било у ових пет дана. И иначе ми треба времена да се прилагодим новом кревету, а кад томе додате тандркање и тестерање осталих у соби онда вам је јасно. Најгори је Коларов. На судњи дан неће грмети колико он хрче. Миле Ђаво користи прилику и крај ВЦ-а пали цигару. Шаљемо га у материну.

Онај који добије задужење, у затвору може рачунати да има среће. Време је убица. Потрошити га што брже, уз што мање стреса, тајна је успешног робијања. Према томе кад око осам-девет ујутру дође и пита:

„Има ли добровољаца?“, дижи све четри увис и потуди се да изађеш што пре на врата.

На дневном реду су кромпир и празилук. Плавшић и ја их љуштимо, Миле Циганин и Мартон Чонка сецкају, а Коларов даје бесплатне савете како да ствар иде боље, као да ће ручак бити квалитетнији него иначе. Али, пошто има највише стажа после Пилића морамо га слушати.

Петар Плавшић с којим љуштим је добар момак. Овде је због вожње у пијаном стању.

„А да. Пичнуо сам и ћалета, јер није престајао да ми звоца о томе.“

„Колико?“

„Десет дана.“

Зубе слабо чува па бол покушава да ублажи цигарама. Од школе има незавршену средњу.

„Зашто?“

„Ухватио сам директора за гушу.“

Старији сам од њега барем тринаест година и наставник сам у школи. Да смо на слободи — били би два света. Затвор, као и војска, брише друштвене, старосне и образовне границе.

Док нас двојица плачемо љуштећи, Чонка и Миле раде, кô да их је Бог измислио само за ову сврху. Раде, парорских стомачина, наслоњених на ивицу астала. Могли би тако пет дана без застоја. Једноставан је ово посао. Даје ти прилику да одмориш мозак.

„Одсечеш врх и корен празилука, а ово остало лако ољуштиш“, саветује ме Миле. Гост је хорор хотела четири месеца, јер је купио крадену тракторску приколицу. Чонка Мартон је направио слично згрешеније.

По обављеном послу добијамо сендвич са рибљом паштетом.

„Опет суво! Четири дана суво једем. Запећи ће ми се говно у гузици, па ће бити муке после“, жали се Коларов који је најмање радио.

Излазимо у двориште, притиснуто зградама са три стране и затворским зидом са четврте. Део зида краси и стражарска кула, више широка него висока и без икакве страже. За боранију попут нас, рачунају стражари, нема потребе пунити је наоружаном посадом.

„Овде је добро“, стручно нам класификује српске затворе. „Само је шабачки бољи. Тамо је ограда до колена. А и што би бежао? Стално си на отвореном. Увек нешто радиш. Не бије те. Уосталом, ако забалегаш нешто, Митровица је одмах преко Саве.“

„Ти си Миле из Митровице?“

„Не, друже. Ја сам ти из Лаћарка. То ти је село крај Митровице.“

„Од чега живиш кад ниси овде?“

„Од свега. Имам земље. Држим половне ауте које дорадим па продајем.“

„Има ли бакра, гвожђа? Тргујеш ли са тим?“

„Наравно. Камион имам. Возим по целој Војводини. За два дана обиђем варош као што су твоји Озаци и напуним приколицу. Бакар хиљаду, гвожђе триста осамдесет динара по кили. Ал' то ти је керећи посао. Спаваш у камиону. Храниш

се плескавицама и буреком. Ја сам имао седамдесет кила, сада преко сто.“

„Добро теби иде.“

„Брате мој, шта све вреди кад те баксуз потера. Живео сам ја и у Београду, па сам накарикао дугове. Везао се тамо са овим Калдарашем. Видео си га сигурно у ТВ сали. Набијен и глават. Због њега се и увалих у дугове. А породицу треба хранити.“

„Колико вас је?“

„Жена и седморо деце.“

„Молим?! Са једном женом!?“

„Ма, неее!!!“, смеје се он, руку прекрштених на стомаку. „Са четири жене из четири брака“, из широко отворених уста виरे му четири зуба. „Али шта су ти људи. Завидни. Одакле паре Циганину? Ко да Циганин не може да ради, заради. Кад су ми две куће изгореле у Кули, где сам живео једно време нико ми од комшија није у помоћ притекао. Рекох својима: Натраг у Лаћарак.“

„А је ли, учо?“, убацује се Коларов са стране. „Шта ти мислиш, зашто затвор још зову и прдекана?“

„Не знам. Реци ми.“

Е, сад је он сав важан, када може своје богато животно искуство да подели са тридесет двогодишњим гуштером као што сам ја.

„Па, човече божији! Шта добијеш кад се наједеш затворског пасуља, бораније и ђувеча?“

„У праву си“, згодно се убацује Плавшић. „Чак смо организовали и такмичења у прдењу. Подметнеш упаљач крај шупка и да видиш како соба ноћу светли.“

Док још расправљамо о добрим и лошим странама

прдења, у соби на двориште излази Брка. Стражар. Пали цигару упаљачем који му додаје Стамболија, ложач.

„Уби ме ова демократија“, Брка мисли на пропис да се не сме пушити у просторијама државних установа. Постајемо западњаци од репа место од главе.

НЕ ЗАБОРАВИ
ДА ЗАБОРАВЉЕНИ
НИКАД НЕ ЗАБОРАВЉАЈУ
ОНЕ КОЈИ СУ ИХ ЗАБОРАВИЛИ

Читам у полулежећем ставу запис на шпер-плочи од кревета. Ту је и:

КОЉЕМ СВЕ ШТО
НИЈЕ ЛОПОВСКО

Или:
ДОБРИ БОЖЕ
ТЕБИ СУ ПОЗНАТИ ПУТЕВИ МНОГИ
ПОКАЖИ МИ БАР ЈЕДАН
КОЈИ ОДАВДЕ ВОДИ

Ту је и потпис Оџачанина, Саше Класа из августа 2008. пре него што ће изаћи. Септембра 2008. претукао је и покушао да силује своју мајку. Сад је у Митровици. Кога ли то поправљају овакве институције и институције уопште? Уђеш у њих уплашен, излазиш бесан и понижен. А није ни чудо. Затвор је згуснута слика нашег модерног живота где је насиље свакодневно, систематично и ситно. Увреда, сплетка и оно кинеско пуштање крви из хиљаду малих рана, чини да смо од рођења осуђени на смрт труљењем.

Раније се умирало од секире за врат и набијања на колац. Данас те оправљају као дефектну машину. Можда је затвор понајвише то. Сервисна станица кроз коју пролазе људске машине.

„Оди вамо, профо. Да играмо не љути се човече.“, зове ме Бибић Вукашин, двадесет једногодишњи рвач, два пута жењен, трећи пут овде. Сада осам дана, због туче. Миле је трећи учесник у игри:

„Ја ћу црвене фигурице. Ми, Цигани, волимо црвено.“

Не зна се ко је више варао и коцкице бацао кварније. Миле побеђује. Разуме се да Пилић не узима учешћа у овако приземним делатностима, седећи на другом крају стола. Надзирати и контролисати, то је његово гесло.

„Медићу, сутра уради спремање собе како треба, а не фушерски, да те не би слао Карлу.“ Ћутим. Да се нешто нађемо на улици у равноправним условима, другу би ми песму певао. Овако ћутим.

„Видех данас у ходнику старца који једва хода, а ђозлуци му кô пепељаре. Откуд он овде?“

„То је деда Вукоје“, рече Пилић, док краснописом прави нови списак станара у соби број петнаест. „Он ти је овде легенда“, додаје Миле док фушерски баца коцкице на-шавши нове жртве у лику Мартина Чонке и Петра Плавшића. „Зове се, у ствари, Вукмановић. Из Срема је. Малтре-тирали га неки ћилкоши док је орао. Да би их уплашио он из сачмаре припуца на њихова кола (не на њих) и добије три године робије.“

„Како богаму?!“

Сад ме Коларов гледа као дебила.

„Ти, учо, имаш своју историју и држи се тога, а у ове

се ствари не разумеш. И оно, што се овде чује, уђе на једно па изађе право кроз друго уво. То да знаш.“

Признајем. Наиван сам. Сваки пут ме изненади тако огољена поквареност. Али, кад чујем паметне и кварне и кад видим како често пролазе, можда је тако и боље. Највероватније, да су Вукоју наместили игру ови ђилкоши са добрим везама, тако да је свој осамдесети рођендан дочекао окружен шверцерима, лудацима и наркоманима. Ипак, деда Вукоју је остало још осам месеци. Издржао је, упркос свему. Завитлавали су га, понижавали, један му се балавац у чај попишао. Гледам га у ТВ сали док сипа кафу. Смешак му је стално на лицу. Надам се доброћудан и неискварен смешак. Женица (бивши боксер) углавном има монопол на даљински. На екрану доминирају „Рођак са села“ и догодовштине чича Радашина, старе кајле шумедијске.

Има наравно и оних који нису добри ни за затвор. Шалипур, на пример. Неки људи ти иду на нерве чим их угледаш. Новосађанин (постоји нека чудна склоност код становника ове вароши да себе сматрају малтене племством у односу на остатак земље; К-а унд К-а утицаји ваљда), ћелав и набилдован, осмеха рано исквареног детета наступа као мафијашки бос и неприкосновени ауторитет за све области људског деловања од стоног тениса до политике. Његови лажни мишићи ипак не могу да прикрију атрофију оног најважнијег, срчаног.

„Знаш шта, пријатељу!“, Миле му је читао лекцију након примедбе о циганском смраду. „Ако смрдим смрдим за себе, а не за тебе. А ти, ако хоћеш да се бијеш онда изволи. ‘Ајде да се побијемо и да то већ једном решимо.“ Наравно, Шалипур није имао петље за тако нешто... Он је лешинар, који

покуша па где прође. Чврст став је најчешће довољан да га смири.

„Пизда једна“, примећује Плавшић.

„Можда, али има га“, некако није сигуран Бибић, шта да мисли о дотичном.

„Ма, два шамара би га довела на место.“

Чудно је иначе да ја, који сам због Цигана и стигао у затвор највише другујем овде са Милетом Циганином. Ваљда сам у његовом домаћинском лицу видео најмање цинизма. Кад је требало помоћи око коцкања кревета, цогирања ходника и правила (писаних и неписаних) куће, он ми се нашао. Одужујем се колико могу, па му дајем хало картицу кад год затреба. Људскости највише има на местима где се она систематски убија.

Курди су узнемирени. Азиз свакоме ко хоће да га слуша објашњава да докумената немају; да их је полиција ставила у досије и да не знају коме у Србији да се обрате. Помоћи им не могу, сем што им дајем Нивеа крему за лице и руке. Хамуди је још нервознији. Као да стално нешто приговара Азизу док га овај смирује. Кад си у страној земљи крећеш се врло уском стазом. Грабљивице покрај ње те спремно чекају. То сам искусио прошле године у Русији.

Пилић ми се тада дефинитивно згадио:

„Је л' тако да сам ја *good guy*? Зар не?“, обраћа се сиротом Азизу, који га гледа бело. „Ја! Разумеш?! Добар момак! Wonderful guy! Је л' тако?“

„Yes, yes! Ти добар“, нема баш много избора Азиз него да потврди.

Касније ми остали објашњавају. Пилић је Курде поштедео свих задужења, рачунајући да им се што боље увуче,

како би од њих извукао паре за које је веровао да их скривају у неком штеку у Србији или их могу добити од рођака из Беча. Овце је благим поступком ваљало придобити, пре него што почне шишање.

А није ни њему лако. Пре него што је дошао у Сомбор боравио је на новосадској Клиси. Истражно одељење. Спавајући на поду окружен много гором фукаром него што је овдашња.

„Из ћелије скоро да не излазиш. Нема посета, нема пакета. Само гледаш ко ће да те нагузи или напенали. И тако шест месеци. Ово овде је хотел, мој профо.“

Курди одлазе. Миле Ђаво такође. Криво ми је што тек на крају имам прилике да попричам са Азизом.

„Садамови људи су ми убили целу породицу, а мене су натерали да то гледам. Беше то пре десет година.“

„Како си се нашао са овом двојицом?“

„Они су побегли из северне Сирије. Ни тамо није добро за Курде. Има нас тридесет милиона, а државу немамо. Нигде није добро за Курде.“

„А шта је ово на северу Ирака?“

„Па, имамо ми владу и парламент у Сулејманији. Имамо и своју војску, али то још нико не признаје и ко зна да ли ће.“

Мислим се — боље стојите него ми. Наш је парламент наш само док су избори, влада која није ни толико и војска која се спрема да бије неку нову битку код Никопоља за неког новог Бајазита. Ко зна шта је још Азиз прошао. Лице му је ипак детињасто, а коса рашчупана ћуба. Ваљда му је и душа тако безазлена.

„Имате речи, које су сличне нашим.“ „Тако је. И ми ко-

ристимо реч жена у истом значењу. Ту је и број ШЕСТ, а кажемо и БАДЕМ.“

На помен Турака реагује онако како и ја кад чујем за Хрвате. Осећам да се у њему подиже неки унутрашњи зид. Некакав духовни гард спрема наших заједничких непријатеља.

На крају, поклања ми шампон за косу, док се поздрављамо и прижељкујемо један другом Божију заштиту.

„Хвала Богу, одоше ови перигузи“, каубојски седа Коларов на једну столицу пушећи и тресући пепео у лавор за воду (спречава да чувари намиришу дим).

„Не волиш их?“

„Не волим их. Ратовао сам против њих '91.“

„На Вуковару?“

„И тамо и код Бршадина и код Илока. Где год је требало. Курди су у Вуковару држали један силос на више спратова. Права тврђава. Имали су тамо залихе хране, воду, дрогу. Чак су им и жене приводили. Прави харем. Никако да их истерамо. Онда су стигли специјалци из Новог Сада. Почистили су их за неколико минута. Ни огреботине нису имали.“

„Мени је стриц погинуо '91.“, рече Плавшић.

„Ја сам био два месеца и било је јебено“, наставља Коларов. „Прва три дана ни јела, ни сна. А у рововима! Блато и говна до колена. И само слушаш како снајпери зује. Нисмо имали где да серемо, него си морао пузати до неког храста да тамо вршиш нужду. Једном нађосмо неку суву шупу и ту се мало сакрисмо од кише и блата. Десет секунди пошто смо изашли оданде гранате су је разбиле. Гранате које су дошле са наше стране. Заврши се сва та мука и ми се

спремамо кући, кад оно, Аркан. Построји нас испред војног аутобуса и ода нам признање на храбрости и ангажовању. Онда запита, не би ли неко желео у његове Тигрове. И баш у том моменту једном његовом, што је стајао поред, окине незакочени хеклер. Ми на земљу и пушке у руке. Могли смо се побити међусобно, таман да усташама и Курдима олакшамо посао. Аркан је после оном свом билмезу припалио шамарчину да се чуло све до Загреба, а ми се брже боље утоварисмо у наш аутобус. После је ушао унутра да нам се извини и опет да пита ко би се прикључио Тигровима. Али нама је свега било доста и само смо хтели кући. На крају су ми у војну књижицу написали да сам био на војној вежби. Та, иди у мој курац!“

„Еј човече“, Бибић ће. „Ништа од овога нама Пилић није причао (Пилић иначе није ту. Отишао је у град.). Мислим, ништа конкретно. Само смара како је он био у бригади безбедности, војна обавештајна, црвене беретке, курац, палац...“

„Ма, јебеш Пилића“, пали Коларов другу цигару. „Покушао је он и мени маглу да продаје кад сам стигао. Ја му се смејем. 'Што се смејеш?', пита ме. Па, смешан си ми много, браћала. Таких сам се нагледао. Био је један такав код нас у чети. На крају је мојом пушком себи пуцао у руку да би се извукао са фронта. Пичкетина.“

Оговарање је уз сплетку и насиље главни састојак мешавине која покреће затворски механизам. Свако је овде пичка, јајара, тастер, улизица, педер, говно... Свако сваком говори и ради иза леђа, а ограничени простор их ипак приморава да након свега седе за истим столом ређајући домине и наравно олажавајући оне који су тренутно одсутни.

Пизда је тема која се подразумева. Нарочито после га-шења светла.

„Ма, овде у Сомбору су све лаке женске. Курве, бре!“, објашњава Плавшић тоном неспутаног ауторитета. „Довољно је да имаш добра кола и лову, па ти ускачу у крило од петнаесте до педесете. Човече! Можеш бити наказа, али нема везе. Колико сам то пута видео. Пред дискотеке долазе аутомобили, покупе месо, одраде посао и касније га враћају.“

„А реци ми, Плавшићу, је л' има ту пичака и за чичу попут мене?“, послован је Коларов.

„Па нашло би се. Има наравно цура које би са старијима.“

„Ма, не бре! Шта ја да радим са дечурлијом? Баба нека, мојих година.“

„А то. Ма наравно. Било би, како не би. Имам ја тетку. Јебозовна до бола. Ја јој не би опростио.“

„Колико је њој година?“

„Ту је негде. Касне тридесете.“

„А је л' удата?“

„Ма јесте, браћала мој, али разводи се. Изгледа да је овај њен не кеца нарочито често. Ко зна? Можда му је то прва у животу.“

„Па, знаш како се каже Плавшићу? Добар курац, мир у кући.“

„Е, па момци ја сам се везао“, објашњава Бибић своју ситуацију. „По други пут додуше, али сада је озбиљно. Долази ми дете и нема више зезања. Морам почети нешто озбиљно да радим. Ћале има педесет јутара земље крај Стапара и требаће му помоћ. Знам и да зидам, а то увек треба.“

„Немој тако. Немој то да ми радиш“, скоро да протестује Миле.

„Што?“

„Па, шта смо се договорили нас двојица?! Кад изађемо, да те упознам са неким Циганчицама од петнаест-шеснаест година. Од циганске пичке нема врелије и влажније.“

„Добро, Миле. Не кажем ја да ћу баш потпуно да се смирим“, оставља Бибић слободан маневарски простор.

Овде леже људи који себи и другима говоре: „Никад више“, да би се то често претворило у: „Само још овај пут.“

У ТВ сали Бургија шета и узвикује:

„Сваки кандидат за чланство у нашој партији као доказ своје оданости мора донети леви тестис припадника непријатељске странке.“

Пола је девет увече. У ходнику су поређани робијаши који узимају терапију. Сова носи пуну шаку лекова. Зобље их као семенке. Спаваће обезнањен до ујутру. Добро њему, добро и чуварима који имају једног мање да брину о њему.

Опраштам се ујутро са цимерима, док их Мргуд води на радни задатак. Пилић је већ отишао на Елан. То је фабрика дрвенарије са полутвореним режимом. Остали ће до подрума на кромпир и лукац.

Врата су остављена отворена, јер ће Мргуд доћи по мене. Чекам га сат времена. Нервозан сам. У тим тренутцима мислим само о једном. Да ће се одшкринута врата у последњем тренутку залупити, јер је учињена административна грешка, тако да морам лежати још који дан.

Затвор не зароби читавог човека. Само стомак и кичмену мождину.

Излазим и напољу затичем ујака.

„Шта си ти урадио?!“, питање је инстинктивно.

„Дођох да те покупим, мишо мој. Ја и нана смо били до болнице. Деки је јуче било лоше, па смо га због притиска довел у Сомбор.“

Таман ћу уштедети за аутобус. А и киша сипа кô пред потоп.

О ПИСЦУ

Младен Медић је рођен у Оџацима 1977. године. Ради као наставник историје у оближњем Каравукову. Дипломирао је историју на Филозофском факултету у Новом Саду 2002. где је и магистрирао 2014. године. Иза себе има збирку песама „Бисери у блату“ објављену 2008. године, а такође и неколико прича.

Живи у Оџацима.

Ратна прича – Петар Рајин Васић

ЧЕМЕР И ШЕЋЕР

Ближи се слава Свети Симеун Богопримац. Мајка је умрла прије непун мјесец дана. Жена је још у најтежим мукама. Сви је служе и синови и снаје, а Чедо највише. Њене муке почеле су доста раније, операцијом рака дојке. Оба сина сад су на ратишту „на линији“. У Чеди је константан физички и душевни немир. Није то од скора, већ дуго је у сличном стању. Близу је датум када ће напунити педесет и шесту. Руке му често дрхте, уста се суше. Несаница се уселила још од самог почетка рата. Није био много мирнији ни у оне предратне дане, али било је онда још неке наде да неће доћи до најгорег. Догађа се. Поред блиске смрти њему најдражих жена, недавно мајке ускоро сигурно и супруге, размишљао је о томе шта ако се рат настави? Како се растати и од најбољих пријатеља? Питао се. Поред оних, њему драгих радних колега, како окренути леђа, или, не дај Боже, пуцати на комшију Бегу, на синовог кума Мирсу, на рођаке и комшије драгог пријатеља Стјепана, снајкиног оца? Или они на мене!? А рат се разбуктава и не смирује. Треште рафали и гранате са Диздаруше, Врановаче, Ријека и око Избора. Хода као избезумљен. Највећа брига су му синови. Обојица су мобилисани. Старији је обичан војник а млађи је резервни официр. Нема шансе да их ослободи војне обавезе. И себе је једва ослободио. Помогли му људи из комшилука који су сад постали важни. Распоређен је на радну обавезу. Помаже у мјесној заједници.

Почео је да се бори за синове да их барем раздвоји. Није му драго што су обојица у рову. Страхује. Обећао му је локални командант да ће млађег послати на јужни дио ратишта. И одржао је ријеч, Богу хвала! Али бриге се не смањују. Шта ако..., не дај, Боже!

Устаје често из кревета и хода по соби ноћу. Понекад уђе у шпајз да наспе ракије. А што се ракије тиче, Чедо одувјек има посебан однос према њој. Воли да попије у свакој прилици. Понекад се и напије али никога па ни себе нимало не угрожава. Када себи каже да неће више пити до тог и тог времена строго се придржава дате ријечи. Некад понавља ону народну изреку: ракија је нимет, ко јој зна кимет! Али, људи, сада је рат! Може се и мора пити. Знам ја њене ћуди. Мисли на ракију. Кад потегне стресе се. Све га мучи. Живи живот у страху и чемеру.

Ових дана намјерава да оде код синовог кума Мирзе. Чуо је да су он и мајка му тих ужасних дана у својој кући крај пруге. Закључани. Нигдје не излазе јер градом вршљају неки наоружани робијашаи. Ко зна одакле су дошли у овај град. И ко их је довео. Млађих су година претежно и врло агресивни према свакоме кога сретну. Кажу да кад човјека зауставе прво провјеравају које је вјере. Ако ухвате некога да није по њиховом убише га или отјераше у логор. А провјера им је:

— Знаш ли се прекрстити? Де, да видим? Знаш ли оченаш?

Мене нека упитају, мислио је, да им покажем. Ја бих га питао: Знаш ли ти, бало, да се прекрстиш? Ја од малена идем редовно у цркву и молим се драгом Богу, пред иконама, свако јутро и свако вече, а ти? У ствари, боље је не сре-

сти их. Ко зна шта ђаво може да изигра. Кажу још и да мушкарца натјерају да скида гаће да би видјели је ли обре-зан. Боже мој, свашта се доживи! О, драги Боже, шта смо ово доживјели? Прије су се у ратовима људи дијелили по некој идеји водиљи, по циљу, по некој политици. Сада се дијелимо по именима и презименима. А циља нема! Политика је ши-рење мржње. Прво те пита како ти је име и презиме, онда иде даље. Ако твоје име не одговара ономе ко те контролише нас-традао си. Мислио је о томе док се спремао.

Смотао је у чисту крпу топлу погачу коју је сам умије-сио и испекао, онда већи комад печеног меса и литар ракије. Мислио је још нешто да стави у цегер али се предомислио. У-питаће их шта им треба па ће послѣје да им однесе. Одлучио је да одмах крене. Касно је поподне, а ваља му се вратити до мрака. Мало ће се и код њих сигурно задржати.

Код подвожњака заустави га стражар:

— Куд си пошао?

— Хоћу, болан, овуда све крај пруге па до Бимала. Један мој радни колега дежура на портирници, па да га видим и да мало попричамо.

— Ће си сад нашо да посјећујеш колегу? Мани се тога, боље је да се вратиш.

Чедо га гледа, однекле му је познат, па се поче распити-вати о здрављу, о ратним тешкоћама и тако. Гледао га је сажал-љиво и сапатнички. Док овај попусти па му рече:

— Иди полако, ал' се чувај, видиш да пролијећу гранате са Диздаруше. Иди овуда! Показа му.

Чедо се захвали и брже продужи поред пруге, између Тесле и кућа у ЕШ-у, па до Комуналног. Пратећи колосијек који води Бималу. Прије докторове куће скрену у малу авлију.

Ту је Мирзина кућа. Куцао је дуго и на врата и на прозор. Док Мирза провири иза завјесе. Кад му отвори врата Чедо уђе у предсобље. Лак на сузи бризну у плач док су се руковали.

— Како ти је мати? — упита кума и предаде му оно што је донио па још мало попричаше. Онда провјерише обојица има ли кога напољу па се Чедо хитро удаљи окрећући се као да је нешто украо.

Баш кад је стигао до подвожњака и оног стражара бану пред групу униформисаних људи. Међу њима официр, добро га зна, зову га Жваљо. Затигао униформу, истакао еполете. Капетан је по чину. Зна Чедо добро чинове, служио је војску у Титовој гарди, на Дедињу. А зна добро и Жваљу, са свим његовим, углавном манама. Комшије су. Одмах капетан поче:

— Куда ти, Чедо, врљаш? Видиш да се пуца на све стране. Играш се са животом. Ослободили смо те рова, а ти ровариш по граду. Немој случајно да чујем да помажеш оне твоје кумове и пријатеље, који су сада наши непријатељи. Ако чујем да то радиш ја ћу те својом руком убити. Убићу и тебе и њега. Чедо се доста суздржавао, а на посљедње ријечи плану:

— Ма, слушај ти, хтједе да каже Жваљо па се предомисли, међеде, моји су синови обојица на линији. Млађи је капетан, кô и ти. Ти то добро знаш. Сигуран сам да ни један од њих неће убити недужног човјека, нити му пријетити, као што ти мени пријетиш. А неће сигурно ни узимати туђе. Моја је ствар коме ћу помагати и код кога ћу ићи. Пробај само да ме ти спријечиш. — Изговори ријечи о којима ће последије дуго размишљати.

Када је дошао у своју кућу попио је мало ракије, скувао себи кафу и анализирао данашње догађаје. Био је задовољан посјетом Мирзи и свим што је било с тим у вези. Мало је критички пребирао по својим ријечима упућеним Жваљи. Жваљо је заузео Бегину кућу и шепури се сада у њој. Осим тога довлачи у ту кућу разне опљачкане ствари.

— Можда сам био превише слободан, али морао сам му рећи све...

Чедо је из тога извео више закључака. Прво, не смије заиста више ићи код кума Мирзе да не би угрозио њега и његову мајку. Друго, не смије се ни свађати са олошем који је наоружан и имајући пушку има и власт. Треће, мора провјерити синове какво је њихово мишљење о заузимању туђих кућа, станова и ствари. Уопште, шта они мисле о томе.

Зато је о слави, тачније посљедње вечери на испраћају славе, кад се мало више попило, кад су и домаћини могли попити а госте су испратили, сјео са синовима и наметнуо тему разговора о узимању туђе имовине. Старији син је с породицом имао спрат куће изнад његовог стана. Његово мишљење о свему и ставове Чедо је максимално поштовао. Често се често позивао на оно што му је старији син рекао. А и његова жена је често дежурала поред све-крве. Млађи се са супругом и два сина преселио у село у коме командује јединицом и држи ратну линију. Тамо је подстанар. Послије рата би могао овдје с оцем и још засад живом мајком, дијелити стамбени простор. Чедо је директно прешао на ствар.

Обратио се млађем сину:

— Што ти, сине, не уселиш у Мехину кућу на крају наше улице. Ено је, још увијек неусељена. Мехо је са породицом из-

бјегао. Сигурно су се смјестили у кућу некога ко је отуда избјегао. Усели се ти сада у његову кућу. Није велика али се може средити.

Син га је посматрао и слушао широм отворених очију. Просто се забезекнуо:

— Тата, нисам ја сигуран да ти то озбиљно говориш. Да ли ти мене истјерујеш из куће?

— Не, него кажем кад могу сви то да раде. Чак се неки људи досељавају из села и заузимају њихове празне куће. А шта си ти бољи од тих људи? Немаш своју кућу. Можеш са својом породицом овдје да се тијесниш с нама. Што не би урадио исто што и други? А кућа има празних.

Млађи син је заплакао:

— Тата, побогу, зар ти то стварно тако мислиш? Не могу да вјерујем.

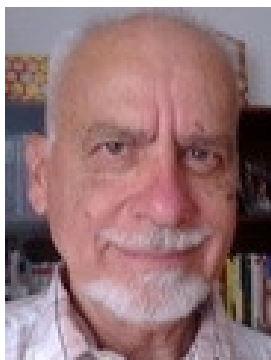
Чеди је прво почела да подрхтава доња вилица па је и он кроз плач наставио:

— Нисам озбиљан, сине, поносим се тобом! Само провјеравам да ли би ти то урадио. Сад сам сигуран да ниси и ти подлегао таквом понашању. Нека сте ми ви живи и здрави. Нико нема такве синове као што имам ја.— Наставили још неко вријеме да расправљају о томе.

Разишли су се у расвитаку. Свако оде на своју страну. Старија снаја и Чедо остали су уз болесницу. Он је покушавао мало да спава али се окретао у кревету као на ражњу. Некако убрзо потом његова супруга а њихова мајка изгуби борбу за живот. Изузетно јој је била посвећена њега и пажња, али последице великих мука, напакон је издахнула. Опет су били сви на окупку са Чедом, синови и снаје и унучад. Достојно су испратили мајку и баку уз све вјерске оби-

чаје, како доликује. Сутрадан по сахрани Чедо је морао да потражи љекарску помоћ. Одвели су га у војну амбуланту гдје му је доктор рекао да има превисок шећер. — Чудо си, Чедо, још жив, рекао му озбиљним тоном. Од тога дана његов живот је постао незамислив без инсулина. Сам га је себи давао, а брзо је научио и да мјери и да храном контролише ниво шећера. Ракију више није пио. — Бацио сам, говорио је кад га нуде!

О ПИСЦУ

Петар Рајин Васић, новинар и публициста, рођен је 27. јуна 1941. године у Пиперцима, општина Бијељина. Вишу реалну гимназију је похађао у Брчком и Бијељини, гдје је 1960. положио велику матуру. Након тога слушао је једно полугодиште педагошку групу предмета у Учитељској школи Травник гдје је положио дипломски учитељски испит.

Коаутор је више књига о Брчком и Брчком Дистрикту Босне и Херцеговине: „Брчко-хроника супервизије“, „Брчко дистрикт БиХ — Будућност је почела“ и још неколико заједничких књига, а своју прву ауторску књигу „Супервизор“ промовисао је петог марта 2010. године. Покренуо је и уређивао билтен Владе Дистрикта „Мост 2000“ који је излазио редовно од октобра 2000. године до октобра 2003. године.

Прича – Тања Малетић

ДАНИЈЕЛА

Сетих се на тренутак једног давно заборављеног страха из детињства, страха да са земље гледам у птицу која ми лети изнад главе, јер не могах да се окренем око себе, те умишљах да ћу, у жељи да је што дуже пратим погледом, пасти на леђа и сломити се... у ситне комаде.

Из дубоког размишљања пренуло ме грактање пражено лепетом крила. Било је гласно као да птица није била у крошњи дрвета што ми се грана пред прозором, већ на моме рамену и обраћа ми се. Да ли жели да ме упозори?

Седели смо за славским столом постављеним, као и увек, управо у соби у којој ово пишем. Кроз прозор је вребало тмурно мајско поподне. Спремала се киша. Нисам сигурна да ли је била среда или је био петак, између чврсто стиснутих усана држала сам танку, скоро прозирну рибљу кост. Славу смо, као и увек, обележили у кругу породице: Брат, ја, наши родитељи и родитељи наших родитеља. Упркос томе што нас није било много на окупу, ретко кад ми је успевало да пратим више разговора у исто време. Тата разговара са дедом, мама са једном бабом, ја са другом бабом, па се баба обраћа баби, мама деди, тата мени, мама тати, баба деди... Сви ти разговори воде се најчешће преко моје главе, на различите, свакодневне теме, од телевизијског програма и познатих личности, до кулинарских рецепата и догађаја из детињства и младости, док мој брат скаче и трчи око стола или се игра на поду.

Када сам већ одавно престала да слушах све те разговоре, до мене из роморења гласова допре само *...звала се Данијела, и она је...*

— Ех, како сам ја волео моју Данијелу... — поче деда шапатам и склопи руке на свом округлом стомаку.

— Коју Данијелу? Шта се десило са њом? — окренула сам се ка њему.

— Чекај, дете, хоћеш да кажеш да ти ја никада нисам причао о мојој Данијели?

— Ниси, деда.

— Били смо нераздвајни — наставио је. — Пратила ме где год да кренем, обожавао сам је. Била је уз мене док сам учио, путовао...

— Како је изгледала?

— Црна, витка... како је било чаробно држати је у наручју!

Наместио је руке као да је једном држи око врата, а другом око струка. Могла сам да замислим ту девојку црне косе и црних очију како седи у његовом крилу. На тренутак су му очи засијале, али убрзо је тај сјај утонуо дубоко у зенице. Маштања су се повукла пред стварношћу. Заљубљени младић схватио је да су прошле многе године и да сада живи у телу сарца, а та иста Данијела је сада ко зна где и ко зна са ким проводи своју старост.

— Али једнога дана се све променило... — деда је почео пажљиво да сакупља мрвице славског колача прстима и слаже их на салвету — После тога више никада није била иста.

„Напустила га је.“ размишљам „Можда се наљутила на њега због нечега, нека свађа, неки неспоразум...“ и у мис-

лима ми се јавља слика намргођене Данијеле, којој у црним очима тиња бес, низ лице се сливају вреле, слане сузе, пеку је, упија их прамен дуге црне косе који она нервозно увија око свог кажипрета, *Милораде*, зајеца *како си могао!* изговара плачним гласом и сагиње главу па, обрисавши надланицом сузе, поново погледа у мог деду. *Мићо, зашто?* Покуша да га ошамари, али му на крају само грубо притисне образ и прекорно га погледа. *Данијела, љубави, опрости молим те, кажем ти да није то што мислиш...* изговара деда, виче за њом, али је већ касно. Његова Данијела одлази од њега, не чује га, смањује се, смањује, смањује све више док се удаљава и на крају нестаје.

— Деда, шта се то десило? Испричај ми до краја! — гледам га широм отворених очију и нестрпљиво чекам да настави.

— Унуко моја... Теби је деда рекао да је радио на броду?

— Да, деда, рекао си ми да си радио на броду, препричавао си ми догађаје...

— То се, дакле, десило док сам био на броду. И она је била са мном. У том ужасном тренутку била ми је на крилу...

Склопила сам очи. Шум кише која је пљуштала претворио се у шум Дунава, оглашавање птица у смех момка и девојке који су седели на палуби, чврсто загрљени.

— Између усана сам, уместо цигарете, држао оглодану рибљу кост. Чуо сам галеба. Слетео је на прамца и погледао ме право у очи. Као да је хтео да ме упозори! Узвикивао је тако гласно да ми се чинило да није на прамцу, већ на мом рамену и обраћа ми се. Ах, да сам је само мало чвршће држао...

Отео му се гласни, отегнути уздах. Наставио је:

— Пљунуо сам кост у његовом правцу да бих га уплашио, али галеб није ни мрднуо. Та птица као да ме је омађијала у тренутку. Онако загледан у њу, чуо сам двојицу својих другова како се свађају. Били су пијани. Крајичком ока видео сам да један од њих у руци држи празну флашу. Птица ме је и даље посматрала. Пијанци су убрзо почели да се рву и тетурају по палуби, прилазећи ми све ближе и ближе. Одједном се галеб винуо у небеса, а ја сам подигао поглед право изнад себе пратећи његов лет. Тада сам чуо разбијање стакла и осетио да ми је Данијела задрхтала у рукама. Ударио ју је...

„...Флашом у главу, будала! Када се пробудила, сигурно се није сећала деде.“ помишљала сам у себи и гледала свог деду у чуду, отворених уста.

— Да све буде још горе, онај други гурнуо ју је својим знојавим телом. Испала ми је из руку, пала на сред палубе и сломила се... у ситне комаде.

Замишљала сам црнокосу девојку како испада из дединог наручја, да би јој се, одмах након пада, руке, ноге и глава разлетели на различите стране и претворили у прашину, остављајући крвави труп на средини.

— Чекај, деда... Како то мислиш у ситне комаде? Како је могуће да се девојка сломи у ситне комаде?

— Девојка? — рече деда зачуђено, гледајући ме право у очи, те поче да се смеје на сав глас. Затим настави кроз кикот:

— Ја сам јој дао име. То није била никаква девојка, већ моја омиљена гитара.

21. јул 2020.

Приказ — Ана Митић Стошић

ЧОВЕК У ШАНЦУ ВРЕМЕНА

(Срђан Томић — Деца у магли,
Удружење књижевника Врања, Врање, 2020)

Деца у магли, трећи је роман аутора Срђана Томића, који је својеврсни наставак наратива његовог романа Буђење уснулог. Овде се понављају и варирају одређена историјска питања и теме, опет се промишља о знању и истини, о Творцу и вери, о љубави, жени и друго. Роман Буђење уснулог ушао је у ужи избор за НИН-ову награду, што до-

вољно говори о писању овог аутора и можда би га требало прочитати пре романа Деца у магли, како би се стекла целина и увид у преокупације, стил и све оно о чему он овде приповеда. Овај свестрани аутор се у новом роману определио за један важан, а скрајнут историјски тренутак из живота Врањанаца, у који је, у свом препознатљивом стилу, уткао низ медитација и бројне дијалоге јунака којима је осликана атмосфера и њихова ментална снага.

Уочава се немиран истраживачки дух, заинтересован за тајне овог света, и не прихвата лажи и обмане којима је човек преплављен. Тако, кроз виђења и сећања јунака овог романа Душана Шунте читаоци су у могућности да прочитају нешто више од онога што су учили у школи, сазнали из медија. Сигурно ће им, ова вешто исприповедана прича донекле открити скриване истине, али и пробудити знатижељу да кад склопе последњу страницу књиге и сами прошире своје сазнање од тек наслућеног у прочитаном. Истину или правду коју историја и историчари не познају или не признају.

На основу новинског чланка, дакле, истинитог догађаја, уз своје ликове, веома мудро и вешто, Томић гради причу о жртвама за одбрану Врања 1915. године, у бици која се одиграла 16. и 17. октобра, када је необична „војска“ успела да се одупре непријатељу 48 часова. Наиме, „Политика“ је објавила чланак 14. октобра 1936. године о одбрани Врања пре двадесет година како овај подвиг не би био заборањен. Чекајући Французе са Солунског фронта, Врањанци су дочекали Бугаре и уместо ослободилаца дочекали су окупаторе. На пазаран дан, Врањанци су очекивали савезнике, а дошла је бугарска коњичка патрола која је изазвала пометњу и паљбу. Учитељ Миле Цупара са још двојицом обезбедили су пушке и муницију. Гимназијалци и остала деца, рањеници и старци, као и људи са пијаци који су се овде затекли, ископали су ров — шанац на линији Рашка-Асамбаир. Направили су барикаде уз помоћ којих су успели да задрже бугарске војнике ван вароши. Тако су омогућили да се евакуишу државна и окружна благајна и рањеници из Врањске болнице. Након петнаест ненаслов-

љених поглавља, на крају књиге дат је поговор са подацима о бугарским зверствима у току ратних година. Рецензенткиња романа, књижевница Гордана Влајић, умешно га је дефинисала: Књижевно дела са насловом „Деца у магли“ јесте по свим својим одликама модеран роман у којем се складно, занатски и мисаоно, преплићу епско приповедање и деликатна пишчева осећајност различитих тананости. (...) он окупља своје читаоце и задржава их у нетремичном дочитавању ове књиге, градећи чврсту и сугестивну конструкцију романа који је истовремено ратни, историјски и есејистички.

Радња романа почиње на железничкој станици у Врању дијалогом два необична пријатеља — Милета Цупаре и Душана Шунте — пријатеља који углавном имају опречна мишљења и ставове по свим питањима. Ипак, ова два јунака представљају целину и стожер око којег се окрећу сви остали учесници, а и сами се осећају боље и безбедније један крај другог. Они су снага која се прелила у необичну војску која без њих можда не би успела да тако и толико одолева несразмерно бројнијем и далеко јачем противнику. Са њима почиње и завршава се ова прича — представљају прстен композиције у који је смештена галерија других ликова, пејзаж ноћи и дана, Врање и његова одбрана. У њиховој карактеризацији уочава се контраст који је сликовито дат и њиховим поступцима: Миле је нервозно шетао на перону, а Душан стрпљиво седео и чекао „ослободиоце“. Већ у овом делу романа уочава се важност Душанове перспективе коме се даје далеко већи простор за испољавање, па редове испуњују његови монолози, сећања и записи, док се Милетов глас чује мало или је он само

слушалац. Напоследку, може се сасвим слободно успоставити паралела између аутора и Шунте — као да је овај јунак ауторов алтер его. Душанов глас меша се са гласом свезнајућег приповедача који све приче јунака допуњује и образлаже на њему сличан начин. Представљен је као народни хећим, врач и биљобер којег су, због тога, морали многи да слушају и онда када то нису желели, а као отклон од свега што говори прозвали су га Шунта, као да је луд и да нема озбиљности у његовим речима: Шунтин живот је био ван сваке догме, доктрине или ритуала. Ипак, њему није било суђено да људима пренесе глас разума за који је он мислио да је истинит. Међутим, истиче се да за људе ван Врања он то није и да представља само један глас разума.

Душан је некадашњи трговац, који се видно и трајно променио након једног догађаја на Вражјем камену, где је често проводио своје време у молитви и разимишљању. Њега интересују тајне овог света, па говори о постанку света из златног васељенског јајета, о Богу и вери, науци и религији, о Врањанцима и Србима, о души и телу, прошлости и будућности, политици и бирократији, светости и свету, свести и подсвести, срећи и смислу човековог живота, о истини, страху, бесмислености рата и друго. То је читава мрежа тема и мотива које аутор перцепира и из перспектива других јунака окупљених око истог проблема у који су затечени сви — како они који се бране, тако и они који нападају зарад нејасних циљева.

Шунта говори о љубави као врховној вредности и мудрости, и о самоспознаји као основи за разумевање људи и света: Разумевање долази из срца. (...) У разумевању људског бића лежи разумевање природе коју открива закон

стварања. Једино је љубав изван закона и изван разума. Оннас као прави волх подсећа на све оно што је човек некада знао, па заборавио: Коначна победа сваке душе је кад се човек издигне изнад материјалних ствари. (...) Тако приче о Диогену, који потпуно наг живи у бурету и Јовану Крститељу, обученом у нештављену козју кожу постају јасније. (...) Ко би данас нешто поверовао таквим скитницама и просјацима, које у Врању називају „Божјим људима“? Показује потпуну емпатију према свим људима, па и према непријатељима. Надилази себе у божанској љубави која не осуђује и мири се са реалним поретком у свету какав јесте. Сећа се Христових речи из Библије: Док не постанете као деца, нећете ући у Царство небеско, па закључује: Ови наши су по његовој мери. Само да не заврше разапети на крст као он...

Душан не штеди себе и неуморно подучава гимназијалце које храбри у одсудним тренуцима. Међу њима су његов унук Петар, затим Стојан, Мертек, Чукља, Шишко и Полутка коме поставља деликатна питања и долази до тога да овај изузетан ученик остаје без одговора: Не можеш ни да знаш, све док на мислеће људе гледаш као на шунтаве. Између стварног знања и образовања постоји разлика. (...) Један мисли својом главом, а други понавља туђе мисли као своје. (...) Можда он само ствари посматра другачије од осталих? Не верује ником и све преиспитује на њему својствен начин. Он је радостан што ће ови младићи, ако преживе, постати мислећи људи, јер им је усадио црв сумње. Понеће и своје надимке у свет, јер у Врању је ретко ко остаје без њих.

Аутор кроз шалу и низ шаљивих, врцавих дијалога прича, долази до приче и приводи је крају. Фабула је цело-

вита прати узрочно-последични ток одвијања радње у простору и времену, хронолошки. Стил је језгровит, а језик жив и сугестиван, са честим пословичким изразима: Човек се ве-зује за реч, а вол за рогови. Стра лојзе брани. Овца се цео живот боји вука, али је увек шиша, музе и закоље овчар који брине о њој. Сви јунаци су психолошки, етички, језички и социолошки портретисани, упечатљиви су и функционални. По важности и ширини карактеризације издваја се Душан Шунта, који је осветљен на више места, из више перспектива. Међутим, кратко али добро су описани и стари четнички учитељ Миле Цупара, капетан Јован Пешић, командант бугарске војске и поручник који улази у Врање, у чију свест и мисли вешто улази приповедач, као што то чини и у обликовању готово свих јунака. Изузетно динамично насликани су и ликови који су епизодични: Милојко и Миланче, Муса и Тиса, Кацуља и Карча, Чиче и Миче, Мурча и Чуљко, Менко и Хусеин. На тај начин Томић је аутентично дочарао слику дводневне борбе, „врањски Видовдан двадесетог века“ који треба да пробуди као глас трубе све нас, „уснуле“, сто година касније, да нас подсети на њега, да се не заборави.

Младићи су одлучни да уђу у рат који почиње, али и старци, жене и рањеници, док је војска била на Солунском фронту: Е тако је срце на Јевропу у ово малецко Врање и у ова деца. Што се нека друга деца из Јевропе не дигоше да овако бране своје вароши, него баш наша? Главом у маглу. Али тако је казано. Ми само спроводимо вољу Господа. Врањанци, можда још увек ненавикнути на слободу (ослобођени од Турака тек 1878. године), навикнули да су на граници, живо очекују Французе, размишљају о трговини и

осталим потребама дошљака ради личне материјалне користи. У полилогу врањских домаћина, чорбација, аџија, филозофа, студената, сељака, чујемо њихове ставове о актуелним темама. Говори се о јединствености младића који су до јуче често били у међусобним чаркама и тучама и о њиховој садашњој јединствености и спремности за одбрану.

Ови борци, међу којима има и оних који су преживели и до три рата, знају шта раде, носе у себи прави морал и имају звезду водиљу, а то је слобода за своје потомке. Смисао је одбрани Врање. Преживети? То је већ нешто друго. Циљ је умирати за идеале и храбро, редом, од старијих ка млађима који би требало да опстану, да се жене, и да тек страдају од свог живота. Дијалози или монолози ликова који су готово увек дати у пару, углавном старији-млађи, оно је што би требало да се уреже у поре читаоца који може бити било које националности или верске припадности — сваки ће осетити истину. Она исијава из свих речи ових нетипичних ратника у шанцу, у ноћи, која симболично осликава живот. Борба је непрестана и као што се каже у Светом писму: бдите и молит се, овде је: бдите и борите се. Нема спавања и када ти тело клоне. Нема хране и кад си гладан. Храни се борбом, храни се победом — то је порука. Борити се за свој и туђ живот и жалити за мртвим душама, јер, не знамо никада зашто су оне биле баш на тој страни и за чије рачуне су отишле са овог света. Волети човека. Волети живот. Не кварити Божје планове. У сценама са кратким исечцима из дијалога који су трајали много дуже него што су у редовима романа, чује се јединствен глас, трезвен, Божји и свачији. Овде се нико не осуђује нити напада као човек,

свако говори из свог угла, свако посма-тра то парче неба и делић света који му је дат да види овде и сада, јер како Шунта рече: целина истине је од човека сакривена. У његовој изјави да пише како би испунио празан простор у знању и познавању истине коју ће читати онај ко треба кад за то дође време, као да се открива и смисао писања ове књиге и ауторове свести о томе да се права вредност дела често уочава много касније од тренутка објављивања, а можда су читаоци неспремни за разумевање написаног. Може се претпоставити да је то разлог што се и сама истина у роману на више места проблематизује: Ако је Бог један, како један исти човек може неке да буде ослободилац, а друге окупатор? Старе књиге су у праву, све је варка и сан. Сваки угао гледања има своју истину. Да је истина једна и непроменљива, видела би се исто откуд год да је погледаш. Истина је договорна наука, мудровао је Душан Шунта, као и следеће: Очи обичног човека не виде невидљиво, а претпостављају да виде све. Очи су им као отвор игле за пролаз конца. Мале иглене уши. Зато стално мешају убод игле са небом које виде просветљени. Разлог више су његове визије будућности. О томе је мало причао, јер су то само његова лудила. Свештеник Черек закључује: Наука и књиге треба да обезбеде мир. А ми немамо мир. Све је против човека, а као за његово добро. То значи да је истина вешто скривена, а ми робовска радна снага онога ко зна то што не пише у нашим књигама. (...) Треба да се врнемо на молитву и праву науку. На свете књиге староставне! Ако смо ми са Бога, и Бог ће с нас! На крају, у последњем поглављу романа, још једном се понавља опомена: Права људска истина не постоји. Постоји само расположење

према нечему што се зове истина. Једино је „Божја истина” права истина. Она се не изговара. Наслућује се (...) Исмевани због младих и седих година, браниоци Врања ће дуго бити узор осталим ратницима на Солунском пољу. А онда ће се, по обичају, све заборавити. Бугаре ће бити стид што су се, као велики ратници, са толиком бројношћу и ратном техником борили против деце. Србе, што су побегли и оставили децу да се боре уместо њих. (...) Историја памти само оне који преузму највише заслуга од других. Ипак, истина је као вода. Увек нађе пут до оних који су жедни.

Посматрајући роман у целини, долази се до закључка да сви разговори проистичу из страха. Као Аска која је играла пред вуком, тако и ови борци причају како би продужили свој живот и, макар на тренутак, сакрили од себе истину да је непријатељ ту и да је смрт близу. Страх од неизвесности је лајтмотив који прожима све редове ове књиге. У том непрестаном причању које тече као једна песма, аутор нас повремено релаксира хумористичким опаскама и одом љубави и жени, најпре преко ликова Петра, Душановог унука и Зорице, девојке коју није успео да испроси јер су га пуцњи у тој намери спречили. И овде читамо изванредне редове: Љубав никад није тако једноставна као знаци којима је описана или: Љубав је попут сна нечујна грмљавина. Затим, рањени официр са сабљом, учитељ мачевања, који примећује како деца расту и сазревају сваког сата и минута, храбри овог младића да се бори због своје љубави, док се и сам заљубљује у његову мајку Јану која је нетипична, јака, прави борац на фронту. О женама и неопходности љубави са њом проговара и старац Мурча младом Чуљку: Лоша жена је опаснија од сваку смрт. Добра жена је

благослов. Не може да се науживаш и израдујеш. Она нема цену. То је дар Божји. Човек је само за то створен, да издржи барем једну жену, каква год да је, да направи и израни децу и да онда умре у миру. Битно је да се не сасушиш сам у своју сопствену сенку. А и та сенка, под једно дрво на пољани, малечка је. Слаба хладовина. Можда је управо жена и љубав мотивација овим младићима, „крилатим вуковима“ који одлазе у хајдуке, не прихватајући пораз, да чекају нову битку и бојна поља. Слога је њихово главно оружје око којег су се састали и остали, несаломиви, да живе у сећању својих потомака.

Сијају и сада ови Обилићи из костију мученика који су невинно страдали од „ослободиоца“. И све је прошло, а они и даље живе и горе у нама као опомена за исправљање грешака. А да ли ће тако бити, показаше историја. Хвала Срђану Томићу за ову химну која успева да прене из сна, да уплаши и засмета, да нас онеспокоји и натера да процвета сумња и измести из стања привидног мира у удобности. Важно је знати да је још увек неко на страни човека и да људскост живи, макар у књижевним делима. Овим романом изграђен је симбол и мит о несаломивости у борби за идеале, као средство и циљ за нове борбе. То може само неко као Душан Шунта, јер истина је највећа храброст коју човек човеку пружа. Десета глава романа објављена је на порталу Радио-телевизије Врање у рубрици Приче с југа, а можда ће бити храбрости у будућности да се роман преточи у драмски текст или да се путем доброг сценарија постави представа.

О АУТОРКИ ПРИКАЗА

Ана Митић Стошић је рођена 1986. године у Врању. Дипломирала на Филолошком факултету у Београду, на групи Српска књижевност и језик. Лекторише и пише рецензије. Објављује песме, есеје и књижевне осврте у зборницима и књижевним часописима. Објавила је збирку песама „Мириси раја“, 2019. године.

Ради као организатор културних активности у Школи анимираног филма у Врању, где и живи.

Осврт — Дајана Лазаревић

ПЕСНИЧКЕ СЛИКЕ И ЕМОЦИОНАЛНА ВРТЕШКА

(„У част траве“ — Данијел Пиксијадес)

Буди увек песник, чак и у прози.

Шарл Бодлер

Како, као потписница ових редова, већ десет година проучавам књижевност и неретко пишем приказе разноврсних књижевних дела, добро сам се замислила над поетским стваралаштвом Данијела Пиксијадеса. Тим више, над биографијом песника, у којој упознајемо „српског, војвођанског, хрватског и црногорског песника“, притом — словачког порекла. Читаоцима преносим своје утиске и запажања, анализу поезије и њену улогу у савременој српској, а колико видимо — и светској књижевности.

Збирке поезије Данијела Пиксијадеса могу се читати на словачком, српском и енглеском језику. Конкретно, за домаћу читалачку публику могла бих да посаветујем да пронађу четири збирке Пиксијадеса у издаваштву „АЛМА“ у Београду. Свакако, чим је поезија објављена у овој издавачкој кући (уредник — Ђорђе Оташевић), јасно нам је да има одређени „ниво“ и да завређује да буде представљена читаоцима, те овом приликом указујемо на збирке: „Свечаност воде“, „Путоказ ка звијезди“, „Путници на југ“, „Првијенци и остаци“ (све објављене 2017).

Последњих година Пиксијадес може да се похвали и преводима на енглески, немачки, руски и белоруски језик,

а како имамо прилике да сазнамо — тек ће бити превођен на многе друге светске језике. Корак по корак, Пиксијадес „осваја свет“.

Конкретно, обратићемо пажњу на збирку песама „У част траве“, коју сам имала прилике да преводим на белоруски језик, а која је састављена од избора поезије Пиксијадеса из поменутих збирки из издаваштва „АЛМА“. Прво што читаоца погоди, када се упозна са поезијом Данијела Пиксијадеса је визуелни изглед песме — која је сва у „белом стиху“, дакле неоптерећена римом и ритмом — што би рекли — своја. Читати ову поезију значи константно ређати у својој свести богате песничке слике, понекад и противречне, али са одређеном улогом у пространству:

*простором ће кружити повратци и доласци
и нико неће моћи да застане
у умораном колу живота и смрти
(„Преображење“)*

Ко или шта долази у наше животе, а шта је то што одлази? Живот, у поезији Пиксијадеса, изгледа као огромна железничка станица, кроз коју непрекидно пролази један дугачак воз. Тај воз неке ствари, осећања, људе, годишња доба довози и оставља на станици, а неке друге одвози заувек са собом. Тај воз је одвезао детињство и довезао младост, а потом је одвезао младост, да би на станици оставио — зрелост и искуство. Тај воз непрекидно довози и одвози разна драга и мање драга лица, успомене, наде и снове.

Као и сви други песници, Пиксијадес има мотиве смрти у својој поезији, али они никада нису „жалопојке“,

нити су директно изречени или откривени читаоцу, али они се врло често тајновито и скривено представљају читаоцу, јер, горепоменути „воз“ у неком тренутку однесе и са-мог човека, тачније — његову душу, која наликује на „угашено сунце“. Чини се, да се и након смрти то путовање наставља, али по неким новим пространствима и новим правилима:

*То је остатак угашених сунаца,
лутајуће искре по небу;
још путују и налазе се у свијету.
(„Вијест“)*

Ко регулише та путовања, одласке и доласке? Ако то није сам човек, онда се песник окреће духовности, вери, па је неретка инвокација Бога у поезији Данијела Пиксијадеса. Рекло би се, да то није „узалудно узимање имена Господњег у уста“, већ молитвено, чисто, повиком из душе, која вапи да се приближи Створитељу, оснажи вером своју душу и превазиђе препреке на свом животном путу. Улога Бога, као и мотиви живота, љубави и смрти, нису директно указани, али Он је свеприсутан, са свепосвећеним стиховима, заједнички Отац свега на свету.

*разговарамо с прстима и земљом
једни другима нижице падајућ у наручје
при помисли на Бога
О Боже буди благ с нама
(Дани... Дани*

У свакој песничкој слици јавља се права емоционална вртешка код Пиксијадеса — час љубав, радост и опчињеност, час меланхолија, сумрак и тихи, тешки жал. Радост и опчињеност извиру из добрих људи, лепоте природе, вечних извора који поје и тело и душу. Меланхолија се чини, ипак, чешћим мотивом, градацијом песничких слика се претвара у жал, а он има велики број димензија — од година које су одлетеле у неповрат, птица које више не долећу, увелих цветова...

Ту је љубав посебно скривена категорија, а осим поменуто дубоке љубави према Богу, ту је и песничка емпатија према целом свету, или боље да кажемо — суперемпатија, која може да ствара и уништава, љубав из љубави, експлозија осећања која је немогуће контролисати, а која мењају свет и песника самог:

*У вјетар расипао честице ума,
љубављу палио огањ паликућа,
мржњом давио властиту повијест,
тугом топио срца дивљака,
гријехом измамљивао осмијех одбачених,
само да останем под теретом неба
(„Заштита тијела“)*

Будући да смо анализу почели цитатом Шарла Бодлера, тако ћемо и завршити. Има заједничких тачака у поезији Бодлера и Пиксијадеса, иако се налазе на, рекло би се, различитим песничким равнима. Наиме, како је Бодлер говорио: „Треба бити пијан! И то је једино важно... А чиме? Вином, поезијом, врлином — чиме ти драго. Али буди пијан!“ Тако је и Пиксијадес опијен природом, светом, унутрашњим

бићем човека и свим оним што нас људима чини — поступцима, животним стазама, врлинама и манама. А потом — опијен и поезијом, у коју су се слиле све ове мисли и осећања.

Да ли треба обратити пажњу на поезију Данијела Пиксијадеса? Верујем да треба. Такође и на његову поезију за децу, а напоменула бих превод поеме са словачког језика „Рибица Зорица“, који ћемо у напредним месецима читати из преводачког пера Смиљане Пиксијадес, песникове супруге.

„У част траве“ и у част поезије — живели и животу се радовали!

О АУТОРКИ ОСВРТА

Дајана Лазаревић је рођена 12. марта 1993. године у Шапцу. Завршила је основне (2016) и мастер студије (2017) на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Члан је Удружења књижевника Белорусије од марта 2019. године. Члан Удружења књижевних преводаца Србије од јуна 2020. године.

Пише поезију и прозу и преводи. Круне Дајаниног бављења превођењем свакако су: „У сусрет духу — антологија белоруске хришћанске поезије“ (2019) и „Златна птица — белоруске народне бајке“ (2020), „Наслеђе“ Јанка Купале (2020), а приређивач ових књига је проф. др Иван А. Чарота.

Добила је велики број књижевних награда у земљи и иностранству, њена дела и преводи су објављивана у бројним часописима и зборницима литерарних радова.

Приказ – Данијела Ковачевић Микић

ПОД МОЖДАНОМ КОРОМ

(Јованка Живановић, „Шетач”, Градац К, Библиотека „Лађа”, 2020)

„Да ли ће ово ико прочитати — питам празнину, да ли је то важно — питам себе.”

Одговорити на питање о каквој књизи је реч, што је суштина кратког приказа, није ни лако, ни могуће, будући да је у питању кондензовано штиво, густо талог животног и читалачког искуства, преплет религије, филозофије и уметности, али и аналитичке психологије и православне психотерапије (Јеротеј Влахос), мистике (нпр. Емануела Сведенборга), па и социолошких студија, што имплицира активно, ангажовано читање, размишљање о књизи сопственим бићем, побуну или духовни раст. Књиге које подразумевају интелектуалну и емотивну будност читаоца олако одређујемо као „тешке” (боље: захтевне) или херметичне, зато што њиховим читањем „очи постају крупније изнутра”.

„Шетач” је, на неки начин, роман без романа или, још боље — роман о роману, будући да успоставља личну духовну генеалогiju јунака, а створити психолошки упечатљив лик јесте императив сваког писца. Овome у прилог иду и бројни (ауто)поетички коментари, а нарочито прича о истовременом доживљају љубави и из женског и из мушког пола (што је актуализација античког доживљаја душе пре пада и поделе на половине које се траже, али ује-

дно, и илустрација позиције аутора који мора да креира разноврсне и разноврдне ликове).

С обзиром на чињеницу да је у фокусу дела унутрашња драма јунака — његове тишине, али и тиховања, можда је најбоље роман одредити као хибридни жанр који вешто комбинује одлике различитих романескних врста и структурних карактеристика: роман тока свести, са модерном трансформацијом билдгунгсромана у новелу или кратки роман, али не о одрастању и образовању, већ о духовном развоју јунака; роман о роману или поетички роман, пси-

холошку драму, медитативно-есејистички и филозофски наратив (који се огледа у зебњи, егзистенцијалном дрхтају, страху, размишљању о смрти или смислу), исповедни дискурс, библијска тумачења (о божанској природи бића, светлосним озарењима, стишавању), филозофске параболе (нпр. о човеку и храсту), фикцију и фантазмагорију (нпр. лет у Санкт Петербург), књижевну расправу (о Скерлићу или Раскољникову), постмодернистички поступак пронађеног рукописа или узгредне белешке, интерполирање приче као илустрације неког филозофског система и друге моделе, због чега би тумачењу овог дела свакако била подобнија форма огледа или студије него кратког приказа.

Свести ерудитну књигу, која је зденац питања и одговора, на кључну тему или основне наративне токове, не би

много помогло будућем читаоцу, јер у суштини, реч је о то-
посу: запитаности о смислу живота и спознаји самог себе
(што критичар као посредник не може да пробуди у дру-
гоне). Да би човек себи објаснио сопство, потребни су му
други, али је сопство тешко саопштиво и себи и другима. У
трагању за оним што је кључна карактеристика сопственог
бића, писање се показује као лакши начин да унутрашња
тишина проговори, али је писање и „молитва за спас, ради
менталног, емотивног и душевног растерећења”.

„Анксиозност јесте последње, страшно упозорење да
смо предалеко отишли од себе, и премда тешка, најтежа, о-
помена је да не живимо сопство, да је наше биће на прагу
пропасти.”

Цитатност, као одлика стила Јованке Живановић, у о-
вој књизи је заправо знатно померена ка префињеној интер-
текстуалности, што се види и у томе да наратор лично про-
живљава и различите теорије о смислу и сврси уметничког
стварања, и то не само Јунгове аналитичке психологије, која
се и сама додирује с филозофијом и религијом, а која нам
при читању прва пада на памет, тим пре што је чувени швај-
царски психијатар именован већ у трећем поглављу романа
(не без аутоиронијског и духовитог отклона). Роман открива,
метафорично говорећи, све оно што је под можданом кором
необичног јунака који је најпре добио дијагнозу ментално
оболеле особе, а касније изабрао да за друге и даље буде луд,
користећи тако добијено време за сопствени интелектуални
и духовни раст. Суштински, јунак бежи од стварности зато
што не уме да је поднесе због снажне емпатије и бола који у
њему изазива патња других, будући да је хиперсензибил-
ност његов трајни белег. Стварносни рам нараторовог живо-

тописа сведен је на минимум — читалац зна само то да се о свом с ума сишавшем сестрићу брине стара тетка, а понешто, узгред, сазнаје и о његовом оцу, с тим што није реч о породичном родослову, већ о социјалном слому меланхоличне индивидуе која своје осећање честитости не баца под ноге друштвеном систему, већ чувајући „малог Бога у себи”, односно Кантово „звездано небо над собом и морални закон у себи”, пуца (јер под притиском друштвене диктатуре страда или тело, физичка егзистенција, или душа), с тим што је фокус у овом делу потпуно померен са материјалног плана ка метафизичком садржају.

„Какав Таџ Махал, какве Египатске пирамиде! — чудо је кад отвориш књигу, а из белине странице у тебе груну раздрљене груди човека, и у њима видиш крваво, пулсирајуће месо из кога у млазу шикља хистерија, афекција и опсесија.”

Будући да почива на интроспективном, медитативном, рефлексивном наративу, који сам по себи подразумева асоцијативни ток свести (односно „прасак” као начело, а „врзино коло” као ритам), без поштовања хронологије, „без ослањања наредног на претходно”, необична и хвале вредна је чињеница да овај роман ипак има прецизну и јасну, чврсту структуру која прати поступак „кретања по рубовима да би се дошло до центра” — цитирани делови су заправо аутопоетички коментари из дела. Наратив је у складу са психолошким профилем приповедача — Шетач је интелектуалац, са дијагнозом анксиозности која се испољава у томе да се не може владати сном, то јест спавањем, чиме су мотивисане ноћне шетње по околним брдима. Тај фон је послужио књижевници да урони у интимни

простор хиперсензибилног, интелигентног, немирног, стваралачког бића у чијој свести стварност и снови, то јест сновиђења, коегзистирају, а оно што се проживљава изнутра често има и снажнији интензитет и, парадоксално, већи степен важности од онога што се обично назива животом. Осим Шетачевог рукописа, композицију романа чине и уводни стихови Чеслава Милоша, са централном речју ТО (оно неизрециво, необјашњиво, да ли уопште саопштиво, а суштинско, у човеку), па Писмо Чуду (читаоцу, сроднику по духу), курзивом означено поглавље у коме се други глас, у првом лицу женског рода, декларише као Шетачев Макс Брод — дакле, поглавље које потписује онај који је Шетачев рукопис нашао и сачувао и у њему препознао сопствени одраз, чиме је не само писац-припређивач књиге, већ и инкарнација идеалног читаоца — затим независни Шетачев запис који је интервенцијом писца-приређивача уметнут на половини рукописа и дванаест, бројевима обележених, поглавља која се завршају посебно издвојеним кратким записима чија природа осцилира између есејистичког резимеа, дневничке белешке и филозофског крокија — с тим што, уместо иза завршног поглавља, последња мини-белешка стоји испред првог поглавља, чиме се сугерише цикличност, заокруженост тј. кружна путања без почетка и краја (што потврђује и откривени теткин рукопис прекасно препознатог духовног сродства). Те кратке и ефектне завршнице поглавља будући читалац може да чита и издвојено управо због чињенице да је реч о мисаоним екстрактима и могућим одговорима на круцијалне теме: о чињењу добра; о односу унутрашњег и спољашњег света; о истини; о „моралном закону у себи”, тј. потреби да се племенитост заштити од ниског, мрачног и

вулгарног; о сопству, личним тежњама и уравнотежености; о бежању од стварности и меланхолији; тражењу смираја у лепоти природе; страху „ни од чега” (скраћено именованом као „То”, што је веза и са уводним стиховима Чеслава Милоша, али и основа за размишљања о егзистенцијалистичкој зебњи као филозофском феномену); трагању за одговорима и свести да њих нема из човечјих уста, ма колико речита и мудра била; о свести да је сопство суштински несаопштиво (што је у корелацији са уметничким осећањем стваралачке „моћи немоћи”); о неисписаном путу пред собом, чежњи и патини тајне, тј. Значењу које ће се открити тек на кају пута. Стога ћу закључити да је ово роман који ће своје читаоце налазити у онима који иду у библиотеку да би остварили сусрете по духовном сродству са писцима различитих епоха и тематских интересовања, у онима које одликује „незаинтересованост за структуру власти, жуте естрадне сензације, техничке, модне и остале трендове, дневну штампу...”, меланхоличним и преосетљивим, тананин социјалним аутсајдерима, умно хипертрофираним интелектуалцима. Такво дело, самим тим, тешко да може да рачуна на шири читалачки одјек, стога похвале за књигу не упућујем само аутору, већ и издавачу — Бранку Кукићу, који се усудио да објави дело за које је и сам знао да неће бити финансијски исплативо, али за које је такође знато и да је преко потребно овом друштву које се увелико заглибило у баналностима баш као тас који ће барем настојати да одржи равнотежу.

Остаје нада да ће се на књижевној сцени нешто ипак променити у корист врхунске литературе, мада ту наду нажалост не потхрањују избори за поједине књижевне награде, а само би заинтересованост књижевне критике за

дела која не подилазе незнању и површности прокрчила стазу оваквом делу барем до оних који су књижевном јунаку сродници по духу, чији је циљ такође „силазак или успење ка месту где борави смисао постојања” и који свој карактер описују психолошким тројством: „меланхолија, носталгија за нечим што има само метафизичко постојање и емпатија”.

О АУТОРКИ ПРИКАЗА

Данијела Ковачевић Микић (1971) је дипломирани филолог српског језика и књижевности — мастер, ради као просветни саветник у Министарству просвете, науке и технолошког развоја, у Школској управи у Чачку. Аутор је и реализатор бројних обука за наставнике, иницијатор неколико локалних пројеката посвећених српском језику и савременој српској књижевности. Председник је Удружења „Чувари дела Вука Караџића”.

До сада је објавила једну књигу посвећену теми метакритике — „Критичка (не)сагласја Славка Гордића” и више радова у књижевној периодици и научним зборницима.

Нове књиге

КАПИ МОДРИНЕ

(Ауторка Зорица Бабурски)

ДУША У ОСАМИ ЗОРИЦЕ БАБУРСКИ

(Капи модрине — Зорица Бабурски, УПС, Глушци, 2020)

„Капи модрине“ прво је песничко остварење зреле и јаке личности једне жене, Зорице Бабурски. Иако млада у

свету поета, она показује снагу умешног избора речи те тако интригира већ самим насловом. Какве су то капи модрине? На шта се односи ова генитивна синтагма? Можда је свака песма по једна кап која је склизнула на папир са врха ноћног неба или са дна немирне реке и ту се зацарила у некој нијанси боје која иде од модре преко сиве и црвене до црне.

Збирка је подељена у четири насловљена циклуса, а садржи и илустрације уз поједине песме. Сваки наслов

циклуса има као поднаслов додатно објашњење: *Руке ширим* — песме бола и наде, *Варламу Шаламову* — песме паћенику и песнику, *Модрине* — песме унутрашњих ломова и *С хладних висина* — песме чађавих сећања. Присутно је кретање од вере, преко разочарења у свет, до себе и кућног прага којег више нема. Песникиња се не либи да се испољи, да пробуди ерос, али и да се преда Богу и проговори у мушком роду, а као таква, комплексна личност, књигу посвећује својој деци, стожеру око којег се окреће све наведено, читав живот.

Назив првог циклуса тачно одређује суштину свих песама датих унутар њега — песникиња је раширила руке и позива српску браћу и све људе на молитву и покајање. Осећа се бол у јауцима и нада да ће се Бог смиловати на све нас, па ипак, та нада остаје недоречена, само као жеља за надом. Религиозни дух који овде провејава претаче се у нихилизам и завршава пролазношћу коју затвара смрт. Молитва и јаук, крваво и црно, мушкарац и жена, нада и безнађе, живот и смрт, туга и тишина — све су то делови од којих је сачињен мозаик танане душе ове песникиње:

*Спаси нас грешне, Боже
пакао у нама тиња
у очима нам исушеним
последња суза сија
(Молитва)*

Она већ овде, на почетку свог певања, признаје да је срећа тешко остварива (*Буђење*) у овом животу који је постављен ракићевски све у истом кругу, као у песми *Долаз*, од чега неће одступити до последњег стиха:

*дао бих све али ништа немам
злом и црном свету без милости
у глади бескрајној и рукама празним
нестајем у црном кругу пролазности
(Црна песма)*

Изненађују стихови песме *Чија рука*, јер откривају да песникиња често губи појам о Богу, коме се обраћала јасно у претходним песмама:

*Пред ким да клечим за спасење душе
док уздаси тешке вапаје доје
и на земљи нигде нема рујне зоре
кад небеса падоше на молитве моје.
(Чија рука)*

На крају овог циклуса, песникиња се сусреће са смрћу која ће остати трајно обележје читаве збирке; смрт која јој можда једина у животу пружа своју руку:

*Душа уморна сузама ромори
дани прохујаше, одоше у трку
уз плач јецај и појање јеке
видех како смрт ми пружа руку
(Јауци)*

Сонетну форму, као потврду песничког умећа, тражи и ова песникиња у другом циклусу и успева да јој се додвори у неколико песама остварујући је са римом, док је у већем броју песама то успела само распоредом стихова, као што је то чинио Неруда. Јауци не престају, као ни црнило живота и сивило света: *Ледени кристали у мом телу бурно плану / и о-холост сивог од мене скритог света (Под небеским сводом)*.

Амбијент сумрака и ноћи преовладава, док се свануће и зора само наслућују: *у смирају дана дубље јеца душа / болна утихнула све више сива (Узалуд)*. Суштина живота остаје да живи у човеку сâмом, ван спољашњег света и околности, јер они нису повољни за остваривање себе и смисла свог постојања:

*Шта то чува тишину живота
под покровом ове ноћи тавне
шта чини суштину живота
немоћног човека из осаме.
(Питање)*

У борби за правду песникиња се у овом циклусу идентификује са чувеним Шаламовом и у његовом животном удесу проналази свој и напослетку свачији — овај живот и јесте на неки начин логор који је овај прозаиста и песник доживео и преживео, због људи без душе и праве људске суштине у себи. Овде препознајемо и Дисову *Тамницу* коме ће у четвртном циклусу посветити једну песму, као доказ њихове духовне сродности. Ипак, не изостаје разговор са Богом и очекивање помоћи од Њега који је једини свемогућ: *уз мук на небу и пут пресечен трулежом//руке шири, Свевишњем се моли, постоји// грешан призива јединог Бога (Реч тешка)*, мада, то није онај степен када се са сигурношћу верује да ће до такве помоћи и доћи, јер овде су и анђели црни, а песникиња се напослетку предаје, чак и проклиње: *Проклињао сам Бога и сопствено семе (Пакао у људима)* или у другој песми кад изговара:

*Не тужим Богу нити живот кунем
што вечно тонем у тами страдања*

*себе проклињем разапетог на крсту
пред вуком коме се моје тело клања.
(Зов)*

Исувише је поглед замућен од суза због многих неправди које се трпе целог живота, па изостају видљиви знаци спасења. Мотив руже у свим песмама је младост која је свела, а кончина живота и смрт превладава, са вранама које гракћу око црквеног звона:

*на црквеном звону зли гаврани
весело скакућу уз крваву песму
под камен ћу ил' под земљу лећи
са свелим ружама у гробницу тесну
(Свеле руже)*

Она би да пробуди „пролеће што спава“, но ипак признаје: *Свуд је тако мрачно, тако мучно мирно/ само лишће плачно шушти ипод ногу (Пут)*. Дакле, уочљиво је непрестано преплитање песимизма и оптимизма у овим песмама:

*На Божији свет гледам кроз пукотине
и слушајам песму туге и невоље
крајичак слободног далеког неба, сâм
тражим и утеху у цик рујне зоре.
(Поприште живота)*

Као да је једино што опстаје да живи и што је једино живо бол у самоћи: *у глувој соби кô степски вук/ седе без вере и наде он и бол (Грч)*, а циклус завршава потпуно суморним стиховима:

*Све моје су давно утрнуле наде
црни снег ме сада храни са висина
осећам још сасвим кратко ћу да живим
гасе се зраци у мојим уморним очима.
(Свикао сам)*

Иако најкраћи по броју песама, циклус *Модрине* представља централно место ове збирке. У шест песама које у наслову садрже модру боју згуснуто су дати сви водећи мотиви које носе песникињу кроз њен свет и поезију. Овде су најупечатљивије дати мотиви: крвавог месеца: *од крвавог сјаја што се на њу надви/ путује река и носи душу полако. (Модра река)*, сутона, осећања пролазности и живота као круга и затворености: *У сумрак зли тихи и хладни/ мирно се крећем у кругу плавом (Модри вео); у глади бескрајној, рукама празним/ нестајем у црном кругу пролазности (Модро небо)*, осаме као песникињине судбине: *и златне звезде задремале су/ беспућима терају душу у осаму (Модри вео)* и смрти: *осећам последњег лета свршетак/кад очи своје изгубих у црном (Модро небо)*. Црна боја и модрина њено су главно обележје:

*Дан нестаје пре заласка сунца
помрачење у очима клија
црне руке пружам модром небу
том модрином обојен сам и ја
(Модро небо)*

Њена душа коју назива бедном и сиротом: *моја сирота душа млада страда/ бескрајном модрином покрива јаде (Модри сутон)* вапи да оживи наду: *О још једном само, о мили Боже/ да ми је подићи свет несталих нада (Модра ноћ)*,

па ипак остаје без ње: *полете ми душа, жеље што ме даве/ и осташе само умрле ми наде. (Модра зора)*. И овде је присутан јаук због боли: *с тешким уздахом дрво шуми тугу/ пролама се јаук што га ветар носи (Модра зора)*, а на крају остаје само окамењеност и хладноћа, ћутање и тишина: *дуго сам гледао у пусте даљине/ и постадох само сив камен што ћути... опраштам с тугом што ми ломи гране/ и душу сакривам у тишини кутка. (Модра зора)*, а цена за бол је обећани рај: *бол срце изједа и сече мој живот/ смрт ме води у пределе раја. (Модри вео)*

Наслов последњег циклуса објашњава се већ првим стиховима прве песма *Тврда реч: Слутић тврде речи с хладних висина/ пркосно веју пахуље црне*. Те тврде речи које „пркосно веју пахуље црне с хладних висина“ мотиви су који се препознају у свим претходним песмама, међутим, овде дати на најнепосреднији начин, огољени стоје пред песникињом која их посматра као „срна уплашена“, и пред нама, читаоцима, који не можемо остати равнодушни због стања једне такве душе у осами. Схватимо да она није ни пошто сама, да смо то сви ми, макар у неком тренутку живота, препознајемо се и неминовно постављамо себи питања која се стичу у једно, а то је: Шта је човек, његов живот и судбина? Овде је упечатљиво дат мотив крвавог месеца, чија је симболичка вредност представљена у више песама:

*Сад кад је клонула душа празна
кад тврда реч дамаре пресеца
кô набујала црвена река
тонем у сјају крвавог месеца
(Тврда реч)*

*плач тресе груди и образе не суши
уста сласт кушају Крвавог месеца
све се негде губи и то без кајања
док црвено тихо дамаре пресеца
(Пораз)*

*Шта се ноћас крије испод неба тамна
да ли крвав месец или звезда сјајна
или ће испод свода опомена Бога
пасти на поприште отворених рана.
(Наш усуд)*

Песникиња у једном тренутку иступа из малодушности, али не успева да одагна тугу: *Искрао се из камена сивог/ ал' на корак тешки су му окови пали/ у неверици разрогачених очију туга сјаји (Утихнула снага).*

Даље, репетитивно уочавамо и мотив тишине, потпуне поражености, клонулости и таме у песми *Тишина*, у којој још једном препознајемо Диса, којег она варира, па каже да је она пала пред животом који као омча стеже, за разлику од њега који је написао: *то је онај живот где сам пао и ја* (Тамница):

*Тишина ме буди већ ноћима
док посматрам време тавно
мрзећи живот пред којим сам пао
на колена јадно и огавно.
(Тишина)*

У песми посвећеној овом песнику тешке речи постају празне, а једино што остаје је уздах:

*Сипи кишо, сипи тихо
нек божија звона звоне
само уздах имао сам
празне речи и болове
(Суза - Владиславу Петковићу Дису)*

Песникиња признаје да је поражена пред животом који је обавијен ноћном тугом, без наде и пореди га са самим паклом:

*на заласку сунца пакао открића
ужасна је прича што разум мрачи,
кријући смртне тренутке у себи
живот који баш ништа не значи
(Пораз)*

На другом месту из мушке перспективе, признајући још једном своју тугу, песникиња открива да су њене песме птице којима она плаче:

*Сед сам, као лишће свео.
тужно по свету окрећем лице
док ветар носи грање што плаче
а с њим и моје птице.
(На заласку сунца)*

На крају, ракићевски потенцира да се све у животу врти у круг из којег је смрт једини излаз, а оно што је прошло не може да се врати:

*Како да вратим изгубљено време
кад стојим на прагу старости и смрти*

*како побећи из чаме пространства
што се у круг врти.
(На заласку сунца)*

Последња песма збирке доноси мотив утрнулог срца које крвари од туге и жељу за повратком дома којег више нема: *о како бих волео жељним устима/ пољубити кућни праг у ноћима овим. (Мртви дом)*, те она остаје да живи у-роњена у „сопствену тмину“.

Песме *Ноћ* и *На белом крину* издвајају се по обиљу стилских средстава који су у њима можда најживље употребљени: *Ноћ опорна пење се уз кичму/ утиснула прсте на чело дубоко ... кроз таму неопевани јади звоне/ запевају из срца опустелог (Ноћ);*

*Ветар звижди и снажно дува
прамен магле влагом испунио зрак
на главу пада лишће глуво
у башти кринова задах јак
(На белом крину)*

Парономазија, инверзија, поређење, синестезија, персонификација и оноματοпеја су омиљена стилска средства којима се песникиња служи. Строфе су углавном катрени, а стихови дужи, слободни, без риме која се ипак местимично отргне из пера, ради очувања карактеристичног наративног ритма песама. Приметно је неуједначено поступање по питању правописа и интерпункције — има песама које садрже само мала слова, а у некима се прати синтаксички ритам, па је интерпункција обележена. Овим особинама, као и избором мотива, са мраком, дубоким болом, пессимизмом, визијама животног бесмисла, пролазности и неумитности коначног, оличено је Зоричино лелујање између

модерности и традиције, те наслањање на поетику Ракића и Диса која се у овој поезији уочава. На тај начин начињена је песничка збирка која упркос таласима унутар ње, представља један живот који је затворен, те и сама одражава кружну путању, затворену форму прстена.

Сви климакси који су заискрили у стиховима као тежња за ослобађањем од животних стега и недаћа остали су поражени пред плимом туге и мрачних страна једне нападљиве душе која није успела да превазиђе сопствену тамницу и остала је заробљена у тишини и осами. Драгоцено је додирнути је путем ових песама, лицем у лице суочити се са свим проблемима и на тај начин створити лепа уметничка дела као што је то учинила Зорица овим песмама. Предајем је са радошћу на читање и желим јој срећу и још много искорака према себи и свету — песмама, као што је то учинила сада, изнедривши изванредну збирку Капи модрина.

Рецензија:

Ана Митић Стошић,

песникиња и проф. српске књижевности и језика

Две песме из збирке

БАРАКА БРОЈ ДЕВЕТ

У соби малој бела пара се шири
на боровим гредама виси лед
лампа жмирка са хиљаду свећа
стотине очију зури у недоглед.

Окићена дугом бодљикавом жицом
са пуно осматрачница, локота и реза
у њој живе душе које су у пролазу
уплашених очију испод повеза.

Кад се сутон спусти, отварају врата
промрзлим гласом извикују имена
прозвани закопчавају своје капуте
и без трага нестају тешка бремена.

И сваки је час тежак кô тамница
над главама густа помрчина лежи
у дубини мрака погледи се губе
чекају их хладни гробови свежи.

ЈАБЛАН

Када сунце мине у смирају дана
бесана ноћ пространством стражари
низ гране Јаблана долази јесен
а бледи месец му на усни крвари

Звоне зона у бескрајној тмини
то луди ветрови кроз тело му реже
и трпи бол од позне јесени
док сребрна магла груди стеже

Запевају гране под звезданим трњем
и бескрајем где се тресла гора
све што је миловао, све што волео је
са црном стражом испратиће зора

ЖЕНА У ХАЉИНИ ОД ЛАКОГ ТИЛА

(Ауторка Бранка Попић)

О КЊИЗИ ПЕСАМА БРАНКЕ ПОПИЋ

*(Жена у хаљини од лаког тила — Бранка Попић, КОС,
Београд, 2020)*

„Поезија... коју презиру небриге и незналице једно је страсно тражење савршене љепоте и изражајних средстава у говору и у писању... Пошто ово надахнуће долази са бо-жанских извора, додељено је, верујем, само малобројнима... „Зато, будући да је реч о чудесном дару, одувек су песници били врло ретки. Изванредно дејство поезије садржано је у некој неодређеној чежњи коју душа показује да се разлије у једну лепоту потпуно оригиналних слика, у склоп који их уређује, у необичан преплет речи и мисли које улепшавају целину, у басновит и дражестан вео који се пружа преко истине....“

(Генеологија Богова, Ћ. Бокачо, 1350.)

Неко се једноставно роди да буде песник. Да својим оком види сакривену лепоту невидљиву неком обичном оку, не само у спољашњем, већ и унутрашњем свету. Да има слободан приступ души. Да пати од стварности. Да потом пажљиво пробраним речима из прадубине свог бића исплете поетске мреже у које се свако од нас повремено уплете.

Управо такав песник је Бранка Попић.

У питању је изузетно талентован, песнички надахнут аутор, за сада четири збирке поезије: „Рубац у руци“ (2018),

„На латици кап“ (2019), „Огањ из паљевине“ (2020) и најновија „Жена у хаљини од лаког тила“ (2020).

Ући у срж бранкине поезије комплексан је задатак,

саткан од одговорности према непогрешивости. Реч њене речи је као постулат јединства, док је мисао њене мисли прецизност која хрли у срце животу. Прасак од речи је извођач умећа песника који уме да води до душе, а чиме другим него песмом?

У времену у коме живимо, у времену у коме се све обрушава, Бранка као сакупља речи и осећаје које одашиље прецизном стрелом ка нама, шаљући нам поуку да можемо само

усмереном снагом духа изаћи из сваке недаће. При том, она се осврће на сваки детаљ у животу, јер сви детаљи и јесу битни за целокупни мозаик проткан бојама душе. Самоћа и неухватљивост тренутка повезани са ураганом који песника баца по местима уснулих градова, саставни су делови пролазности у поетичности и реконструкцији живота.

*...ко ће судити и коме, није сасма јасно свима;
тек буде се покоре, покајања, страх и чежња;
на окрајку шуме сабиру се власти њине
ко ће коме у бокоре, гдје највише лишћа има...*

У својој најновијој књизи маестралне лирике, Бранка нам поручује да: „Надмоћ обесмишљава страх“ онда када у играма светлости и сенке пловимо по нашим затишјима и чекамо прегршт радости које ће обрисати сенке прошлости и увести нас у будућност заједно са сном песника о животу. Јер, потребно је имати сан да би се издржало. Да би се про- нашао прави пун који не води у незнађе, улица у којој време није стигло, и да би се доживели они квалитетни тренуци због којих живимо као садржај, као важност, као поимање правих вредности, као део нашег суштества, могуће је тек када се исти удаље и прекрију. Тек тада ћемо уочити њихову праву вредност. Вероватностје и у томе тајна : истраживати на клицама времена сопствену издржљивост којом ва- јамо бескрајне облике који чине живот.

Зато одустајем од идеје да песника, као што је у пракси уобичајено, мало више цитирам и образлажем његове сти- хове, и одустајем и од деје да детаљније описујем њено суве- рено владање уметничким изразима као песника који сања преображај у усковитланом хаосу у нама и око нас. Беспотребним је сувишно образлагати њену поезију, јер то једноставно треба доживети. Њено савршено „тајно оружје“ каљено у ватрама језика, ослобођено је сваке примислине- гативног као средство помоћу кога нас ова врсна песникиња не успављује, већ пробудује, стремићи подизању свести о већ успаваном свеопштем страху који нас је уклештио између два неизлаза.

Другим речима, Бранка Попић се у својим метафорама игра супротстављању неправичности неистине, површно- сти, снобизма... У њеној поезији човек је још неиспуњен круг, проводник, симбол или тек информација, односно

сигнал космоса као трептај у преломљеној метафори.

Наиме, Бранка кроз своје стихове утискује у нашу свест печат који каже: „Дисати, љубити, писати, па стати и нестати“, па живећи кроз њих постајемо део урбане данашњице која нас води у напредак док год смо спремни да је мењамо помоћу уметности, као што то ова песникиња чини. Улазећи у предворје њених рима, доживљавамо промене и настављамо тамо где смо посустали, растемо тамо где смо стали и тако заједно са њом улазимо у процес промена које се дешавају убрзано на свим нивоима.

Књига песама „Жена у хаљини од лаког тила“ написана је течним, оригиналним песничким језиком. Њен израз се одликује сликовитошћу у описивању, дубоким мислима и емоционалношћу у изражавању, пријатним ритмом у конструкцији стиха који одговара садржини песме и расположењу у песмама, пуноћом и ширином значења сваког стиха, строфе и песме. Она постиже изузетан ефекат својом сликовитошћу, експресивношћу где свака песма има свој амбијент, где се дешавају судбинске ствари и емоције.

Својим снажним адекватно одабраним речима дочаправа спољашњи изглед, облике и покрете, звукове и остале особине појава, места и догађаја тако живописно, да их ми сугестивно осећамо, доживљавамо и видимо.

*...зашто увијек кад ми суза кане
небо одговори бијесом и силином,
о моју се тугу преломи
и удари по земљи шаком челичном...*

На крају, да ли се понекад запитате када сте задњи пут прочитали јаку песму која топи највеће санте леда, а истовремено је нежна и тиха попут лахора?

Управо такве песме пронаћи ћете у предивној књизи Бранке Попић „Жена у хаљини од лаког тила“

Довољно је прочитати само једну песму из ове збирке, па доживети слику и емоције једне личности у којој обитавају и највиши заноси и најбуднија свест.

Рецензија,
Верица Секирарски

Две песме из збирке

СЛИКА ЖЕНЕ

на земљи пустиња,у пустињи вода;
сто корака од ње,пола сата хода
дине небу израсле испод плавог свода..
на динама путник лута
без мараме и кафтана;
над главом му облак тмуран
сто година и сто дана..
пред оком му слика дрхти
жене све од пјене бијеле;
на тијелу јој лака хаља,
а низ леђа косе сплеле..
што год ближе бива њој
она даља њему бива;
корак један,она два,
губи се и сакрива
иза воде,иза траве
сред пустиње пусте, вруће;

данас му је блиско сутра,
а сутра ће бити јуче...
пружа руке, слика блиједи,
на пијесак се врели сручи;
чашу воде да попије,
а чутура пуна жучи...
на земљи пустиња, у пустињи вода;
путник гази испод свода,
слика жене пред њим хода...

ЗАЧАРАН КРУГ

зачаран круг, зачарано свијетло,
у густој магли назирем ти лик;
и све сам испустила, све се отело,
чуо се само мој затомљени крик...
да сам трагове за повратак остављала,
да сам жељела поново доћи,
не бих за собом мостове поваљала
одлазећи у тамнилу ноћи..

хтједох освајати свијет чистотом,
али вај, то се не ваља;
боље се пролази голом простотом
док једеш рижу с пуно качкаваља..

а, сад гдје сам, у средини гротла
које дрхти и може часком провријети;
нити сам гдје била, нити гдје пошла,
из гротла у гротлу ваља умријети...

Фрескописи – Јуриј Јурин

ЗИДНО СЛИКАРСТВО ХРАМА СВЕТОГ САВЕ У ГРАДУ БОРИСОВУ (БЕЛОРУСИЈА)

*Сваки храм одражава литургијски живот Цркве кроз
своју симболику, потчињену древним канонима.*

Пројекат зидног сликарства храма Светог Саве, смештеног у згради Борисовске епархијске управе, заснива се на структурно-композиционим карактеристикама фресака Србије XIII-XIV века, које представљају велику вредност хришћанске уметности, познату у целом свету. Средњовековна Србија је наследница византијских традиција, где је дубока осмишљеност хришћанства нашла задивљујући израз у чистоти и одухотворености ликова, до данас сачуваних у њеном храмовном сликарству.

Наос

При разради пројекта осликавања домовног храма Борисовске епархијске управе основна пажња је била посвећена Светитељу Сави и светим његовим родитељима: на северном зиду наоса су приказани преподобни Симеон и Анастасија.

По периметру наоса представљене су сцене из житија Светитеља Саве: „Положење у епископа“, „Светитељ Сава мири браћу Вукана и Стефана“, „Извршење завета Преподобног Саве Освећеног“. Ови мотиви нису случајно изабрани.

Уз њихову помоћ је представљен човек кнежевског рода, који се одрекао земаљског царства и постао богомудри пастир, којег је Бог одредио да буде глава Српске Цркве.

На слици, где је приказано помирење браће, Светитељ Сава успоставља слогу међу зараћенима, испуњавајући заповест Христову: „Блажени миротворци“ (Матеј 5:9). Ако уопштимо, ово је симбол мирног решења конфликта како у кући сваког верника, тако и на државном нивоу.

На западном зиду је смештена композиција „Извршење завета Преподобног Саве Освећеног“. Овде, у иконографском пространству, где одсуствује тварно време, сусрећу се два подвижника: Светитељ Сава Српски и Преподобни Сава Освећени, који је заповедио да се преда лик Пресвете Богородице, зване „Млекопитатељица“ и пастирски штап његовом имењаку. На фресци је показан

њихов сусрет у Царству Небеском и симболичан земаљски „сусрет“ у породици Саве Освећеног. Иначе, у овом манастиру се подвизавао такође и Преподобни Јован Дамаскин, познат заштитник иконопоштовања. Своју породичну светињу — икону Богородице „Тројеручице“ — преподобни, по узору на игумана, завештао је да преда Светитељу Сави Српском. Можда је ово својеврсно предзнамење за Србију, које ће из тог разлога да постане место стварања фресака познатих у целом свету по својој лепоти и одухотворености.

На почасном месту, под јужним сводом, постављена је и сама икона Пресвете Богорице „Тројеручице“, која композиционо обједињује пространство наоса храма већ као светиња Афона. Над иконом Богородице по своду је смештено пет медаљона. На врху су ликови Светих Исаија, Давида и Даниила, познатих по својим пророчанствима о Пресветој Богородици и Рођењу Спаситеља. Два нижа медаљона представљају ликове српских светаца — мученика Авакума и краља Стефана Дечанског, за време којег је подигнут Манастир Високи Дечани. Заправо, фреске овог манастира су постале основа олтарних композиција нашег храма Светог Саве у граду Борисову.

Олтар

На источном зиду олтара храма, за престолом, налази се композиција „Литургија Светих Јована Златоустог и Василија Великог“. Ред представљених светитеља је продужен на бочним зидовима: на северној — ликовима Светитеља Николаја Чудотворца и Спиридона Тримифунтског, на јужној — Светитеља Атанасија и Кирила Александријских у ни-

жем регистру, Јована Милостивог, Григорија Богослова, Кирила Туровског, Нектарија Егинског у горњем регистру.

У северној ниши се налази лик пророка Мојсија, који скида сандалу пред Неопалимом купином, што је упоредиво са чудом Причешћа: човек се може опалити, али не може сагорети од додира са Светим Даровима.

На своду олтара у медаљонима је смештен лик Пресвете Богородице „Знамење“, који се именује у грчкој традицији као „Платитера“, овде су представљени и архангели Михаил и Гаврило — са северне и јужне стране, а такође слика Свете Тројице на западној страни свода.

Цео храм је по зидовима и сводовима украшен орнаментима, који су традиционални за средњовековну српску фреску. То даје иконописима свечаност и обједињује све композиције слике у јединствено симболичко пространство.

Веза са Белорусијом

Храм Светога Саве се налази у древном белоруском граду Борисову, основаном 1102. године. Основао га је кнез Борис Всеславич, стриц заштитнице белоруског народа — Преподобне Јевфросиније, Игуманије Полоцке.

Слично томе, како Срби узносе своје молитве Светитељу Сави, Белоруси се обраћају Светој Просветитељки Јевфросинији. Њен лик, а такође лик Преподобног Теодора Острошког, смештени на бочним стубовима поред преграде олтара, постали су део иконостаса и његов продужетак у виду локалног реда. Преподобни Теодор Острошки је предак знаменитих кнежева Острошких, поборника Православља,

који су подржали прве белоруске штампаре Франциска (Георгија) Скорину и Ивана Федорова. Као и у Царству Небеском, на зидовима Храма иконе светих, блиских по духу и значају за наше народе, налазе се једни поред других.

Сви натписи у храму су исписани графиком чију основу чине штампарски знакови из Библије Франциска (Георгија) Скорине, одштампане исте године (1519) са издањем „сербуле“, прве српске богослужбене књиге првог српског штампара Божидара Вуковића.

Од светаца, који су у нашој земљи синули, представљен је и лик Светитеља Кирила Туровског, „руског Златоустог“. У наосу је смештен лик кнеза Бориса, оснивача града Борисова.

У храму Светог Саве, српски и белоруски свеци су, иако раздвојени даљином и земаљским временом, уједињени у литургијском времену у јединственом служењу једном циљу — молитви и заступништву за словенске народе пред Господом.

Превела с руског Дајана Лазаревић

САДРЖАЈ

Уместо речи уредника.....	5
Фајронт у кафани <i>Српско перо</i>	5
Док сањам – Зорица Тијанић.....	9
Јесеђиновом.....	9
Оног тебе – од некад.....	10
Тежак си ми на сну.....	12
Не шаљи ми мисли.....	13
Ивањски цветови.....	15
О песникињи.....	18
У потрази за песмама – Синиша Мозетић.....	19
Прапорци.....	19
Поток.....	20
Сутон.....	20
Бонаца.....	21
Странац.....	22
Прва шанса – Нина Јоветић.....	23
Нерођене мајке.....	23
Гола испод неглижеа.....	24
Аутопортрет.....	26
О песникињи.....	29
Четири сонета – Амар Личина.....	30
Сонет I.....	30
Сонет II.....	30
Сонет III.....	31
Сонет IV.....	32
О песнику.....	32

Вратићу се – Бранка Попић.....	33
О, пусти ме ноћас	33
Да ми будеш седло.....	34
Шестеро је прешло воду.....	35
Ја твој сам фатум	35
Твоја сам морска сирена	36
Одричем се пола себе	37
Класичне строфе – Сава Тепавчевић.....	38
Мојој срећи	38
Илузије	39
Сужањ	39
О песникињи.....	40
Стремљење – Јасмин Р. Адемовић	41
Грлица.....	41
Ласте	41
О песнику	42
Песме у прози – Милица Миловановић	43
7.....	43
14.....	44
20.....	44
30.....	44
37.....	45
О песникињи.....	45
Вртлог стиха – Валентина Милачић	46
Није велика пјесма	46
Немир	46
Моје пјесме.....	47
Луцкаста рапсодија	47
О песникињи.....	48

Две песме — Сандра Богдан.....	49
Сјећања у стакленкама	49
Асиметрија живота	50
О песникињи	51
Украјинска поезија — Тарас Федјук	52
***	52
***	53
Изаћи — ходати.....	54
***	55
***	56
Белешка о песнику	58
Немачка поезија	59
Рајнер Марија Рилке	59
Крчажић за сузе.....	59
Живот који живим.....	59
Мари Луизе Кашниц	60
На плажи.....	60
Херман Хесе	60
Љубавна песма.....	60
О преводиоцу	61
Кратка прича — Ана Смиљанић	62
Богородица	62
О списатељици	64
Прича из заумља — Слободан Мартиновић.....	65
Острво	65
О писцу.....	71
Две приче — Светолик Станковић	72
Ђак.....	72
Ноћ поред ватре	78
О писцу.....	92

Прича о њима или нама – Младен Медих	93
Војска иза решетака	93
О писцу	115
Ратна прича – Петар Рајин Васић	116
Чемер и шећер.....	116
О писцу	122
Прича – Тања Малетић	123
Данијела	123
Приказ – Ана Митић Стошић	127
Човек у шанцу времена.....	127
О ауторки приказа.....	137
Осврт – Дајана Лазаревић	138
Песничке слике и емоционална вртешка	138
О ауторки осврта	142
Приказ – Данијела Ковачевић Микић	143
Под можданом кором	143
О ауторки приказа.....	149
Нове књиге	150
Капи модрине.....	150
Душа у осами Зорице Бабурски	150
Барака број девет	160
Јаблан	161
Жена у хаљини од лаког тила	162
О књизи песама Бранке Попић	162
Слика жене.....	166
Зачаран круг	167
Фрескописи – Јуриј Јурин	168
Зидно сликарство храма Светог Саве у граду Борисову (Белорусија).....	168

Пишите за *Суштину поетике*

(www.knjizevnicasopis.com)

1. Своје радове шаљите у једном ворд документу, писане ћирилицом или латиницом са словним знацима ђ, ж, ћ, ч, ш. У противном, радови неће бити узети у разматрање.

2. Имејл за ваше радове: sustinapoetike@hotmail.com

У тексту обавезно ставите своје име, годину рођења, своју имејл—адресу, адресу становања и краћу биографију писану у трећем лицу једнине. Пожељна је и фотографија.

Документ обавезно означите својим именом и формом текста који шаљете (песме, прича, афоризми, есеј, осврт, критика...)

6. Прозне радове слати у формату до 14.000 карактера, величина фонта 12 и проред 1,5.

7. Конкурс је отворен током целе године.

8. Необјављене радове не чувамо и не сносимо никакву одговорност за њих.

9. Плаћање ауторских хонорара ни ауторски примерак штампаног издања нису предвиђени Правилником овог часописа.

10. Часопис се може купити једино код издавача по цени 700 РСД по примерку. Годишња претплата за четири броја је 2.500 РСД. Средства можете уплатити на рачун *Удружења поетских стваралаца*, Милана Недељковића 40, Глушци. Број рачуна 330-34001173-24, код банке CREDIT AGRICOLE. Доказ о уплати доставити на горе наведену имејл адресу.

Ако желите да помогнете штампање
часописа Суштина поетике,
динарска средства можете уплатити
на жиро рачун УПС-а, Глушци
330-34001173-24
код банке CREDIT AGRICOLE

СИР – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

82

СУШТИНА поетике : часопис за књижевност / главни
и одговорни уредник Анђелко Заблаћански. –
[Штампано изд.]. – Год. 5, бр. 56/57 (2018)– . –
Глушци : Удружење поетских стваралаца, 2018–
(Београд : Pharmalab). – 21 cm

Доступно и на: <http://www.knjizevnicasopis.com/>. –
Тромесечно. – Преузима нумерацију од електронског
издања. –

Друго издање на другом медијуму: Суштина поетике
(Online) = ISSN 2334– 9417

ISSN 2620– 0988 = Суштина поетике (Штампано изд.)
COBISS.SR– ID 267264012